

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ
ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Η εφαρμογή του ESG στις ελληνικές εισηγμένες εταιρίες- η περίπτωση των ελληνικών τραπεζών

Διπλωματική Εργασία

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΡΑΦΥΛΛΙΔΗΣ

A.M.: mas20021

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΖΑΠΡΑΝΗΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2022

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Ζαπράνη Αχιλλέα για την πολύτιμη βοήθεια που μου παρείχε στη διεξαγωγή της διπλωματικής μου εργασίας

Περιεχόμενα

_Toc116560656

Περίληψη.....	iii
Abstract	vii
Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή.....	1
1.1 Σκοπός της εργασίας.....	1
1.2 Μεθοδολογία	1
1.3 Δομή της εργασίας.....	2
Κεφάλαιο 2: Βιβλιογραφική επισκόπηση- το πλαίσιο κριτηρίων ESG.....	3
2.1 Η έννοια της βιωσιμότητας και η αναγκαιότητά της στο επιχειρηματικό περιβάλλον	3
2.2 Από την βιωσιμότητα στο ESG.....	7
2.3 Το πλαίσιο κριτηρίων ESG.....	9
2.4 Το πλαίσιο ESG βάσει του X.A.A.....	13
2.5 Η μετάβαση στο ESG	21
2.6 Η εφαρμογή του ESG	27
2.6.1 Οι τάσεις στην παγκόσμια αγορά.....	27
2.6.2 Οι τάσεις στην Ελλάδα.....	31
Κεφάλαιο 3: Το ESG στον τραπεζικό κλάδο της Ελλάδας.....	36
3.1 Η κρισιμότητα ενσωμάτωσης των δεικτών ESG στον τραπεζικό κλάδο	36
3.2 Η βαθμολόγηση ESG των τεσσάρων μεγαλύτερων συστημικών τραπεζών της Ελλάδας..	37
3.3 Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (ETE).....	39
3.4 Eurobank	42
3.5 Τράπεζα Πειραιώς	49
3.6 Alpha Bank.....	55
3.7 Σύγκριση των δεικτών επίδοσης ESG των τεσσάρων τραπεζών	59

3.7.1 S&P Global ESG Scores.....	59
3.7.2 ISS ESG Rating.....	62
3.7.3 Δείκτης MSCI ESG Ratings	65
Κεφάλαιο 4: Συμπεράσματα.....	69
4.1 Συμπεράσματα και συζήτηση.....	69
4.2 Περιορισμοί της έρευνας.....	72
Βιβλιογραφία	73
Δικτυακοί τόποι	78

Περιεχόμενα γραφημάτων, διαγραμμάτων και πινάκων

Γράφημα 1: Οι 3 διαστάσεις του πλαισίου κριτηρίων ESG.....	10
Γράφημα 2: Κατηγορίες δεικτών ESG, XAA	14
Γράφημα 3: Δομή δεικτών ESG	16
Πίνακας 1: Βασικοί δείκτες ESG, XAA	16
Πίνακας 2: Προηγμένοι δείκτες ESG, XAA	17
Πίνακας 3: Κλαδικοί δείκτες ESG, XAA.....	18
Γράφημα 4: Τα 5 βήματα- προϋποθέσεις ενσωμάτωσης του πλαισίου ESG.....	23
Γράφημα 5: Η διαδικασία μετάβασης στο πλαίσιο ESG	24
Γράφημα 6: Τα 7 βήματα μετάβασης στο πλαίσιο ESG.....	26
Διάγραμμα 1: Ύψος λιανικών πωλήσεων από βιώσιμες- ηθικές επενδύσεις, διεθνώς 2010-2020	28
Γράφημα 7: Λόγοι εφαρμογής του ESG	29
Γράφημα 8: Απαντήσεις σχετικά με το ESG στις σύγχρονες επιχειρήσεις	30
Γράφημα 9: Τα πιο διαδεδομένα ζητήματα ESG διεθνώς	30

Γράφημα 10: Χρηστικότητα των πιο διαδεδομένων πλαισίων ESG σε αμερικάνικες επιχειρήσεις, 2020.....	31
Γράφημα 11: Ποσοστό εταιρειών που επαληθεύουν εξωτερικά (διασφαλίζουν) στοιχεία του Απολογισμού ESG	32
Γράφημα 12: Ποσοστό των εισηγμένων εταιρειών του Χρηματιστηρίου Αθηνών που δημοσιεύουν ετήσιο Απολογισμό ESG.....	32
Γράφημα 13: Πορεία τιμών Δείκτη ATHEX ESG, Αύγουστος 2021- Φεβρουάριος 2022	34
Γράφημα 14: Οι 35 αρχικά εισηγμένες εταιρίες στον ATHEX ESG με βάση την κεφαλαιοποίηση	35
Πίνακας 4: Σύγκριση των τεσσάρων μεγαλύτερων συστημικών τραπεζών της Ελλάδας σε βαθμολόγηση ESG.....	38
Γράφημα 15: Χάρτης ουσιαστικότητας στόχων βιωσιμότητας 2021, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος.....	42
Γράφημα 16: Διαχρονική εξέλιξη της βαθμολόγησης της επίδοσης της Eurobank σε δείκτες ανεξάρτητων φορέων, 2017-2021.....	44
Γράφημα 17: Χάρτης ουσιαστικότητας στόχων βιωσιμότητας 2021, Eurobank	47
Γράφημα 18: Στοιχεία περιβαλλοντικής επίδοσης Eurobank 2020-21.....	48
Γράφημα 19: Διαχείριση παραπόνων πελατών στα πλαίσια του άξονα της Κοινωνίας, Eurobank 2021	49
Πίνακας 5: Διαχρονική εξέλιξη της βαθμολόγησης της επίδοσης της Τράπεζας Πειραιώς σε δείκτες ανεξάρτητων φορέων, 2020-2021.....	52
Γράφημα 20: Χάρτης ουσιαστικότητας στόχων βιωσιμότητας 2021, Τράπεζα Πειραιώς	54
Πίνακας 6: Στοιχεία περιβαλλοντικής επίδοσης Alpha Bank 2019-21	56
Πίνακας 7: Στοιχεία κοινωνικής επίδοσης Alpha Bank 2019-21	57
Πίνακας 8: Στοιχεία επίδοσης αναφορικά με την Διακυβέρνηση, Alpha Bank 2019-21	58
Πίνακας 9: Διαχρονική εξέλιξη της βαθμολόγησης της επίδοσης της Alpha Bank σε δείκτες ανεξάρτητων φορέων, 2019-2021.....	59

Γράφημα 21: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της Eurobank από τον οργανισμό S&P Global	60
Γράφημα 22: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της ETE από τον οργανισμό S&P Global	61
Γράφημα 23: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της Alpha Bank από τον οργανισμό S&P Global	61
Γράφημα 24: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της Eurobank από τον ISS ESG Ratings	63
Γράφημα 25: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της ETE από τον ISS ESG Ratings	63
Γράφημα 26: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της Τράπεζας Πειραιώς από τον ISS ESG Ratings.....	64
Γράφημα 27: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της Alpha Bank από τον ISS ESG Ratings	65
Γράφημα 28: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της Eurobank από τον MSCI ESG Ratings....	66
Γράφημα 29: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της ETE από τον MSCI ESG Ratings.....	67
Γράφημα 30: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της Alpha Bank από τον MSCI ESG Ratings	68

Περίληψη

Η βιωσιμότητα είναι μία έννοια που πλέον επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο οι σύγχρονες επιχειρήσεις αναπτύσσουν και εφαρμόζουν τις εταιρικές στρατηγικές τους. Ένεκα της προσπάθειας αυτής αναπτύχθηκε το τρισδιάστατο πλαίσιο του ESG, το οποίο περιλαμβάνει τους τρεις βασικούς άξονες που πρέπει να εστιάζει η στρατηγική βιωσιμότητας μιας επιχείρησης, το Περιβάλλον, την Κοινωνία και την εταιρική Διακυβέρνηση. Η φιλοσοφία του ESG είναι να αποτελέσει μία ολιστική προσέγγιση μέσω της οποίας οι επιχειρήσεις αναδιαμορφώνουν τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν και λαμβάνουν αποφάσεις ώστε όχι απλώς να προλαμβάνουν τις αρνητικές συνέπειες της δραστηριοποίησής τους, αλλά να συμβάλλουν στην προώθηση της ευημερίας όλων των ενδιαφερόμενων μερών. Το αυξημένο ενδιαφέρον των επιχειρήσεων σε όλο τον κόσμο για το ESG οδήγησε στην ανάπτυξη προτύπων εξασφάλισης υψηλής αποδοτικότητας στους τρεις άξονες όπως επίσης και σε δείκτες μέτρησης της επίδοσης στους τομείς αυτούς. Για τα ελληνικά δεδομένα, το ενδιαφέρον αυτό πιστοποιείται κατά τα τελευταία έτη με την ανάπτυξη του δείκτη ATHEX ESG που ξεκίνησε την διαπραγμάτευσή του στο Ελληνικό Χρηματιστήριο το 2021 με σκοπό να περιλαμβάνει εταιρείες με σαφώς καθορισμένη στρατηγική στο ESG. Μεταξύ των κλάδων που διαθέτουν ανεπτυγμένη δράση στους τομείς αυτούς είναι ο τραπεζικός, ο οποίος λόγω του διαμεσολαβητικού του ρόλου για την οικονομική ευημερία οφείλει να αναλαμβάνει δράσεις που να συμβάλλουν στην προώθηση της ευημερίας όλων των συμμετεχόντων. Στην παρούσα εργασία γίνεται μία μελέτη των στρατηγικών και των πρακτικών ESG που εφαρμόζουν οι τέσσερις ελληνικές συστημικές τράπεζες, καθώς και των επιδόσεων αυτών στους τρεις τομείς. Από τις πληροφορίες που συλλέχθηκαν παρατηρείται ότι και οι τέσσερις τράπεζες κάνουν μία συντονισμένη προσπάθεια τα τελευταία έτη να αναπτύξουν πρωτοβουλίες και δράσεις στο ESG ώστε να ενδυναμώσουν το ανταγωνιστικό προφίλ τους και να εξασφαλίσουν τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα τους στην αγορά.

Λέξεις - κλειδιά: βιωσιμότητα, ESG, περιβάλλον, κοινωνία, εταιρική διακυβέρνηση, τράπεζες

Abstract

Sustainability is a concept that nowadays influences the way modern enterprises develop and implement their corporate strategies. As a result of this effort, the three-dimensional framework of ESG was developed, which includes the three main pillars that a company's sustainability strategy should focus on, the Environment one, the Society one and the (Corporate) Governance one. The philosophy of ESG consists a holistic approach through which businesses reshape the way they operate and take actions to not just prevent the negative impact of their activities, but to help promote the well-being of all interested parties. The increased interest around the world in ESG has led to the development of standards to ensure high efficiency concerning the three pillars, as well as indexes to measure performance in the latter. In Greece, this interest has been certified in recent years with the development of the ATHEX ESG index, which began trading on the Greek Stock Exchange in 2021 with the goal to include companies with a clearly defined ESG strategy. Among the industries that have developed practices in ESG is banking, which, due to its mediating role for a country's economic well-being, they are expected to undertake actions that contribute to the promotion of all stakeholders' interests. In this paper, a study is conducted of the ESG strategies and practices implemented by the four Greek systemic banks, as well as their performance in the three ESG pillars. From the information collected, it is observed that all four banks have been making a notable effort in recent years to develop initiatives and actions in ESG, in order to strengthen their competitive profile and ensure their long-term sustainability in the market.

Keywords: sustainability, ESG, environment, society, corporate governance, banks

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

1.1 Σκοπός της εργασίας

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποσκοπεί στη διερεύνηση ζητημάτων που σχετίζονται και αφορούν στο Πλαίσιο ESG το οποίο περιγράφει τις δράσεις και τη στρατηγική των σύγχρονων επιχειρήσεων αναφορικά με την βιωσιμότητα.

Ειδικότερα, σκοπός είναι η διερεύνηση αρχικά της σημασίας της ενσωμάτωσης της βιωσιμότητας, των αρχών και της φιλοσοφίας αυτής στην καθημερινότητα της λειτουργίας των επιχειρήσεων, καθώς επίσης και στη λήψη αποφάσεων και τη χάραξη της στρατηγικής τους. Καθώς το ESG τείνει να γίνεται αναπόσπαστο τμήμα της δραστηριότητας και της εταιρικής κουλτούρας των σύγχρονων οργανισμών σε όλο τον κόσμο, στην Ελλάδα τα πρόσφατα έτη το ενδιαφέρον για την ανάληψη σχετικών δράσεων από πλευράς των επιχειρήσεων είναι ιδιαίτερα αυξημένο. Συγκεκριμένα, η ανάπτυξη και έναρξη του αντίστοιχου δείκτη ATHEX ESG του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών το 2021 υποδηλώνει την σημασία που έχει το ESG στον τρόπο δραστηριοποίησης των ελληνικών επιχειρήσεων σήμερα.

Πιο ειδικά, η εργασία αυτή μελετά τον τρόπο με τον οποίο πρωτοβουλίες, δράσεις και στρατηγικές ESG αναλαμβάνονται από τον τομέα των τραπεζών ο οποίος αποτελεί έναν κλάδο που επενδύει σημαντικά σε σχετικές πρακτικές. Σκοπός είναι να διερευνηθεί σε τι έκταση οι ελληνικές τράπεζες επενδύουν και αναπτύσσουν σχετικές δράσεις, καθώς και να μελετηθεί η αξιολόγηση των επιδόσεων τους σε αυτές από διεθνείς ανεξάρτητους φορείς.

1.2 Μεθοδολογία

Η βιβλιογραφική επισκόπηση που λαμβάνει χώρα στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας αυτής βασίζεται στην συλλογή και μελέτη ακαδημαϊκών πηγών, όπως ακαδημαϊκά άρθρα και βιβλία, που σχετίζονται με την έννοια της βιωσιμότητας στον επιχειρηματικό κόσμο και την ανάπτυξη του πλαισίου ESG.

Στο δεύτερο τμήμα της εργασίας αυτής το οποίο παρουσιάζεται στο κεφάλαιο 3, λαμβάνει χώρα η παρουσίαση των δράσεων και επιδόσεων ESG για τις τέσσερις συστημικές ελληνικές τράπεζες, την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, τη Eurobank, την Τράπεζα Πειραιώς και την Alpha Bank. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκαν πληροφορίες που πηγάζουν από τους ετήσιους απολογισμούς για το ESG και την κοινωνική υπευθυνότητα των αντίστοιχων οργανισμών, όπως επίσης δημοσιευμένες πληροφορίες στους επίσημους δικτυακούς τόπους ανεξάρτητων φορέων για δείκτες επίδοσης στο ESG.

Η πρόσβαση σε δευτερογενείς πηγές θεωρήθηκε επιβεβλημένη για τους σκοπούς της εργασίας καθώς η οποιαδήποτε δυνατότητα πρόσβασης και αξιοποίησης πρωτογενών πληροφοριών τουλάχιστον για τα ελληνικά δεδομένα είναι ακόμη απαγορευμένη, τόσο από πλευράς εταιρειών όσο και του Ελληνικού Χρηματιστηρίου.

1.3 Δομή της εργασίας

Η εργασία αυτή απαρτίζεται από τέσσερα κεφάλαια εκ των οποίων το πρώτο είναι εισαγωγικό. Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η έννοια και ο ρόλος της βιωσιμότητας στο σύγχρονο επιχειρείν, όπως επίσης αναλύονται οι τρεις άξονες του ESG, αλλά και ο τρόπος με τον οποίο δημιουργήθηκε και αναπτύχθηκε ο δείκτης ATHEX ESG του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι δράσεις, η στρατηγική και οι επιδόσεις των τεσσάρων ελληνικών συστημικών τραπεζών αναφορικά με το ESG κατά τα πρόσφατα έτη, ενώ λαμβάνει επίσης χώρα και μία σύγκριση μεταξύ των επιδόσεων τους βάσει επίσημων δημοσιευμένων δεικτών αξιολόγησης. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και τα βασικά πορίσματα της βιβλιογραφικής επισκόπησης και της μελέτης που έγινε, όπως επίσης και οι περιορισμοί που χαρακτηρίζουν την τελευταία. Στο τέλος της εργασίας παρατίθεται η λίστα των πηγών της βιβλιογραφίας που χρησιμοποιήθηκαν για την εκπόνηση αυτής.

Κεφάλαιο 2: Βιβλιογραφική επισκόπηση- το πλαίσιο κριτηρίων ESG

2.1 Η έννοια της βιωσιμότητας και η αναγκαιότητά της στο επιχειρηματικό περιβάλλον

Στα πλαίσια της διοίκησης των επιχειρήσεων και των σύγχρονων οργανισμών, οι στρατηγικοί στόχοι που αυτοί θέτουν σχετίζονται με την βιωσιμότητα και την επιτυχία των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στο απώτερο μέλλον. Πολλές απόψεις και θεωρίες που διατυπώθηκαν στο παρελθόν σχετίζονται και αφορούν αποκλειστικά το ρόλο της επιχειρηματικής μονάδας ως μέσο επίτευξης κερδοφορίας για τον επιχειρηματία. Απόψεις διακεκριμένων ακαδημαϊκών, όπως ο Milton Friedman, ισχυρίζονται ότι ο βασικός στόχος της επιχείρησης είναι η μεγιστοποίηση της αξίας των μετοχών της και άρα της περιουσίας των μετόχων, καθώς αυτοί επενδύουν στην εταιρεία με σκοπό να αυξήσουν τον πλούτο τους (Husted & de Jesus Salazar, 2006 / Ramanna, 2020).

Στο παρελθόν, μία επιχείρηση θεωρούνταν επιτυχημένη αν κατόρθωνε να σημειώνει επί σειράς ετών αύξηση σε σημαντικά οικονομικά μεγέθη, όπως ο όγκος πωλήσεων, η αύξηση του αριθμού των πελατών της και φυσικά η αύξηση των καθαρών κερδών. Σε περίπτωση εισηγμένων εταιρειών, η αύξηση τόσο της τιμής της μετοχής όσο και του ύψους των μερισμάτων που αντιστοιχούν σε κάθε μετοχή θεωρούνταν επίσης ικανοποιητικοί δείκτες για να αποδείξουν την επιτυχή πορεία μιας εταιρείας στον κλάδο της (Middlemiss, 2003).

Στη σύγχρονη όμως εποχή, οι συνθήκες και οι τάσεις που επικρατούν στο παγκόσμιο επιχειρηματικό περιβάλλον έχουν τροποποιηθεί. Με την πάροδο των δεκαετιών έγινε σαφές ότι η οικονομική θέση μιας επιχείρησης και η βελτίωση των χρηματοοικονομικών μεγεθών της δεν αρκούν για να τη χαρακτηρίσουν επιτυχημένη. Κάθε εταιρεία αποτελεί έναν οργανισμό ο οποίος με τη σειρά του αποτελεί τμήμα- μέλος της ευρύτερης κοινωνίας στην οποία εδρεύει, λειτουργεί και εκπονεί τις επιχειρηματικές του δραστηριότητες (Križanová & Gajanová, 2016). Στο πλαίσιο αυτό, η επιχείρηση αποτελεί ένα ενεργό μέλος της κοινωνίας που αναλαμβάνει το ρόλο της παροχής προϊόντων και υπηρεσιών, τα οποία με κατάλληλο τρόπο ικανοποιούν ανθρώπινες ανάγκες. Το ιδιαίτερο αυτό χαρακτηριστικό- ότι η ύπαρξη των επιχειρήσεων απευθύνεται σε ανθρώπινες ανάγκες- προσδίδει μία υπόσταση στις επιχειρηματικές δραστηριότητες που διαφοροποιείται από την οικονομική τους σκοπιά. Με άλλα λόγια, η κάθε εταιρεία οφείλει να

λειτουργεί σύμφωνα με έγγραφους αλλά και άγραφους κανόνες που διέπουν το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο ανήκει. Αυτό υποδηλώνει ότι βασικές ανθρώπινες αρχές, όπως ο σεβασμός προς τα λοιπά μέλη της κοινωνίας, η αλληλεγγύη, η ενσυναίσθηση αλλά και η αξιοπιστία και η φερεγγυότητα επεκτείνονται και στον επιχειρηματικό κόσμο και διέπουν πλέον τον τρόπο με τον οποίο οι επιχειρήσεις λαμβάνουν αποφάσεις και ενεργούν (Middlemiss, 2003 / Siddiq & Javed, 2014).

Παράλληλα, την περίοδο μετά τους παγκοσμίους πολέμους, η εντατικοποίηση της παραγωγής οδήγησε σε κατασπατάληση πόρων, με αποτέλεσμα την καταστροφή οικοσυστημάτων και την εμφάνιση μη αναστρέψιμων βλαβών σε κοινωνικούς θεσμούς και δομές. Σταδιακά οι εταιρίες ανά τον κόσμο διαπίστωσαν διαχρονικά ότι ο έως τότε τρόπος λειτουργίας δεν ήταν βιώσιμος, καθώς εξασφάλιζε μόνο βραχυχρόνια οφέλη και όχι μακροχρόνια, κι έτσι η ανάγκη ανεύρεσης περισσότερο βιώσιμων μεθόδων λειτουργίας έγινε επιτακτική (Falkenberg & Brunsæl, 2011 / Ben Youssef et al., 2018). Συμπερασματικά, οι λόγοι που σταδιακά οδήγησαν στην αναγνώριση της κρισιμότητας της βιώσιμης ανάπτυξης των επιχειρήσεων σχετίζονται κατά βάση με τις δυσμενείς επιπτώσεις που είχε στο παρελθόν η εκτεταμένη επιχειρηματική δραστηριότητα σε διάφορες τοπικές κοινωνίες και περιβάλλοντα ανά τον κόσμο.

Την περίοδο μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο το διεθνές επιχειρηματικό περιβάλλον χαρακτηρίζεται από έντονους ρυθμούς ανάπτυξης. Ήδη τα προηγμένα κράτη της Δύσης έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε νέες τεχνολογίες, κάτι που οδηγεί στην ανάπτυξη καινοτομιών που θα αλλάξουν ριζικά τον τρόπο που εκτελείται η παραγωγική διαδικασία σε διάφορους κλάδους της οικονομίας. Με τη σειρά του το γεγονός αυτό οδήγησε στην αλματώδη αύξηση του αριθμού των πολυεθνικών επιχειρήσεων, ενώ η σταδιακή ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας μετά το πέρας των δύο παγκοσμίων πολέμων οδήγησε σε πιο ευνοϊκές μακροοικονομικές συνθήκες στις περισσότερες χώρες (Kolk & Van Tulder, 2010 / Rangan et al., 2015). Πλέον οι καταναλωτές έχουν στα χέρια τους μεγαλύτερο διαθέσιμο εισόδημα, με αποτέλεσμα να τονώνουν την συνολική ζήτηση των οικονομιών τους, κάτι που συνετέλεσε στην προώθηση των δραστηριοτήτων από πλευράς προσφοράς για να καλύψουν την αυξημένη πλέον ζήτηση. Ο συνδυασμός όλων αυτών των παραγόντων οδηγεί στην εντατικοποίηση της παραγωγής και στην εκτεταμένη προσπάθεια των επιχειρήσεων να έχουν πρόσβαση σε πόρους- φυσικούς, ανθρώπινους, τεχνολογικούς και άλλους- για να μπορούν να προβούν στη μεγάλης έκτασης παραγωγή που απαιτούνταν (Tai & Chuang, 2014). Οι επιχειρήσεις στο σημείο αυτό βλέπουν

μια μεγάλη ευκαιρία ανάπτυξης καθώς οι συνθήκες της αγοράς σε παγκόσμιο επίπεδο ήταν τέτοιες που ευνοούσαν την υπερπαραγωγή λόγω της υπερβάλλουσας ζήτησης (Kahraman Akdoğu, 2017).

Η κατάσταση αυτή όμως, όπως ήταν φυσικό, οδηγεί σε μία αλόγιστη χρήση φυσικών πόρων και σε μεγάλη κατάχρηση αυτών. Η πρωταρχική ίσως συνέπεια που είχε η εντατική επέκταση των επιχειρήσεων σε νέες αγορές και η εκμετάλλευση ευρείας κλίμακας πλουτοπαραγωγικών πόρων σε παρθένες έως τότε περιοχές του πλανήτη οδήγησε διαχρονικά σε ανεπανόρθωτες καταστροφές στα τοπικά οικοσυστήματα (Löwy, 2014). Η χλωρίδα και η πανίδα πολλών περιοχών δέχτηκε σφοδρό πλήγμα εξαιτίας της έντονης παραγωγικής δραστηριότητας εκεί. Πέραν από τη διατάραξη της ισορροπίας του φυσικού περιβάλλοντος, ταυτόχρονα διαπιστώθηκε η αλλοτρίωση των χαρακτηριστικών τοπικών κοινωνιών και πολιτισμικών στοιχείων εξαιτίας της αλληλεπίδρασης των ντόπιων με εισερχόμενες επιχειρήσεις (Nwoke, 2016). Στα πλαίσια της συνύπαρξης αυτής, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι η επιχείρηση κατέχει το ρόλο του δυνατού παίκτη, καθώς διαθέτει ισχυρή παρουσία και υψηλά κεφάλαια, τα οποία αφενός προτίθεται να διαθέσει στην τοπική κοινωνία, αφετέρου όμως προϋποθέτει από αυτή συγκεκριμένες θυσίες για το σκοπό αυτό. Προκειμένου οι τοπικές- και συχνά μη ανεπτυγμένες- κοινωνίες να εκμεταλλευτούν τις ευκαιρίες που προσέφερε η δραστηριότητα επιχειρήσεων στον τόπο τους, οδηγήθηκαν σε λανθασμένες αποφάσεις σχετικά με την καταστροφή ιστορικών τοποθεσιών καθώς και την απώλεια νορμών, ηθών και εθίμων με τη δικαιολογία ότι αυτά ήταν πλέον οπισθοδρομικά (Löwy, 2014 / Kahraman Akdoğu, 2017). Παράλληλα, η ζύμωση με ξένους πολιτισμούς εξαιτίας της ύπαρξης ξένων επιχειρήσεων στις τοπικές κοινωνίες οδήγησε σε ένα μείγμα πολιτισμικών στοιχείων, συνέπεια του οποίου είναι η εξάλειψη μοναδικών ιδιομορφιών και η απώλεια αυτών. Έτσι, μικρές τοπικές κοινωνίες έχασαν τα ιδιαίτερα, και πολλές φορές μοναδικά, ιστορικά και πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά στο βωμό της προσέλευσης και κατόπιν διατήρησης μεγάλων δυναμικών επιχειρήσεων στην περιοχή (Frynas, 2005).

Καθώς λοιπόν η εκτεταμένη επιχειρηματική δράση επέφερε δραματικές επιπτώσεις στους τομείς του φυσικού περιβάλλοντος και της κοινωνίας, η διεθνής κοινότητα ευαισθητοποιήθηκε απέναντι στο ζήτημα αυτό. Το βασικό πρόβλημα ήταν η συγκέντρωση δύναμης στα χέρια των επιχειρήσεων, οι οποίες προκειμένου να καρπωθούν τις όποιες ευκαιρίες που προσέφεραν οι τοπικές αγορές, εισέρχονταν χωρίς να επιδεικνύουν τον απαραίτητο σεβασμό απέναντι στα

στοιχεία της εκάστοτε περιοχής (Marquis & Battilana, 2009). Πλέον, ο κίνδυνος απόλυτης καταστροφής διαφόρων περιοχών σε πολλές χώρες του κόσμου έγινε ρεαλιστικός, με αποτέλεσμα να οδηγήσει τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών να αναγνωρίσει την κρισιμότητα της λεγόμενης “αιφόρου ανάπτυξης” στα πλαίσια της επιχειρηματικής δράσης. Με άλλα λόγια, ήδη από τη δεκαετία του 1980, η τελευταία συνδέεται άρρηκτα με τους πυλώνες του περιβάλλοντος και της κοινωνίας, παράλληλα με την σωστή και αποτελεσματική εταιρική διοίκηση. Η αιφόρος ανάπτυξη ή αλλιώς βιωσιμότητα πρακτικά συνδέει την ανάγκη κάθε επιχείρησης να διοικείται με γνώμονα την επίτευξη των στόχων της με την ανάγκη να συμπεριφέρεται μέσα στην εκάστοτε περιοχή που εκπονεί τις δραστηριότητες της με απόλυτο σεβασμό, ώστε οι όποιοι πόροι χρησιμοποιούνται σήμερα για τους σκοπούς της να εξασφαλίζεται ότι θα είναι εξίσου προσβάσιμοι και από τις μελλοντικές γενιές (Caradonna, 2014). Συμπερασματικά, υπό το πρίσμα της βιωσιμότητας, ο ρόλος της επιχείρησης είναι αφενός να προσφέρει προϊόντα που πληρούν τα κριτήρια των καταναλωτών και ωθούν τους εταιρικούς στόχους, και αφετέρου να συμπεριφέρεται ως ηθικά σωστό μέλος της κοινωνίας με χρέος να προστατεύει το φυσικό αλλά και κοινωνικό περιβάλλον (Eweje, 2011).

Πλέον, τη σύγχρονη εποχή οι επιχειρήσεις έχουν αντιληφθεί ότι η βιωσιμότητα είναι στοιχείο που συνδέεται άρρηκτα με την εταιρική κουλτούρα. Οι αρχές της αιφόρου ανάπτυξης οφείλουν να διέπουν κάθε λειτουργία και κάθε απόφαση που λαμβάνεται από πλευράς της εταιρείας, καθώς αυτή ορίζει και προωθεί την βελτίωση της εταιρικής συμπεριφοράς σε μόνιμη- και όχι μεμονωμένη- βάση. Στα πλαίσια της διαρκούς αυτής προσπάθειας, η όλη φιλοσοφία της βιωσιμότητας προωθεί τις επιχειρήσεις να ασχολούνται και να ενημερώνονται με ζητήματα/ προβλήματα που αφορούν στο φυσικό περιβάλλον ή στα κοινωνικά δρώμενα, με αποτέλεσμα να αναλαμβάνουν δράσεις οι οποίες εν τέλει να ωφελούν τα μέγιστα διάφορες ομάδες συμμετεχόντων (Brockhaus et al., 2013). Πρόσθετα, στόχος των βιώσιμων πρακτικών πολλών επιχειρήσεων σήμερα είναι η πρόληψη της εμφάνισης σχετικών ζητημάτων, κάτι που αποδεικνύει ότι οι σύγχρονες επιχειρήσεις έχουν πλέον κατανοήσει τη σημασία που έχουν οι βιώσιμες πρακτικές για την αιφόρο ανάπτυξη των ίδιων, αλλά και της κοινωνίας γενικότερα (Cornell, 2020).

2.2 Από την βιωσιμότητα στο ESG

Σύμφωνα με την έως τώρα συζήτηση, τις τελευταίες δεκαετίες ο τρόπος λειτουργίας των επιχειρήσεων έγινε σαφώς πιο περίπλοκος από ότι ήταν στο παρελθόν. Η εστίαση του ενδιαφέροντος των διοικήσεων σε μεθόδους που θα συμβάλλουν στην αύξηση των πωλήσεων και του τζίρου αποτελούν σήμερα ένα μόνο τομέα στα πλαίσια του σύγχρονου επιχειρείν (Kahraman Akdoğu, 2017). Πλέον, δέουσα βαρύτητα δίνεται στην συμπεριφορά της επιχείρησης υπό συνθήκες που αφορούν κοινωνικά ευαίσθητα θέματα, όπως είναι ο σεβασμός και η συντήρηση στοιχείων του πολιτισμού, της κοινωνικής ζωής ενός τόπου και της προστασίας των φυσικών πόρων μιας περιοχής (Eweje, 2011). Αυτό το πρίσμα της συμπεριφοράς μιας επιχείρησης στην ουσία χαρακτηρίζει εκ μέρους της ενέργειες ηθικού επιχειρείν, καθώς όταν η εταιρική φιλοσοφία και κουλτούρα ασπάζονται τους προαναφερθέντες άξονες και εστιάζουν σε δράσεις που σέβονται, προστατεύουν και προάγουν ζητήματα πολιτισμικού, κοινωνικού και περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος, τότε θεωρείται ότι η επιχείρηση δρα ως ένα υπεύθυνο μέλος της κοινωνίας (Ferrell et al., 2019).

Ειδικότερα, η εφαρμογή πρακτικών βιωσιμότητας αφορά σε όλες τις ενέργειες που προβαίνει μία επιχείρηση προκειμένου να καλλιεργήσει μία εταιρική κουλτούρα που να υποστηρίζει την ανάληψη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε κάθε στάδιο της παραγωγής οι οποίες να συμβάλουν στην προστασία και διατήρηση φυσικών και κοινωνικών/ πολιτισμικών στοιχείων και πόρων (Falkenberg & Brunsæl, 2011 / Porter & Derry, 2012). Ουσιαστικά η βιωσιμότητα στα πλαίσια των επιχειρήσεων υποδηλώνει ότι οι τελευταίες υιοθετούν έναν τρόπο λειτουργίας, ο οποίος αποσκοπεί να εξασφαλίζει ότι στο μέλλον όλοι οι πόροι που χρησιμοποιούνται αλλά και επηρεάζονται από την επιχειρηματική δραστηριότητα θα συνεχίσουν να υπάρχουν, τόσο σε ποσότητα όσο και σε αξιόλογη ποιότητα (Breuer et al., 2018).

Η έννοια της βιωσιμότητας εντάχθηκε έτσι στην εταιρική κουλτούρα καθώς η σημασία της είναι μεγάλη για την αποτελεσματική δράση των επιχειρήσεων. Πέραν του ρόλου που ενέχει η βιωσιμότητα για την εξασφάλιση πόρων για την ίδια την επιχείρηση μακροχρόνια, στην πραγματικότητα οι συνθήκες που διαμορφώνονται τα τελευταία χρόνια προάγουν την υιοθέτηση της αναφορικά με τα συμφέροντα των συμμετεχόντων σε αυτήν (Rezaee, 2016). Ξεκινώντας από το εσωτερικό περιβάλλον, οι βιώσιμες διαδικασίες οφείλουν να διέπουν τον τρόπο με τον οποίο

λειτουργεί η επιχείρηση. Πρακτικές που συμβάλλουν στον σεβασμό και την προώθηση των συμφερόντων των εργαζομένων θεωρούνται καίριες για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας της επιχείρησης (Brown et al., 2015). Παράλληλα όμως, εξίσου κρίσιμη είναι η προώθηση των συμφερόντων των μετόχων. Οι τελευταίοι αποτελούν επενδυτές της εταιρείας, των οποίων η περιουσία συνδέεται με την πορεία αυτής. Έχει αποδειχθεί πολλάκις ότι η καλή φήμη και η ανάπτυξη ενός brand image εφάμιλλου με βιώσιμες πρακτικές συμβάλλει στην προσέλκυση αφοσιωμένης πελατείας, που με τη σειρά της οδηγεί σε υψηλότερα μερίδια αγοράς και δυναμικότερη παρουσία στον κλάδο. Οι παράμετροι αυτές οδηγούν σε αυξημένη κερδοφορία και συνεπώς στην αύξηση της περιουσίας των μετόχων (Shandu, 2005 / Akisik & Gal, 2011). Σε αντίθετη περίπτωση, όταν το brand image μιας εταιρείας συνδεθεί με σκάνδαλα και γεγονότα που αντιβαίνουν στην όλη η κουλτούρα της βιώσιμης ανάπτυξης, τότε είναι αναμενόμενο ότι η φήμη της εταιρείας θα πληγεί με αρνητικές συνέπειες τόσο στην κερδοφορία όσο και στην αξία της μετοχής της. Είναι λοιπόν βέβαιο ότι η υιοθέτηση πρακτικών βιωσιμότητας συμβάλλει τόσο στην αξιόπιστη εικόνα της εταιρείας στην αγορά, όσο και εντέλει στην οικονομική της θέση (Sridhar, 2012).

Βάσει όλων των παραπάνω η βιωσιμότητα ως έννοια σχετίζεται με αυτήν της εταιρικής διακυβέρνησης. Η τελευταία ορίζεται ως ένα σύνολο κανόνων που διέπουν τις μεθόδους διοίκησης της εταιρείας ώστε να εξασφαλίζουν ότι αυτή λειτουργεί με βάση τη διαφάνεια. Όπως συγκεκριμένα ορίζουν οι Shleifer & Vishny (1997), η εταιρική διακυβέρνηση εξασφαλίζει ότι η επιχείρηση λειτουργεί με τέτοιο τρόπο ώστε οι συμμετέχοντες σε αυτή να λαμβάνουν τα όσα αναμένουν από τη δράση της. Ειδικότερα, η εταιρική διακυβέρνηση ενέχει κρίσιμο ρόλο στην εξασφάλιση της ανθεκτικότητας μιας επιχείρησης στο μέλλον, καθώς σχετίζεται άμεσα με την υιοθέτηση έντιμων, αποτελεσματικών και φερέγγυων μεθόδων διαχείρισης όλων των ζητημάτων που σχετίζονται με τη λειτουργία της επιχείρησης ώστε να περιορίζονται οι κίνδυνοι από τις επιχειρηματικές δραστηριότητες και να προάγονται με τρόπο ηθικό τα συμφέροντα της. Με άλλα λόγια, απώτερος στόχος της εταιρικής διακυβέρνησης είναι να εξασφαλίσει ότι η επιχείρηση λειτουργεί σωστά, αποτελεσματικά και αποδοτικά. Σύμφωνα με τα παραπάνω, αν η επιχείρηση εφαρμόζει τις κατάλληλες πρακτικές εταιρικής διακυβέρνησης, θέτει τις βάσεις για την εξασφάλιση της μακροχρόνιας βιωσιμότητας της.

Η ως τώρα συζήτηση καταδεικνύει ότι η βιωσιμότητα έχει άμεση σχέση με την εταιρική διακυβέρνηση και συγκεκριμένα εστιάζει σε τρεις τομείς ενδιαφέροντος: πρακτικές που

αφορούν στον σεβασμό και την προστασία φυσικών πόρων, στοιχείων του κοινωνικού χαρακτήρα και του πολιτισμού μιας περιοχής, καθώς και ζητήματα οικονομικής και διοικητικής φύσης της ίδιας της επιχείρησης.

Βάσει όλων των παραπάνω, κρίθηκε σκόπιμο να αναπτυχθεί ένα πιο συγκεκριμένο πλαίσιο κανόνων που να διέπει την επιχειρηματική συμπεριφορά και να αποσκοπεί στους τρεις άξονες ενδιαφέροντος αυτής, δηλαδή στο περιβάλλον, την κοινωνία και την εταιρική διακυβέρνηση (Giese et al., 2019). Στόχος ενός τέτοιου πλαισίου είναι επομένως να περιορίσει απαράδεκτες συμπεριφορές που είχαν επιδείξει στο παρελθόν επιχειρήσεις σε όλο τον κόσμο προκειμένου να πετύχουν τα συμφέροντά τους. Ένα τέτοιο πλαίσιο περιλαμβάνει ποιοτικούς αλλά και ποσοτικούς μηχανισμούς ελέγχου της δράσης των επιχειρήσεων ώστε αυτές να είναι δέσμιες αυτών των κανόνων και να περιορίζονται σε περίπτωση ευκαιριών που δυνητικά θα οδηγούσαν σε καταστροφές περιβαλλοντικού και κοινωνικού χαρακτήρα (Galbreath, 2013). Οι συγκεκριμένοι κανόνες αποσκοπούν συνεπώς να ποσοτικοποιήσουν τις επιπτώσεις που έχει η δράση των επιχειρήσεων στους προαναφερθέντες τρεις άξονες, ώστε να συμβάλει τόσο στην εποπτεία αυτών όσο και στην προσπάθειά τους να βελτιώνονται μόνιμα για την επίδειξη ακόμη καλύτερων σχετικών συμπεριφορών προς όφελος της ευρύτερης κοινωνίας (Amel-Zadeh & Serafeim, 2018). Το προαναφερθέν τρίπτυχο περιβάλλον- κοινωνία- εταιρική διακυβέρνηση διαμορφώνει το πλαίσιο ESG (environmental- social-governance), όπως αυτό θα αναλυθεί στις επόμενες ενότητες.

2.3 Το πλαίσιο κριτηρίων ESG

Η ανάγκη ενσωμάτωσης της όλης φιλοσοφίας της αειφόρου ανάπτυξης στη διαδικασία λήψης αποφάσεων εκ μέρους των εταιρειών αλλά και στην ολιστική προσέγγιση της διοίκησης τους οδήγησε στην ανάπτυξη του πλαισίου κριτηρίων ESG (Amel-Zadeh & Serafeim, 2018 / Sciarelli et al., 2021). Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω, το τελευταίο περιλαμβάνει τρεις κατηγορίες κριτηρίων η καθεμία εκ των οποίων περιλαμβάνει δείκτες αναφορικά με τον τομέα του φυσικού περιβάλλοντος (environmental), της κοινωνικής συνοχής/ κοινωνικού- πολιτισμικού περιβάλλοντος (social) και της εταιρικής διακυβέρνησης (governance):

Γράφημα 1: Οι 3 διαστάσεις του πλαισίου κριτηρίων ESG

Πηγή: Grant Thornton, 12/2021

Οι τρεις αυτές κατηγορίες- διαστάσεις περιλαμβάνουν δείκτες οι οποίοι δεν έχουν καμία χρηματοοικονομική φύση. Στόχος των δεικτών είναι η ποσοτικοποίηση και μέτρηση δράσεων που αναλαμβάνουν οι εταιρείες σχετικά με τους τομείς της προστασίας του περιβάλλοντος, της κοινωνίας και της εταιρικής τους διακυβέρνησης, χωρίς συνεπώς να επεμβαίνουν μετρήσεις βασισμένες στα χρηματοοικονομικά μεγέθη των οικονομικών καταστάσεων. Εκτός από ανάλυση της εταιρικής συμπεριφοράς στους τομείς αυτούς, τα κριτήρια ESG εφαρμόζονται για την αξιολόγηση δυνητικών επενδυτικών σχεδίων, ώστε να μελετηθούν και να αξιολογηθούν οι σχετικές επιπτώσεις που αυτά αναμένεται να έχουν στους τρεις παραπάνω άξονες. Έτσι, με τον τρόπο αυτό επιτρέπεται στις εταιρείες να λαμβάνουν συνειδητές αποφάσεις για δυνητικές επενδύσεις που εξετάζουν και να μπορούν έτσι να απορρίπτουν ή να αποδέχονται την υλοποίηση τους με γνώμονα τις συνέπειες που αυτές έχουν υπό περιβαλλοντικής, κοινωνικής και διοικητικής- εσωτερική σκοπιάς (Li et al., 2021 / Sciarelli et al., 2021).

Αναφορικά με την πρώτη διάσταση, αυτή του φυσικού περιβάλλοντος, οι δείκτες που ενσωματώνονται στην κατηγορία αυτή του πλαισίου ESG αφορούν τη μέτρηση των επιπτώσεων και την αξιολόγηση των δράσεων σχετικά με την χρήση ή με την επίπτωση σε φυσικούς πόρους. Έτσι, τα κριτήρια αυτά αφορούν διάφορους τομείς ενδιαφέροντος αναφορικά με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και των πόρων που αυτό παρέχει, όπως η μόλυνση των υδάτων, η ατμοσφαιρική ρύπανση, τα απορρίμματα, η οργανική ύλη, η κλιματική αλλαγή, η διαχείριση ενέργειας και άλλα. Άλλες σχετικές μετρήσεις αφορούν τη συμπεριφορά της επιχείρησης σχετικά με την πρόσβαση σε φυσικούς πόρους που απαιτούνται για την παραγωγή της, και κατά πόσο εκείνη προβαίνει σε δράσεις που διέπονται από επιχειρηματική ηθική για τους σκοπούς αυτούς (πχ. fairtrade) (Garcia et al., 2017).

Αναφορικά με τη διάσταση που σχετίζεται με την κοινωνία, οι δείκτες- κριτήρια που υπάγονται σε αυτήν αφορούν σε διάφορους τομείς επίδειξης κοινωνικής συμπεριφοράς εκ μέρους της εταιρείας. Η διάσταση αυτή περιλαμβάνει πολλές υποκατηγορίες δεικτών, καθώς ο κοινωνικός αντίκτυπος των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων είναι πολύπλευρος και σχετίζεται με διάφορες κατηγορίες συμμετεχόντων (Marsat & Williams, 2014 / S&P, 24/02/2020). Βασική υποκατηγορία είναι οι δείκτες που αφορούν στους εργαζόμενους καθώς αυτοί αποτελούν το ανθρώπινο στοιχείο που στελεχώνει την ίδια την επιχείρηση. Οι εν λόγω δείκτες μέτρησης σχετίζονται κυρίως με τη μέτρηση του βαθμού στον οποίο η επιχείρηση παρέχει δίκαιους μισθούς, κατά πόσο υπάρχουν επιπλέον οικονομικά μόνους για το προσωπικό πέραν του βασικού μισθού, το βαθμό στον οποίο η επιχείρηση επιδεικνύει ενδιαφέρον για την εξέλιξη των ανθρώπων της μέσω εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης, προγράμματα εθελοντικής δράσης με συμμετοχή του προσωπικού, κτλ (Kotsantonis & Serafeim, 2020). Μία άλλη υποκατηγορία σχετίζεται με τους πελάτες. Οι δείκτες αυτοί αφορούν τη μέτρηση- αξιολόγηση της συμπεριφοράς της επιχείρησης σχετικά με την διατήρηση καλών σχέσεων με αυτούς μέσω ηθικά σωστών και βιώσιμων πρακτικών, όπως για παράδειγμα η εξασφάλιση αποτελεσματικής επικοινωνίας με τους πελάτες ή το ενδιαφέρον για την ικανοποίησή τους μετά την πώληση (Chen & Mussalli, 2020). Μία άλλη σχετική υποκατηγορία είναι η μέτρηση και η αξιολόγηση της στάσης της επιχείρησης απέναντι σε κοινωνικά ζητήματα, μέσω πρακτικών και δράσεων που αφορούν σε κοινωνικά ευαίσθητα θέματα όπως η ισότητα των δύο φύλων, οι ίσες ευκαιρίες προς όλους, η στάση της απέναντι σε τρέχοντα ζητήματα που επηρεάζουν τον τρόπο ζωής μιας κοινωνίας (όπως οι σεισμοί, οι πλημμύρες και γενικότερα οι φυσικές καταστροφές) (De Lucia et

al., 2020/ Li et al., 2021). Παρεμφερείς δείκτες σχετίζονται επίσης με την στάση των επιχειρήσεων απέναντι στην ανάδειξη πολιτισμικών στοιχείων και ιστορικής σημασίας σε μία περιοχή, όπως εθελοντικές δράσεις με στόχο την διατήρηση και συντήρησή τους, καθώς και χορηγίες σε σχετικές τοποθεσίες και μουσεία (Duke, 2015).

Αναφορικά με τη διάσταση της εταιρικής διακυβέρνησης, αυτή σχετίζεται με την ποσοτικοποίηση και αξιολόγηση του βαθμού στον οποίο η εταιρεία διοικείται με γνώμονα τα συμφέροντα όλων των ενδιαφερομένων μερών και όχι αμιγώς των οικονομικών της στόχων. Οι δείκτες που υπάγονται στην κατηγορία αυτή ουσιαστικά επικεντρώνονται στην προσπάθεια αξιολόγησης της συμπεριφοράς των ανώτερων διοικητικών στελεχών, δηλαδή κατά πόσο αυτοί επιδεικνύουν γνήσιο ενδιαφέρον να διοικήσουν την εταιρεία με τρόπο δίκαιο, τίμιο και αποτελεσματικό ώστε να προάγουν τα συμφέροντα όλων των συμμετεχόντων και όχι να εστιάζουν στα δικά τους. Οι δείκτες της κατηγορίας αυτής παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς πρακτικά αποσκοπούν να αποδείξουν τα ηθικά στοιχεία στο επαγγελματικό προφίλ των διοικητικών στελεχών. Για το λόγο αυτό χρησιμοποιούνται δείκτες σχετικά με τις αμοιβές των τελευταίων, το βαθμό ελέγχου και εποπτείας της επιχείρησης για ζητήματα που αφορούν σε διαφάνεια, λογοδοσία κ.α., σε μετρήσεις που σχετίζονται με τον απόλυτο σεβασμό των δικαιωμάτων των μετοχών, σε αποζημιώσεις προσωπικού, προμηθευτών, κ.α. (Shrivastava & Addas, 2014/ Khan, 2019).

Γενικότερα το πλαίσιο κριτηρίων ESG αποσκοπεί να μετρήσει τη βελτίωση μιας εταιρείας σχετικά με την αποδοτικότητα της στους παραπάνω τομείς. Με άλλα λόγια, το πλαίσιο αυτό εστιάζει σε κάθε άλλη πτυχή της εταιρικής συμπεριφοράς πέραν της οικονομικής στρατηγικής και των χρηματοοικονομικών μεγεθών της. Η υιοθέτηση σχετικών δεικτών εκ μέρους μιας εταιρείας συνήθως συνδέεται με την εκπόνηση μιας αναφοράς ανά προκαθορισμένο χρονικό διάστημα, όπως συνήθως το ένα έτος, με στόχο να καταγραφούν όλες οι δράσεις που σχετίζονται με τους παραπάνω δείκτες, να προσδιοριστούν τα αποτελέσματα αυτών και συνεπώς να διαπιστωθεί κατά πόσο η εταιρία είχε θετικό- “πράσινο” αντίκτυπο στις εν λόγω τρεις διαστάσεις εντός του διαστήματος αυτού. Συνεπώς, οι μετρήσεις των δεικτών αυτών αξιολογούν κατά πόσο η εταιρία συμβάλλει με τη συμπεριφορά και τις αποφάσεις της στην κοινωνική ευημερία μέσω της προστασίας και διατήρησης των φυσικών πόρων, κοινωνικών αξιών, στοιχείων και θεσμών, και της προστασίας των συμφερόντων και δικαιωμάτων όλων των συμμετεχόντων της (Ng, 2016 / Lokuwaduge & Heenetigala, 2017 / Fatemi et al., 2018).

Η εφαρμογή του πλαισίου ESG εκ μέρους μιας επιχείρησης έχει διττό ρόλο. Από τη μία πλευρά, δίνει τη δυνατότητα στην επιχείρηση να κατανοήσει ολιστικά τη φύση και τις συνέπειες που έχουν οι αποφάσεις της και οι δραστηριότητες που αναλαμβάνει, και με τον τρόπο αυτό να προσδιορίσει τις ενέργειες που μπορεί να κάνει για να αντισταθμίσει τις επιδράσεις αυτές (Ng, 2016). Ιδανικά, με σωστή χρήση των δεικτών του πλαισίου ESG, η εταιρία θα είναι σε θέση να απορρίψει πρακτικές που οδηγούν σε επιβλαβείς επιπτώσεις. Με τον τρόπο αυτό, διαχρονικά δίνεται η ευκαιρία στον επιχειρηματικό κόσμο να ανακαλύψει νέες πρακτικές με έμφαση στην πράσινη καινοτομία, με στόχο να βελτιώνεται τόσο η αποδοτικότητα των εταιρικών λειτουργιών όσο παράλληλα και το ευρύτερο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον (Chouaibi et al., 2021). Από την άλλη πλευρά, η εφαρμογή του πλαισίου αυτού οδηγεί σε ευεργετικά αποτελέσματα γενικότερα για την κοινωνία, γεγονός που συμβάλλει στην ισχυροποίηση του brand image της εταιρίας και την δημιουργία θετικών αντιλήψεων στα μάτια των συμμετεχόντων. Με τον τρόπο αυτό, η καλή εικόνα της επιχείρησης προΐδεάζει θετικά τους τελευταίους, και προσδίδει δύναμη στην επιχείρηση, κάτι που έμμεσα επηρεάζει το επίπεδο πωλήσεων, κερδοφορίας και το μερίδιο αγοράς της (Paolone et al., 2021).

2.4 Το πλαίσιο ESG βάσει του Χ.Α.Α.

Στα πλαίσια της ελληνικής επιχειρηματικής σκηνής, το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών το 2019 δημοσίευσε τον οδηγό ανάπτυξης δεικτών για το πλαίσιο ESG για τις ελληνικές εισηγμένες επιχειρήσεις. Σύμφωνα με τον οδηγό αυτό, προτείνεται στις τελευταίες να προβαίνουν στη δημοσιοποίηση των μετρήσεων τους για τους δείκτες αυτούς σε ετήσια βάση ώστε να είναι εύκολο να παρακολουθήσουν τις επιδόσεις τους στους τομείς του πλαισίου. Πρόσθετα, ο οδηγός υποστηρίζει ότι οι επιχειρήσεις στα πλαίσια της διαφάνειας και της αμεροληψίας οφείλουν να δημοσιεύουν όλα τα αποτελέσματα που προκύπτουν, ακόμη και αν αυτά είναι μη ευνοϊκά, ώστε με την καταγραφή και δημοσιοποίηση τους να δημιουργούν πρακτικά μία δέσμευση στη διοίκηση για ακόμη πιο εντατική προσπάθεια βελτίωσης των εν λόγω δεικτών κατά το επόμενο έτος.

Προκειμένου να διευκολύνει την όλη διαδικασία ενσωμάτωσης του πλαισίου ESG στις σύγχρονες ελληνικές επιχειρήσεις, ο οδηγός διακρίνει τους δείκτες σε δύο ευρύτερες κατηγορίες, τους γενικούς και τους κλαδικούς. Οι γενικοί δείκτες αφορούν το σύνολο των επιχειρήσεων

ανεξαρτήτως κλάδου και περαιτέρω διακρίνονται σε βασικούς και προηγμένους. Η πρώτη υποκατηγορία περιλαμβάνει δείκτες που απευθύνονται σε όλες τις επιχειρήσεις και σχετίζονται περισσότερο με την καταγραφή και αξιολόγηση μετρήσεων γενικού ενδιαφέροντος στο τρίπτυχο περιβάλλον- κοινωνία- εταιρική διακυβέρνηση. Οι προηγμένοι δείκτες αναφέρονται σε επιχειρήσεις που ήδη έχουν υιοθετήσει τις αρχές και τη φιλοσοφία της βιώσιμης ανάπτυξης στη λειτουργία τους και ως εκ τούτου ήδη χρησιμοποιούν δείκτες ESG. Οι εταιρείες αυτές είναι σε θέση να υιοθετήσουν πιο προηγμένους δείκτες και να παρέχουν μία πιο εξειδικευμένη προοπτική αναφορικά με τομείς του πλαισίου ESG στους οποίους κρίνεται ανάγκη σχετικής δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων, η οποία ακόμη δεν υπάρχει ή γίνεται σε μικρό βαθμό (Athex Group, 2019). Οι κλαδικοί δείκτες αναφέρονται ιδιαίτερα στα χαρακτηριστικά και ιδιαιτερότητες μεμονωμένων κλάδων που καλύπτει το ΧΑΑ, με στόχο να αναδειχθούν δείκτες που εκφράζουν καλύτερα τις δράσεις ESG ανάλογα με την φύση των δραστηριοτήτων του κάθε κλάδου:

Γράφημα 2: Κατηγορίες δεικτών ESG, ΧΑΑ

Πηγή: Athex Group, 2019

Στα πλαίσια της δημοσιοποίησης των δεικτών και των μετρήσεων τους, ο οδηγός του ΧΑΑ προτείνει για τον κάθε δείκτη να παρουσιάζονται οι ακόλουθες πληροφορίες (Athex Group, 2019):

- *Ορισμός*: η εταιρεία επεξηγεί με τρόπο λακωνικό και ουσιαστικό τη φύση του δείκτη.
- *Τρόπος μέτρησης*: οι δείκτες ενδέχεται να είναι ποιοτικοί ή ποσοτικοί, ενώ σε κάθε περίπτωση η εταιρεία ενημερώνει για το είδος των πληροφοριών/ μετρήσεων που συνεπάγεται ο κάθε δείκτης.
- *Πρότυπα και σχετικά πλαίσια*: σε διεθνές επίπεδο, καθώς και σε εθνικό, έχουν αναπτυχθεί ειδικά πλαίσια πρότυπων τιμών για τους δείκτες (ίδιους ή παρεμφερείς) που προτείνει και ο οδηγός του ΧΑΑ. Πλαίσια όπως το SASB, το GRI, ο Ελληνικός Κώδικας Βιωσιμότητας παρέχουν πληροφορίες προς τις εταιρείες για τις πρότυπες τιμές και μετρήσεις που θα πρέπει να φέρουν οι δείκτες. Ο οδηγός προτείνει την αξιοποίηση των σχετικών πλαισίων για τη διευκόλυνση της ανάπτυξης των δεικτών και κατόπιν της εκπόνησης και καταγραφής των σχετικών μετρήσεων.

Αναφορικά με την παρουσίαση των δεικτών, ο κάθε ένας από αυτούς συμβολίζεται με 3 ψηφία-στοιχεία. Το πρώτο εξ αυτών μπορεί να πάρει την τιμή C (αν πρόκειται για βασικό δείκτη), την τιμή A (αν πρόκειται για προηγμένο δείκτη) και την τιμή SS (αν πρόκειται για κλαδικό δείκτη). Το δεύτερο στοιχείο είναι ένα από τα γράμματα E, S, G καθώς αποσκοπεί να περιγράψει την διάσταση του πλαισίου ESG στην οποία ανήκει ο δείκτης. Το τρίτο στοιχείο είναι ο αύξων αριθμός του εκάστοτε δείκτη στα πλαίσια της υποκατηγορίας που ανήκει (συνδυασμός κατηγορίας δείκτη και διαστάσεις πλαισίου ESG) (Athex Group, 2019). Για παράδειγμα, ο δείκτης που φαίνεται στο ακόλουθο γράφημα είναι ένας βασικός δείκτης, της διάστασης της Κοινωνίας, με αύξων αριθμό 2:

Δομή ID Δεικτών

Γράφημα 3: Δομή δεικτών ESG

Πηγή: Athex Group, 2019

Οι πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζουν τους προτεινόμενους από το XAA δείκτες ESG, βάσει της δομής που περιγράφηκε προηγουμένως (Athex Group, 2019):

Πίνακας 1: Βασικοί δείκτες ESG, XAA

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ESG	ΔΟΜΗ ID	ΌΝΟΜΑ ΔΕΙΚΤΗ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	C-E1	Άμεσες εκπομπές (Scope 1)
	C-E2	Έμμεσες εκπομπές (Scope 2)
	C-E3	Κατανάλωση ενέργειας εντός του οργανισμού
ΚΟΙΝΩΝΙΑ	C-S1	Γυναίκες εργαζόμενες
	C-S2	Γυναίκες εργαζόμενες σε διευθυντικές θέσεις
	C-S3	Δείκτες κινητικότητας προσωπικού

	C-S4	Κατάρτιση εργαζομένων
	C-S5	Πολιτική ανθρωπίνων δικαιωμάτων
	C-S6	Συλλογικές συμβάσεις εργασίας
	C-S7	Αξιολόγηση προμηθευτών
ΕΤΑΙΡΙΚΉ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	C-G1	Εποπτεία βιώσιμης ανάπτυξης
	C-G2	Πολιτική επιχειρηματικής δεοντολογίας
	C-G3	Πολιτική ασφάλειας δεδομένων

Πηγή: Athex Group, 2019

Πίνακας 2: Προηγμένοι δείκτες ESG, XAA

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ESG	ΔΟΜΗ ID	ΌΝΟΜΑ ΔΕΙΚΤΗ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	A-E1	Άλλες έμμεσες εκπομπές (Scope 3)
	A-E2	Κίνδυνοι και ευκαιρίες από την κλιματική αλλαγή
ΚΟΙΝΩΝΙΑ	A-S1	Συμμετοχή ενδιαφερομένων μερών
	A-S2	Δαπάνες κατάρτισης εργαζομένων

	A-S3	Μισθολογική διαφορά μεταξύ των δύο φύλων
	A-S4	Αναλογία αμοιβής διευθύνοντος συμβούλου - εργαζομένων
	A-S5	Έσοδα από βιώσιμα προϊόντα
ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	A-G1	Επιχειρηματικό μοντέλο
	A-G2	Ουσιαστικά θέματα
	A-G3	Στόχοι ESG
	A-G4	Μεταβλητές αμοιβές
	A-G5	Εξωτερική διασφάλιση

Πηγή: Athex Group, 2019

Πίνακας 3: Κλαδικοί δείκτες ESG, ΧΑΑ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ESG	ΔΟΜΗ ID	ΌΝΟΜΑ ΔΕΙΚΤΗ	ΚΛΑΔΟΙ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	SS-E1	Στρατηγική διαχείρισης εκπομπών	Επεξεργασία εκχυλισμάτων και ορυκτών, Μεταφορές
	SS-E2	Εκπομπές ατμοσφαιρικών ρύπων	Επεξεργασία εκχυλισμάτων και ορυκτών, Μεταφορές
	SS-E3	Κατανάλωση νερού	Επεξεργασία εκχυλισμάτων και

			ορυκτών, Τρόφιμα και ποτά
	SS-E4	Διαχείριση νερού	Τρόφιμα και Ποτά, Υποδομές
	SS-E5	Διαχείριση αποβλήτων	Επεξεργασία εκχυλισμάτων και ορυκτών, Υγειονομική περίθαλψη, Μετασχηματισμός πόρων
	SS-E6	Περιβαλλοντικές επιπτώσεις συσκευασιών	Καταναλωτικά αγαθά, Τρόφιμα και ποτά
	SS-E7	Ακυρώσεις και καθυστερήσεις εργασιών	Ανανεώσιμες πηγές και εναλλακτική ενέργεια
	SS-E8	Κρίσιμες πρώτες ύλες	Ανανεώσιμες πηγές και εναλλακτική ενέργεια, Μετασχηματισμός πόρων, Τεχνολογία και επικοινωνίες
	SS-E9	Χημικές ουσίες σε προϊόντα	Καταναλωτικά αγαθά
ΚΟΙΝΩΝΙΑ	SS-S1	Ανακλήσεις προϊόντων	Τρόφιμα και Ποτά, Υγειονομική περίθαλψη, Μετασχηματισμός πόρων
	SS-S2	Απόρρητο πελατών	Τεχνολογία και

			επικοινωνίες
	SS-S3	Νομικά αιτήματα για δεδομένα χρηστών	Τεχνολογία και επικοινωνίες
	SS-S4	Παραβιάσεις εργατικού δικαίου	Μεταφορές
	SS-S5	Πρόστιμα παραβίασης ασφάλειας δεδομένων και απορρήτου	Υγειονομική Περίθαλψη, Τεχνολογία και επικοινωνίες
	SS-S6	Επίδοση σε θέματα υγείας και ασφάλειας	Επεξεργασία εκχυλισμάτων και ορυκτών, Υποδομές, Ανανεώσιμες πηγές και εναλλακτική ενέργεια, Μετασχηματισμός πόρων
	SS-S7	Πρακτικές μάρκετινγκ	Χρηματοπιστωτικός κλάδος, Τρόφιμα και ποτά
	SS-S8	Ικανοποίηση πελατών	Υπηρεσίες
	SS-S9	Μηχανισμός διαχείρισης παραπόνων πελατών	Υπηρεσίες
	SS-S10	Ενσωμάτωση παραγόντων ESG στις επιχειρηματικές δραστηριότητες	Χρηματοπιστωτικός κλάδος

ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	SS-G1	Παραβιάσεις επιχειρηματικής δεοντολογίας	Επεξεργασία εκχυλισμάτων και ορυκτών, Χρηματοπιστωτικός κλάδος, Υγειονομική περίθαλψη, Υποδομές, Μετασχηματισμός πόρων, Υπηρεσίες, Τεχνολογία και επικοινωνίες
	SS-G2	Πολιτική καταγγελίας δυσλειτουργιών	Χρηματοπιστωτικός κλάδος

Πηγή: Athex Group, 2019

Στο σημείο αυτό, κρίνεται σκόπιμο να τονισθεί ότι η υιοθέτηση του πλαισίου κριτηρίων ESG κυρίως από τις εισηγμένες επιχειρήσεις σε καμία περίπτωση δεν περιθωριοποιεί ή υποτιμά την σημασία της δημοσίευσης των χρηματοοικονομικών μεγεθών των εισηγμένων εταιριών. Η χρηστικότητα και ρόλος αυτών είναι κρίσιμος για την ορθή αξιολόγηση της οικονομικής θέσης και πορείας μιας εταιρίας στην αγορά που ανήκει, και να παρέχει πληροφόρηση τόσο συγκριτικά με άλλες ομοειδείς επιχειρήσεις, όσο και με τον ίδιο της τον εαυτό διαχρονικά (Hoang, 2018). Η υιοθέτηση του πλαισίου ESG εκ μέρους μιας εταιρίας στην ουσία συμπληρώνει το προφίλ της εταιρίας, καθώς παρέχει μια ολοκληρωμένη εικόνα του προφίλ και της συμπεριφοράς αυτής που την οδηγεί να αφιερώνει πόρους και τη δέουσα προσοχή στην δημοσιοποίηση όχι μόνο των χρηματοοικονομικών μεγεθών, αλλά και των μη χρηματοοικονομικών (Crous et al., 2021).

2.5 Η μετάβαση στο ESG

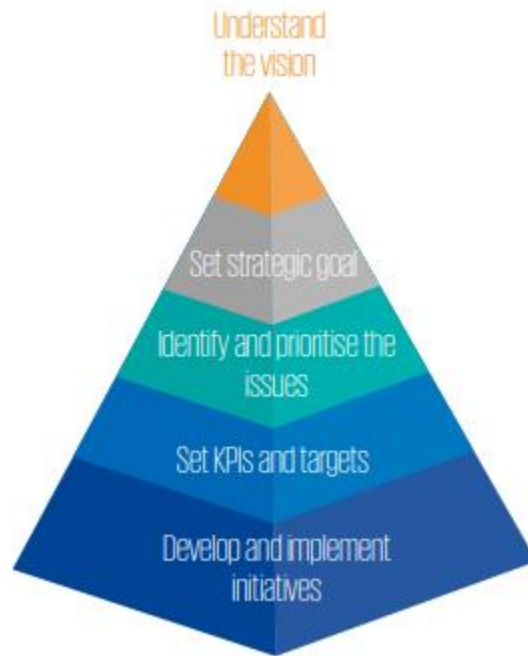
Η μετάβαση από το καθεστώς στο οποίο μία επιχείρηση δεν εφαρμόζει καμία στρατηγική που να σχετίζεται με το πλαίσιο ESG έως την υιοθέτησή του είναι μια σαφώς μία πολύπλοκη διαδικασία που συνεπάγεται διάφορες αλλαγές και τροποποιήσεις στον τρόπο με τον οποίο η επιχείρηση

διοικείται, λαμβάνει αποφάσεις και εκτελεί ακόμη και καθημερινές διεργασίες. Η αποτελεσματική όμως προσαρμογή της εταιρικής κουλτούρας στα όσα συνεπάγονται τα κριτήρια και η όλη φιλοσοφία του ESG οδηγεί εντέλει στην επιτυχή εφαρμογή του πλαισίου αυτού. Για το λόγο αυτό, διάφοροι οργανισμοί και καταξιωμένοι φορείς ανά τον κόσμο έχουν ασχοληθεί με τη διαδικασία μετάβασης της επιχείρησης με στόχο την υιοθέτηση πλαισίου ESG, καθώς και με τον προσδιορισμό συγκεκριμένων σταδίων που η όλη αυτή διαδικασία προϋποθέτει.

Η διεθνής εταιρεία συμβούλων KPMG υποστηρίζει ότι υπάρχουν πέντε συγκεκριμένα βήματα που πρέπει να κάνει μία επιχείρηση προκειμένου να ενσωματώσει στην κουλτούρα και λειτουργία της το πλαίσιο ESG (KPMG, 2019):

1. *Κατανόηση του οράματος*: το όραμα της εταιρείας περιγράφει την κατεύθυνση και τη θέση που επιθυμεί να έχει αυτή στο μέλλον. Θα πρέπει συνεπώς το τρίπτυχο περιβάλλον- επικοινωνία- εταιρική διακυβέρνηση να ενσωματωθεί στο όραμα αυτό ώστε η βιωσιμότητα να γίνει συστατικό μέρος της μελλοντικής εικόνας του οργανισμού.
2. *Καθορισμός στρατηγικών στόχων*: οι στόχοι ορίζουν συγκεκριμένο πλάνο δράσης και σκοπό για την στρατηγική της επιχείρησης προκειμένου να πετύχει το όραμα της.
3. *Προσδιορισμός τομέων ενδιαφέροντος και προτεραιοποίηση τους*: σκοπός της εταιρείας είναι να κατανοήσει σε ποιους τομείς του ESG μπορεί να αναλάβει συγκεκριμένες δραστηριότητες και να τις θέσει σε προτεραιότητα ώστε αυτές να έχουν τη μεγαλύτερη ευεργετική επίδραση και τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα.
4. *Καθορισμός KPIs και πρότυπων τιμών*: τα KPIs (Key Performance Indicators) αποτελούν δείκτες των οποίων οι μετρήσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση της απόδοσης μιας εταιρείας σε συγκεκριμένους τομείς, όπως για παράδειγμα αναφορικά με το πλαίσιο δεικτών ESG.
5. *Ανάπτυξη σχετικών πρωτοβουλιών και δράσεων*: προκειμένου η εταιρεία να μπορέσει να ενσωματώσει τη βιωσιμότητα στη λειτουργία και την κουλτούρα της κρίνεται σκόπιμο να αναπτύξει πλάνο δράσης σχετικών πρακτικών και ενεργειών που εναρμονίζονται με τις αρχές και την όλη λογική του ESG.

Το γράφημα που ακολουθεί περιγράφει τα προαναφερθέντα πέντε βήματα της KPMG για την μετάβαση και υιοθέτηση του πλαισίου ESG σε μία εταιρεία:

Γράφημα 4: Τα 5 βήματα- προϋποθέσεις ενσωμάτωσης του πλαισίου ESG

Πηγή: KPMG, 2019

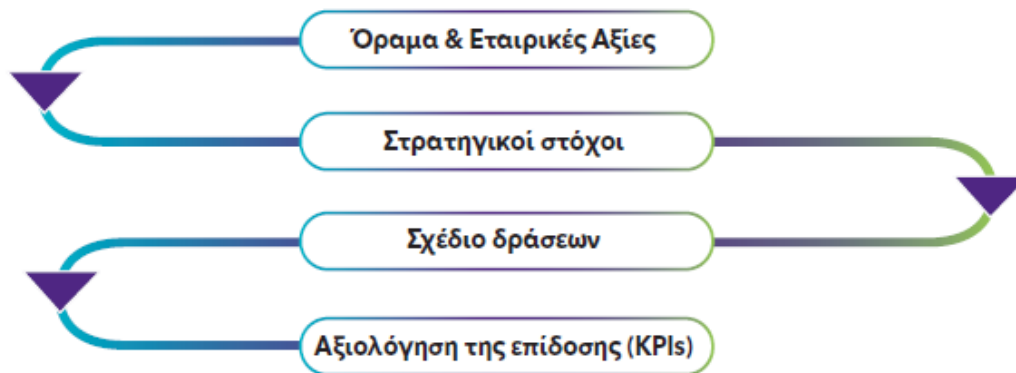
Ένα παρεμφερές πλαίσιο βημάτων με αυτό της KPMG προτείνει η διεθνής συμβουλευτική και ελεγκτική εταιρεία Grant Thornton. Σύμφωνα με την τελευταία, αναγνωρίζονται 3 βήματα για το σκοπό αυτό, εκ των οποίων το πρώτο περιλαμβάνει ουσιαστικά τα πρώτα δύο στάδια της προτεινόμενης διαδικασίας από την KPMG (Grant Thornton-b, 12/2021):

1. *Στάδιο εκκίνησης*: στο στάδιο αυτό η επιχείρηση οφείλει να ορίσει το όραμα της καθώς και τους στόχους που θα οδηγήσουν στην επίτευξη αυτού. Όπως επίσης υποστηρίζει η KPMG, η Grant Thornton τονίζει ότι είναι κρίσιμο το όραμα και οι στόχοι να εναρμονίζονται με την όλη φιλοσοφία της βιωσιμότητας και συγκεκριμένα με το τρίπτυχο περιβάλλον- κοινωνία- εταιρική διακυβέρνηση.
2. *Στάδιο υλοποίησης*: καθώς η προσαρμογή της εταιρείας στην όλη φιλοσοφία του πλαισίου ESG είναι μία μεγάλη αλλαγή που προϋποθέτει με τη σειρά της μεταβολές και

τροποποιήσεις στον τρόπο με τον οποίο αυτή λειτουργεί, είναι απαραίτητο η ανώτερη διοίκηση να αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο πλάνο δράσης το οποίο να φέρει συγκεκριμένους στόχους, να προβλέπει πρακτικές και αποτελέσματα για όλες τις διαστάσεις του ESG και να ακολουθεί ένα συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα ολοκλήρωσης ενεργειών.

3. *Στάδιο αξιολόγησης:* στα πλαίσια του συγκεκριμένου σταδίου, η Grant Thornton υποστηρίζει ότι η χρήση συγκεκριμένων KPIs μπορεί να συμβάλει τα μέγιστα στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της εφαρμογής του πλαισίου ESG στην εταιρεία. Συγκεκριμένα υποστηρίζει ότι διεθνή πρότυπα και δείκτες ESG από καταξιωμένους φορείς είναι πολύ χρήσιμοι για το σκοπό αυτό, καθώς μπορούν να προσδιορίσουν ποσοτικές μετρήσεις για όλες τις διαστάσεις του ESG.

Το ακόλουθο γράφημα απεικονίζει τη διαδικασία την οποία η Grant Thornton υποστηρίζει για τη μετάβαση στο πλαίσιο ESG:

Γράφημα 5: Η διαδικασία μετάβασης στο πλαίσιο ESG

Πηγή: Grant Thornton-b, 12/2021

Η διεθνής εταιρεία συμβούλων για το περιβάλλον και τη βιωσιμότητα Antea Group υποστηρίζει ότι η μία εταιρεία πρέπει να ακολουθεί επτά βήματα προκειμένου να μεταβεί στην υιοθέτηση του πλαισίου ESG (Δικτυακός τόπος Antea Group, 24/03/2021). Όπως θα φανεί παρακάτω κατά την παρουσίαση και περιγραφή των βημάτων αυτών, τα στάδια που προτείνει η Antea Group είναι περισσότερο αναλυτικά από τα προαναφερθέντα πλαίσια της KPMG και της Grant Thornton (Δικτυακός τόπος Antea Group, 24/03/2021):

1. *Διεξαγωγή αξιολόγησης ουσιαστικότητας*: στο στάδιο αυτό η Antea Group υποστηρίζει ότι η εταιρεία πρέπει να καθορίσει ποιες πρακτικές της είναι αυτές που έχουν τις περισσότερες επιδράσεις αναφορικά με το τρίπτυχο περιβάλλον- κοινωνία- εταιρική διακυβέρνηση. Είναι φυσικό ότι ακόμη κι αν όλες οι διαστάσεις του ESG είναι κρίσιμες και σημαντικές ως προς τη λειτουργία και αποδοτικότητα της επιχείρησης, υπάρχουν σίγουρα κάποιες πρακτικές που πρέπει να τίθενται σε προτεραιότητα και πρέπει να διαχειρίζονται κατάλληλα στα πλαίσια της κουλτούρας του ESG.
2. *Αξιολόγηση της τρέχουσας κατάστασης*: εφόσον η εταιρεία έχει θέσει σχετικές προτεραιότητες, θα πρέπει να προσδιορίσει τις συνθήκες που επικρατούν σχετικά με τις συγκεκριμένες πρακτικές. Πληροφορίες που μπορούν να συλλεχθούν από εσωτερικούς συμμετέχοντες θεωρούνται κρίσιμες για να δώσουν την καλύτερη δυνατή ρεαλιστική περιγραφή των υφιστάμενων χαρακτηριστικών για τις εν λόγω πρακτικές και ενέργειες της εταιρείας.
3. *Καθορισμός στόχων*: στο στάδιο αυτό, η εταιρεία έχοντας κατανοήσει τις επικρατούσες συνθήκες αναφορικά με τις πρακτικές που έχει προτεραιοποιήσει (και σχετίζονται πάντα με το ESG), πρέπει να θέσει στόχους σχετικά με αυτές για το μέλλον. Συγκεκριμένα, η Antea Group υποστηρίζει ότι πρέπει να υπάρχει πάντα διάκριση μεταξύ των πρακτικών εκείνων που ήδη φέρουν ικανοποιητική απόδοση στο πλαίσιο του ESG- και συνεπώς πρέπει να διατηρούνται στο επίπεδο αυτό, με αυτές που η εταιρεία κρίνει ότι πρέπει να τις βελτιώσει ή ακόμη και ιδανικά να τις αριστοποιήσει, ώστε η απόδοσή τους σταδιακά να είναι ορόσημο για τις λοιπές ανταγωνίστριες εταιρείες του κλάδου στον οποίο ανήκει.
4. *Ανάλυση των κενών που υπάρχουν μεταξύ της υφιστάμενης και της προσδοκώμενης μελλοντικής κατάστασης*: κατά το στάδιο αυτό, η εταιρεία πρακτικά θα ασχοληθεί με τους τρόπους με τους οποίους θα “γεμίσει τα κενά”. Με άλλα λόγια, θα προσδιορίσει με ποιους τρόπους και ενέργειες θα μπορέσει να μεταβεί από τη σημερινή κατάσταση αναφορικά με τις πρακτικές που θέλει να βελτιώσει στα πλαίσια του ESG στην ιδανική μελλοντική κατάσταση που προβλέπουν οι σχετικοί στόχοι.
5. *Ανάπτυξη ενός πλάνου δράσης*: η εταιρεία θα πρέπει στο στάδιο αυτό να αναπτύξει το κατάλληλο πλάνο δράσης που προβλέπει συγκεκριμένες και μετρήσιμες ενέργειες, αποτελέσματα και χρονοδιαγράμματα εκτέλεσης.

6. *Μετρήσεις των KPIs:* ο καθορισμός των προτύπων τιμών ανά δείκτη κάθε διάστασης του ESG και σύγκρισης αυτών με τις πραγματικές τιμές που λαμβάνουν χώρα είναι κρίσιμη διαδικασία για την αξιολόγηση της επιτυχίας της όλης διαδικασίας της μετάβασης στο πλαίσιο ESG.
7. *Αναφορά της προόδου:* στο στάδιο αυτό, πρακτικά η εταιρεία προβαίνει στη σύνταξη μιας αναφοράς για όλα τα βήματα που έχει κάνει, τις ενέργειες που έχει υιοθετήσει, καθώς και τα αποτελέσματα αυτών ώστε να είναι σε θέση να αξιολογήσει ανά τακτά χρονικά διαστήματα την εξέλιξη που είχε για την εφαρμογή του ESG. Είναι κρίσιμο οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στην αναφορά αυτή να είναι ρεαλιστικές και να μην αποκρύπτονται αρνητικές πληροφορίες και γεγονότα.

Το ακόλουθο γράφημα απεικονίζει τα 7 βήματα που προτείνει η Antea Group για τη μετάβαση στο πλαίσιο ESG:

Γράφημα 6: Τα 7 βήματα μετάβασης στο πλαίσιο ESG

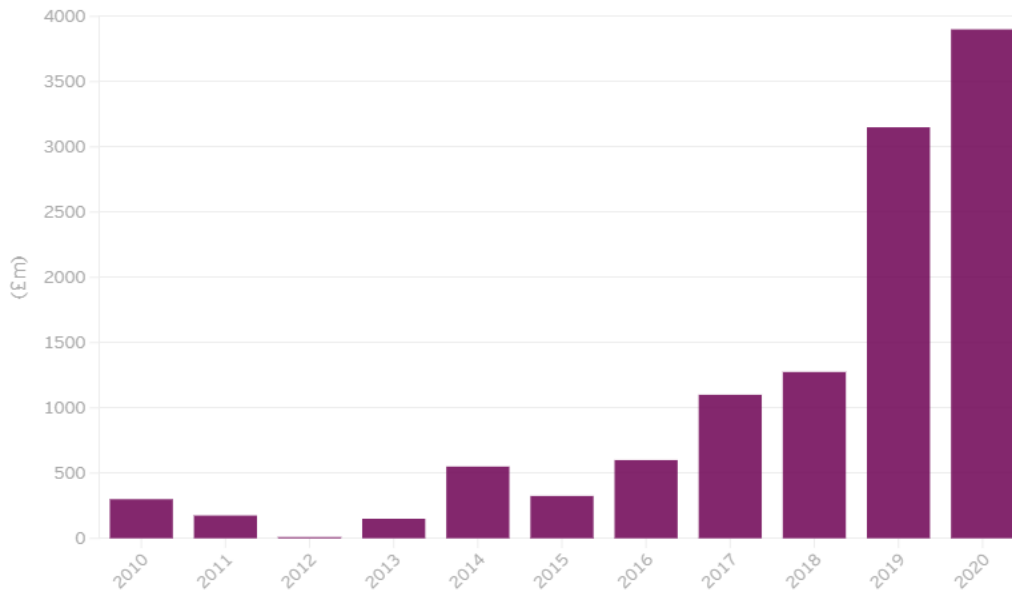
Πηγή: Δικτυακός τόπος Antea Group, 24/03/2021

Όπως προκύπτει από την παρουσίαση των διαδικασιών μετάβασης στο πλαίσιο ESG που προτείνουν αξιόπιστες διεθνείς εταιρείες, γίνεται κατανοητό ότι απαιτείται από μία εταιρεία να προβεί σε συγκεκριμένα στάδια προκειμένου να εξασφαλίσει την επιτυχή προσαρμογή του πλαισίου ESG στη λειτουργία της. Είτε τα βήματα αυτά περιγράφουν με λακωνικό είτε με αναλυτικό- λεπτομερή τρόπο την όλη αυτή διαδικασία, γίνεται εμφανές ότι αναγνωρίζονται συγκεκριμένα κομβικά σημεία στο εγχείρημα αυτό. Έτσι, η εταιρεία θα πρέπει να εναρμονίσει το όραμά της με την όλη φιλοσοφία της βιωσιμότητας και κατόπιν να αναπτύξει σχετικούς στόχους που θα καθοδηγούν τη στρατηγική της εταιρείας. Στη συνέχεια θα πρέπει να θέσει σε προτεραιότητα συγκεκριμένες πρακτικές που έχουν τη μεγαλύτερη επίδραση αναφορικά με το τρίπτυχο περιβάλλον- κοινωνία- εταιρική διακυβέρνηση και να προσδιορίσει και να εφαρμόσει τα κατάλληλα KPIs για το σκοπό αυτό. Έτσι, η επιχείρηση θα είναι σε θέση να κατανοήσει κατά πόσο προοδεύει αναφορικά με την υιοθέτηση του πλαισίου αυτού και να αξιολογήσει με τρόπο ποσοτικό την όλη προσπάθειά της.

2.6 Η εφαρμογή του ESG

2.6.1 Οι τάσεις στην παγκόσμια αγορά

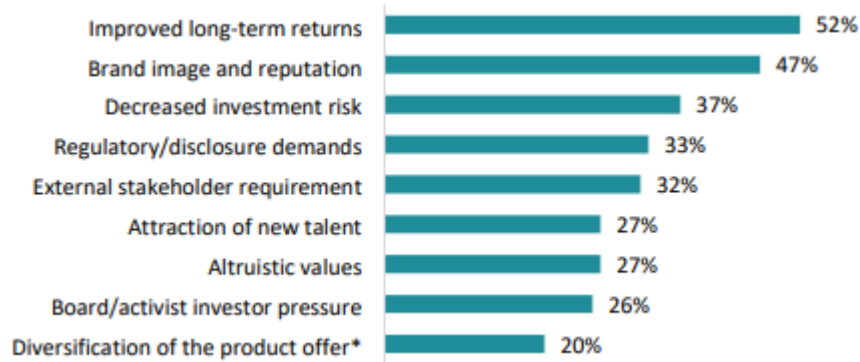
Σε διεθνές επίπεδο, το ύψος των λιανικών πωλήσεων που γίνονται από πιο βιώσιμες επενδύσεις τείνει να αυξάνεται σημαντικά κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας (Ernst & Young, 07/2021):

Διάγραμμα 1: Ύψος λιανικών πωλήσεων από βιώσιμες- ηθικές επενδύσεις, διεθνώς 2010-2020

Πηγή: Ernst & Young, 07/2021

Έρευνα του ΟΟΣΑ (OECD) το 2020 υποστηρίζει ότι σε παγκόσμιο επίπεδο οι λόγοι για τους οποίους οι επιχειρήσεις επιθυμούν υιοθετήσουν το πλαίσιο ESG και να ασπαστούν τις αρχές της βιωσιμότητας στη λειτουργία τους σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με την κατανόηση της επίδρασης που αυτή έχει στη μακροχρόνια αποδοτικότητα τους. Έτσι, όπως φαίνεται παρακάτω, ο πρωταρχικός λόγος υιοθέτησης του πλαισίου αυτού είναι για την εξασφάλιση υψηλότερων μακρόχρονων αποδόσεων, ενώ ακολουθεί ο λόγος της βελτίωσης της καλής εικόνας και φήμης της επιχείρησης. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι ο πέμπτος κατά σειρά λόγος εφαρμογής του ESG είναι οι απαιτήσεις εξωτερικών συμμετεχόντων, γεγονός που υποδηλώνει ότι πλέον στις συνεργασίες των επιχειρήσεων και τις σχέσεις τους με τα ενδιαφερόμενα μέρη σημαντικό ρόλο παίζει κατά πόσο αυτές εφαρμόζουν αρχές βιωσιμότητας και είναι σε θέση να το αποδείξουν μέσω υιοθέτησης του πλαισίου αυτού:

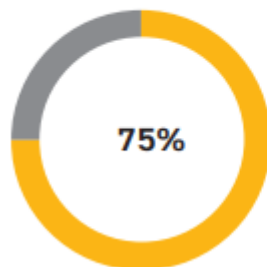

Γράφημα 7: Λόγοι εφαρμογής του ESG

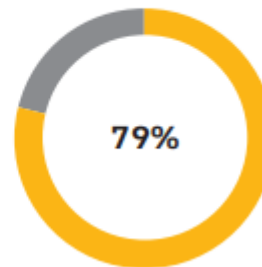
Πηγή: OECD, 2020

Μελέτη της PriceWaterhouseCoopers τον Οκτώβριο 2021 καταλήγει ότι σε διεθνές επίπεδο οι περισσότεροι επενδυτές δίνουν βαρύνουσα σημασία στη συνεργασία με επιχειρήσεις που έχουν υιοθετήσει την όλη φιλοσοφία του πλαισίου ESG. Όπως φαίνεται στις απαντήσεις παρακάτω, το 75% των ερωτηθέντων υποστηρίζουν ότι ακόμη και αν βραχυπρόθεσμα η υιοθέτηση του πλαισίου αυτού βλάπτει την κερδοφορία μιας επιχείρησης, η τελευταία πρέπει παρόλα αυτά να το υιοθετήσει. Επιπρόσθετα όμως, το 79% των ερωτηθέντων υποστηρίζουν ότι οι κίνδυνοι που σχετίζονται με το ESG είναι κρίσιμος παράγοντας στη λήψη επενδυτικών αποφάσεων, γεγονός που υποδηλώνει ότι ακόμη και αν το πλαίσιο αυτό αναγνωρίζεται πλέον ως άκρως σημαντικό για τη λειτουργία των επιχειρήσεων, εντούτοις η εφαρμογή του αντιμετωπίζει σήμερα προκλήσεις:

Companies should address ESG issues, even if doing so reduces short-term profitability

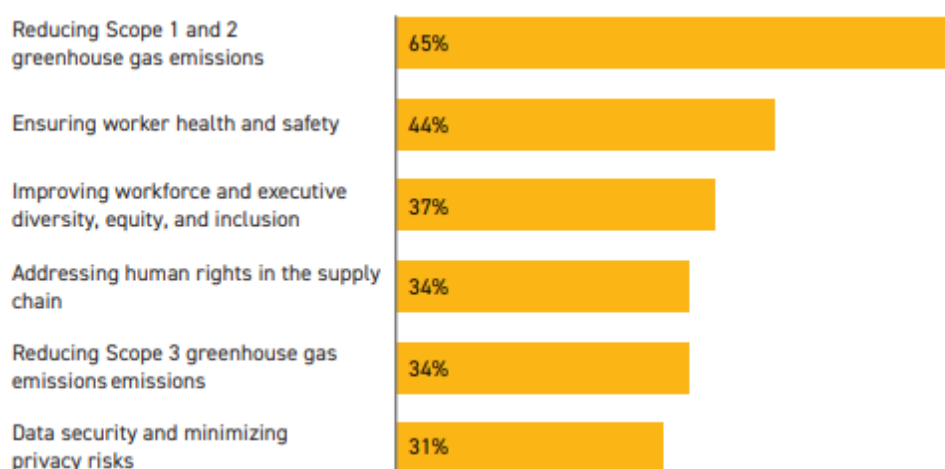
ESG risks are an important factor in investment decision-making

Γράφημα 8: Απαντήσεις σχετικά με το ESG στις σύγχρονες επιχειρήσεις

Πηγή: PriceWaterhouseCoopers, 28/10/2021

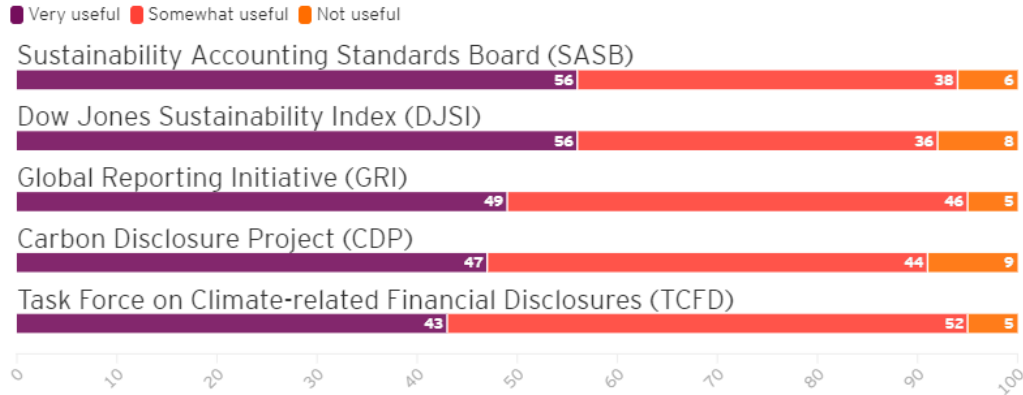
Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, οι πιο διαδεδομένες πρακτικές που υιοθετούν οι επιχειρήσεις και θέτουν σε προτεραιότητα αναφορικά με το πλαίσιο ESG σχετίζονται με τον περιορισμό των εκπομπών θερμοκηπίου (διάσταση του περιβάλλοντος), και κατόπιν με την εξασφάλιση ενός ασφαλούς και δικαίου εργασιακού περιβάλλοντος το οποίο να επιδεικνύει ενδιαφέρον για την εξέλιξη και αποδοτική απασχόληση του εργατικού δυναμικού (διάσταση της κοινωνίας):

Γράφημα 9: Τα πιο διαδεδομένα ζητήματα ESG διεθνώς

Πηγή: PriceWaterhouseCoopers, 28/10/2021

Παράλληλα, το γεγονός ότι διεθνώς οι επιχειρήσεις ανεξαρτήτως κλάδου έχουν αναγνωρίσει τη σημασία και κρισιμότητα της υιοθέτησης του πλαισίου ESG και της φιλοσοφίας της βιωσιμότητας φαίνεται από το γεγονός ότι διαχρονικά περισσότερο ενδιαφέρον υπάρχει για την σωστή κατάρτιση απολογισμών και ετήσιων αναφορών για τη βιωσιμότητα. Στην προσπάθειά τους αυτή οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν και εφαρμόζουν- όπως αναφέρθηκε προηγουμένως- πλαίσια δεικτών ESG, εκ των οποίων όπως φαίνεται στο παρακάτω γράφημα, τα πιο διαδεδομένα είναι το SASB (Sustainability accounting standards board) και το DJSI (Dow Jones sustainability Index):

Γράφημα 10: Χρησιμότητα των πιο διαδεδομένων πλαισίων ESG σε αμερικάνικες επιχειρήσεις, 2020

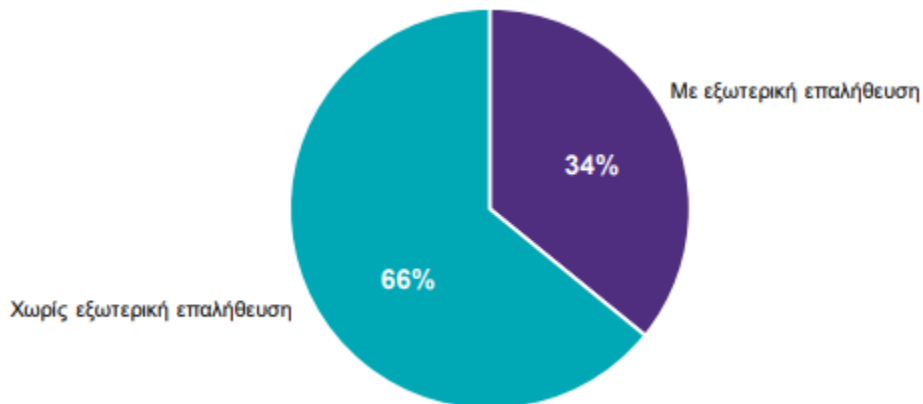
Πηγή: Ernst & Young, 07/2021

2.6.2 Οι τάσεις στην Ελλάδα

Το ενδιαφέρον των ελληνικών επιχειρήσεων για την εφαρμογή του πλαισίου ESG στην λειτουργία και διοίκηση τους παρουσιάζεται αυξημένο κυρίως τα τελευταία χρόνια, καθώς ολοένα και περισσότερες ελληνικές επιχειρήσεις ασπάζονται την φιλοσοφία της βιωσιμότητας. Ακόμη και αν η τάση αυτή είναι γεγονός, εντούτοις η πρόοδος στην εφαρμογή του ESG στην ελληνική επιχειρηματική σκηνή είναι ακόμη περιορισμένη σε σύγκριση πάντα με άλλες χώρες του εξωτερικού (Δικτυακός τόπος greennews.gr, 11/11/2021).

Όπως χαρακτηριστικά καταλήγει η πρόσφατη έρευνα του Κέντρου Αειφορίας (CSE) το 2020, υπάρχουν πολλά βήματα και ενέργειες που πρέπει ακόμη να κάνουν οι ελληνικές επιχειρήσεις για να μπορέσουν σταδιακά να έρθουν στο ίδιο επίπεδο με τις ξένες. Μάλιστα, ένα ακόμη αξιόλογο πόρισμα σχετίζεται με το γεγονός ότι η μεγάλη πλειοψηφία των εισηγμένων ελληνικών επιχειρήσεων δεν είναι παρόντα σε διεθνή ESG ratings (μετρήσεις), γεγονός που παρεμποδίζει σε μεγάλο βαθμό την πρόσβαση και επεξεργασία πληροφοριών από τους επενδυτές σχετικά με τις ενέργειες ESG των επιχειρήσεων αυτών (Γκίτση, 03/09/2021 / Δικτυακός τόπος greennews.gr, 11/11/2021). Παράλληλα, σύμφωνα με μελέτη της Grant Thornton το 2021, το 66% των ελληνικών εταιρειών που συντάσσουν ετήσια έκθεση προόδου σχετικά με επιδόσεις

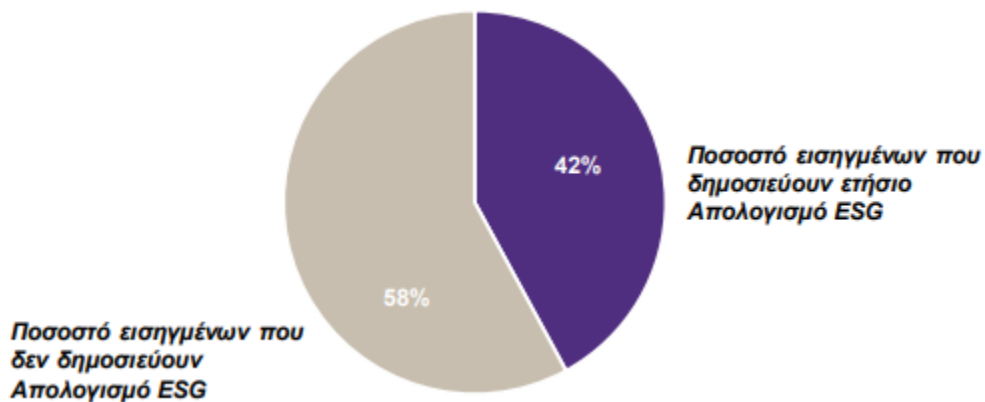
στο ESG δεν φέρουν εξωτερική επαλήθευση από ανεξάρτητους καταξιωμένους φορείς, γεγονός που υποδηλώνει ότι μόνο ένας στους τρεις σχετικούς απολογισμούς διασφαλίζονται για την αξιοπιστία και τις μετρήσεις τους:

Γράφημα 11: Ποσοστό εταιρειών που επαληθεύουν εξωτερικά (διασφαλίζουν) στοιχεία του Απολογισμού ESG

Πηγή: Grant Thornton-a, 12/2021

Στην ίδια έρευνα φαίνεται ότι από τις εισηγμένες εταιρείες, μόλις το 46% εκδίδει ετήσιο απολογισμό αναφορικά με το ESG, ποσοστό αρκετά χαμηλό σύγκριση με εταιρείες του εξωτερικού:

Γράφημα 12: Ποσοστό των εισηγμένων εταιρειών του Χρηματιστηρίου Αθηνών που δημοσιεύουν ετήσιο Απολογισμό ESG

Πηγή: Grant Thornton-a, 12/2021

Επιπρόσθετα οι κλάδοι που ανήκουν οι περισσότερες εισηγμένες που εφαρμόζουν το προαναφερθέν πλαίσιο στη λειτουργία τους είναι κατά βάση οι τηλεπικοινωνίες, η ενέργεια και

οι τράπεζες, εκ των οποίων κάποιες λαμβάνουν αξιολογήσεις για τις επιδόσεις στο ESG από διεθνώς καταξιωμένους οίκους- φορείς αξιολόγησης, κάτι που όμως γίνεται πολύ περιορισμένα. Πιο ειδικά, για το 2020, μόλις το 29% των εταιρειών που εξέδωσαν ετήσια αναφορά για τις επιδόσεις στο ESG έχουν λάβει αξιολόγηση ESG Ratings, ενώ από αυτό το 29%, το 75% συμμετέχει στον δείκτη ESG του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών (Δικτυακός τόπος greennews.gr, 11/11/2021). Συνεπώς οι επιχειρήσεις που μέχρι σήμερα ασχολούνται ενεργά με την εφαρμογή του ESG και την σωστή διαχείριση του είναι ακόμη λίγες για τα ελληνικά δεδομένα. Παρόλα αυτά, η έρευνα του Κέντρου Αειφορίας υποστηρίζει ότι μετά το 2020 πολύ περισσότερες εταιρείες εστιάζουν πλέον στο ζήτημα αυτό αποσκοπώντας να έχουν παρουσία σε ESG Ratings. Αυτό το γεγονός είναι άκρως σημαντικό καθώς ακόμη και αν το δείγμα των ελληνικών εταιρειών είναι περιορισμένο, εντούτοις διαπιστώνεται ότι η εφαρμογή του ESG συνδέεται διαχρονικά με υψηλότερες οικονομικές αποδόσεις για τις εταιρείες αυτές.

Τον Αύγουστο 2021 ξεκίνησε η διαπραγμάτευση του Δείκτη ATHEX ESG στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, στον οποίο συμμετείχαν αρχικά οι 35 εισηγμένες εταιρείες με τις καλύτερες επιδόσεις στους τομείς περιβάλλον, κοινωνία και εταιρική διακυβέρνηση που καλύπτει το ESG. Μία φορά το έτος θα γίνεται αναθεώρηση του δείκτη με στόχο να αξιολογούνται πάντα οι επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε αυτόν αναφορικά με τις επιδόσεις του στο ESG, όπως επίσης να εισάγονται και νέες επιχειρήσεις που πληρούν τα τιθέμενα κριτήρια (Κούρταλη, 21/07/2021).

Ο δείκτης αυτός αποτελεί έναν σταθμισμένης κεφαλαιοποίησης δείκτη με μέγιστο αριθμό εταιρειών που μπορούν να συμμετέχουν σε αυτόν τις 60. Ο ATHEX ESG ξεκίνησε την έναρξη του στο χρηματιστήριο στις 2 Αυγούστου 2021 με τιμή εκκίνησης τις 1,000 μονάδες. Οι πρώτες 35 εταιρείες που συμμετείχαν σε αυτόν αξιολογήθηκαν σύμφωνα με δημοσιευμένα στοιχεία μη χρηματοοικονομικής πληροφόρησης αυτών για το 2019. Αναφορικά με την διαδικασία στάθμισης (capping), αυτή θα υλοποιείται σε εξαμηνιαία βάση (κάθε Ιούνιο και κάθε Δεκέμβριο) με βάση τον προσδιορισμό της ειδικής βαρύτητας κάθε εταιρείας λαμβάνοντας υπόψη την ESG αξιολόγησή της ως προς το σύνολο της αξίας του χαρτοφυλακίου του δείκτη (Δικτυακός τόπος capital.gr, 20/07/2021).

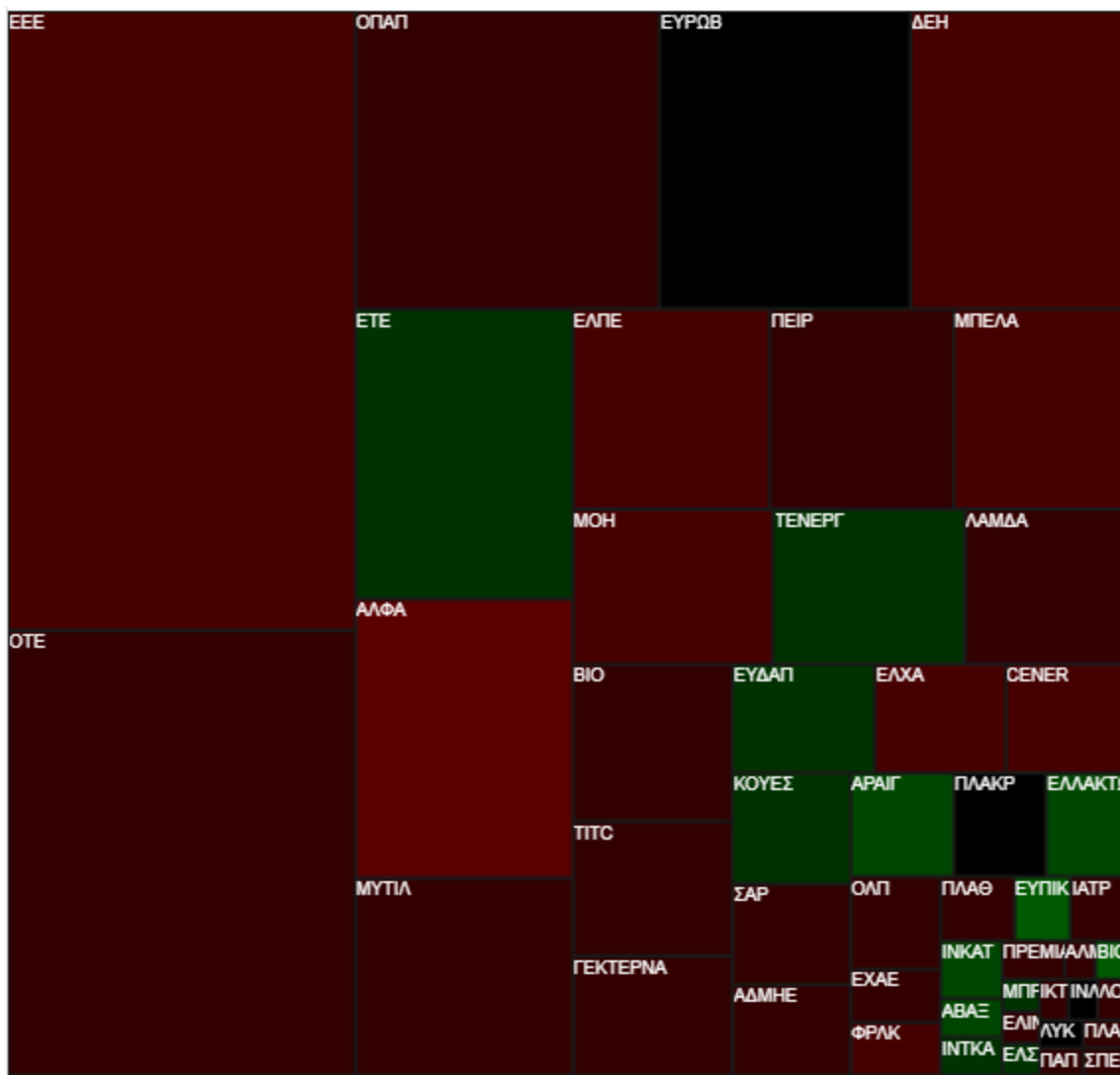
Το γράφημα που ακολουθεί απεικονίζει την πορεία των τιμών του δείκτη αυτού από την ημερομηνία της έναρξης υπολογισμού του έως τις αρχές Φεβρουαρίου 2022:

Γράφημα 13: Πορεία τιμών Δείκτη ATHEX ESG, Αύγουστος 2021- Φεβρουάριος 2022

Πηγή: https://www.naftemporiki.gr/finance/quote/athex_esg.ath/deiktis-athex-esg?tab=4

Παρακάτω απεικονίζονται οι 35 αρχικά εισηγμένες εταιρείες στον δείκτη με κριτήριο το ύψος της κεφαλαιοποίησής τους. Διαπιστώνεται ότι η Coca-Cola Τρία Έψιλον, ο ΟΤΕ, ο ΟΠΑΠ, η Eurobank, η ΔΕΗ, η Alpha Bank, η Εθνική Τράπεζα Ελλάδος και η Μυτιληναίος είναι οι εταιρείες αυτές με τη μεγαλύτερη κεφαλαιοποίηση που συμμετέχουν στο δείκτη:

Γράφημα 14: Οι 35 αρχικά εισηγμένες εταιρίες στον ATHEX ESG με βάση την κεφαλαιοποίηση

Πηγή: https://www.naftemporiki.gr/finance/indexComposition/athex_esg.ath/deiktis-athex-esg?tab=3&data=capital&market=&type=indexcomp&id=athex_esg.ath

Κεφάλαιο 3: Το ESG στον τραπεζικό κλάδο της Ελλάδας

3.1 Η κρισιμότητα ενσωμάτωσης των δεικτών ESG στον τραπεζικό κλάδο

Όπως έχει αναφερθεί στο προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, για τα ελληνικά δεδομένα η ενσωμάτωση των δεικτών ESG είναι πολύ περιορισμένη και σε αρχικά στάδια σε σύγκριση με επιχειρήσεις του εξωτερικού. Συγκεκριμένα, η προσαρμογή στον τρόπο λειτουργίας των επιχειρήσεων και η αλλαγή της εταιρικής κουλτούρας με τρόπο που να συνάδει με τη χρήση των δεικτών ESG δεν είναι ακόμη διαδεδομένη στην ελληνική επιχειρηματική σκηνή. Παρόλα αυτά, καθώς ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 γίνεται μία σχετική προσπάθεια κάποιες από αυτές να ακολουθήσουν τα πρότυπα GRI αναφορικά με τη βιωσιμότητα, παρατηρείται ότι οι περισσότερες από αυτές διαχρονικά ανήκουν στον τραπεζικό κλάδο (Sideri, 2019).

Από τη μία πλευρά το ενδιαφέρον των τραπεζών για το ESG ερμηνεύεται ενδεχομένως από το γεγονός ότι ομοειδείς επιχειρήσεις του εξωτερικού κάνουν χρήση σχετικών δεικτών εδώ και αρκετά χρόνια, με αποτέλεσμα η ενσωμάτωση τους από τις ελληνικές τράπεζες να βοηθά στην προώθηση του brand image τους ως προηγμένες και εξελιγμένες επιχειρήσεις του δυτικού κόσμου (Shakil et al., 2019). Προέκταση της κατάστασης αυτής αποτελεί το γεγονός ότι στην Ελλάδα ο τραπεζικός κλάδος φέρει ολιγοπωλιακά χαρακτηριστικά, με αποτέλεσμα ο ανταγωνισμός μεταξύ των τραπεζών να είναι ισχυρός. Όπως υποστηρίζει η Sideri (2021), τα κίνητρα των επιχειρήσεων να προσαρμόσουν τον τρόπο λειτουργίας τους στις αρχές της βιωσιμότητας και του ESG δεν είναι πάντα αλτρουιστικά καθώς το κέρδος συνεχίζει να αποτελεί το βασικό κίνητρο στη λήψη αποφάσεων. Έτσι, αναφορικά με τις τράπεζες της χώρας, το ESG λειτούργησε ως μοχλός βελτίωσης της εικόνας των τελευταίων για κάθε ομάδα συμμετεχόντων, καθώς οι διοικήσεις καλούνται να ακολουθούν τις εξελίξεις. Αποτέλεσμα του γεγονότος αυτού είναι αυτές να δείχνουν εδώ και αρκετά χρόνια (κυρίως μετά το 2012) ενδιαφέρον χρήσης δεικτών ESG αλλά και σύνταξης ετήσιων αναφορών σχετικά με τον τομέα αυτό (Gunawan et al., 2022).

Από την άλλη πλευρά, η ενσωμάτωση τέτοιων δεικτών για τις ελληνικές τράπεζες κυρίως μετά την περίοδο του 2012 ίσως υπαγορεύεται από την εξαιρετικά χαμηλή και μη βιώσιμη πορεία και απόδοση των τελευταίων κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας. Θεωρώντας ότι η κρίση

δημόσιου χρέους και η δημοσιονομική κρίση που οδήγησε στις μνημονιακές συμφωνίες είχε τόσο ως αιτία αλλά και ως συνέπεια τις μειωμένες αποδόσεις των ελληνικών τραπεζών, οι τελευταίες αναγνώρισαν μεγάλες ευκαιρίες εξυγίανσης και ριζικών αλλαγών του τρόπου λειτουργίας τους μέσω του ESG (Furber, 25/09/2019). Με άλλα λόγια, το πλαίσιο αυτό δίνει τη δυνατότητα στις ελληνικές τράπεζες να εξασφαλίσουν αλλά και να προβάλουν τους μηχανισμούς διαφάνειας, φερεγγυότητας, αξιοπιστίας και διασφάλισης ποιότητας που διαθέτουν και χρησιμοποιούν προκειμένου να βελτιώσουν το εταιρικό προφίλ τους, γεγονός που συνδέεται με την μακροχρόνια επιτυχή πορεία τους στον κλάδο (Shakil et al., 2019 / Gunawan et al., 2022).

Μέσα σε όλο αυτό το εξωτερικό περιβάλλον που χαρακτηρίζει την τραπεζική αγορά της χώρας, η χρήση των δεικτών ESG αναμένεται να δώσει την ευκαιρία στις τράπεζες να προσδιορίσουν καλύτερα χρηματοοικονομικής φύσης κινδύνους που πηγάζουν από θέματα ESG και να τους διαχειριστούν με τρόπο κατάλληλο που να εξασφαλίζει τη μεγιστοποίηση της αποδοτικότητας τους (Riskos et al., 2019).

3.2 Η βαθμολόγηση ESG των τεσσάρων μεγαλύτερων συστημικών τραπεζών της Ελλάδας

Ο κλάδος των τραπεζών αποτελεί μία αγορά με πολυσυζητημένο ρόλο αναφορικά με το ESG. Είναι γεγονός ότι κατά τα πρόσφατα έτη τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αποσκοπούν να ενσωματώσουν δείκτες ESG στον τρόπο διοίκησης και λειτουργίας τους, ενδεχομένως σε μία προσπάθεια να βελτιώσουν τόσο το εργασιακό περιβάλλον αλλά και γενικότερα να προωθήσουν τα συμφέροντα των ενδιαφερόμενων μερών με έναν πιο βιώσιμο τρόπο λειτουργίας που να συμβαδίζει με τους Στόχους Βιωσιμότητας των Ηνωμένων Εθνών (Δικτυακός τόπος www.hfsf.gr, 17/09/2020).

Ο δικτυακός τόπος Sustainalytics της Morningstar παρέχει την ακόλουθη συγκριτική ενημέρωση για τις τέσσερις μεγαλύτερες συστημικές τράπεζες της Ελλάδας (Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Alpha Bank, Eurobank και Πειραιώς):

Πίνακας 4: Σύγκριση των τεσσάρων μεγαλύτερων συστημικών τραπεζών της Ελλάδας σε βαθμολόγηση ESG

	E.T.E.	Eurobank	Τράπεζα Πειραιώς	Alpha Bank
ESG Rating	34,2 - Υψηλός	15,3 - Χαμηλός	29,0 - Μέτριος	20,9 - Μέτριος
Έκθεση στον κίνδυνο	Μέτρια	Μέτρια	Υψηλή	Μέτρια
Διαχείριση κινδύνου	Ικανοποιητική	Δυνατή	Δυνατή	Δυνατή

Πηγή: <https://www.sustainalytics.com/corporate-solutions/know-your-esg-score/national-bank-of-greece-sa/1008286353>

Αναφορικά με το ESG rating, ο τρόπος με τον οποίο προκύπτει η βαθμολόγηση αυτή για την Sustainalytics βασίζεται σε ένα πλαίσιο δύο διαστάσεων, την μέτρηση της έκθεσης της εκάστοτε εταιρείας σε συγκεκριμένους κινδύνους που προκύπτουν από ζητήματα- παράγοντες του ESG και έχουν χρηματοοικονομικές επιπτώσεις και αφορούν όλο τον κλάδο στον οποίο αυτή ανήκει και την μέτρηση του βαθμού στον οποίο η εταιρεία διαχειρίζεται κατάλληλα τους κινδύνους αυτούς. Αναγνωρίζονται έτσι πέντε κατηγορίες ESG rating:

- Αμελητέος (κίνδυνος),
- Χαμηλός,
- Μέτριος,
- Υψηλός,
- Κρίσιμος.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, παρατηρώντας τον πίνακα διαπιστώνεται ότι στην περίπτωση της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, η Έκθεση στον κίνδυνο είναι μέτρια, ενώ η Διαχείριση των κινδύνων που αφορούν στο ESG εκ μέρους της διοίκησης της τράπεζας είναι απλώς ικανοποιητική. Στην περίπτωση της Eurobank και της Alpha Bank, η Έκθεση στον κίνδυνο είναι επίσης μέτρια όμως η Διαχείριση των κινδύνων εκ μέρους των αντίστοιχων διοικήσεων είναι

δυνατή με αποτέλεσμα το ESG rating των τραπεζών αυτών να είναι ευνοϊκότερο από αυτό της Εθνικής Τράπεζας. Στην περίπτωση της Τράπεζας Πειραιώς, η Έκθεση στον κίνδυνο είναι υψηλή ενώ η Διαχείριση των κινδύνων θεωρείται δυνατή, με αποτέλεσμα το ESG rating να βαθμολογεί την τράπεζα με μέτριο κίνδυνο. Στην περίπτωση των τεσσάρων τραπεζών, τον χαμηλότερο κίνδυνο σε ζητήματα που αφορούν το ESG φέρει η Eurobank, ενώ τον υψηλότερο φέρει η Εθνική Τράπεζα.

Στις παρακάτω υποενότητες του κεφαλαίου αυτού, θα παρουσιαστούν οι μετρήσεις, οι αποδόσεις και γενικότερα οι πρακτικές των αντίστοιχων τραπεζών αναφορικά με το ESG.

3.3 Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (ETE)

Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος επενδύει στη βιώσιμη ανάπτυξή της εστιάζοντας σε θέματα εταιρικής κοινωνικής ευθύνης ως πυλώνα της εταιρικής στρατηγικής και της κουλτούρας της. Κατά τα τελευταία έτη, η τράπεζα υιοθετεί διαρκώς νέες πρωτοβουλίες και πρακτικές στα πλαίσια της ενσωμάτωσης των αρχών και των όσων διέπει το πλαίσιο ESG στον τρόπο λειτουργίας της. Στον δικτυακό της τόπο, είναι προσβάσιμοι από το κοινό οι ετήσιοι απολογισμοί ESG από το έτος 2018.

Μάλιστα, ειδικά τα τελευταία χρόνια, η διοίκηση της τράπεζας κάνει μία συντονισμένη προσπάθεια να εφαρμόσει το λεγόμενο Πρόγραμμα Μεταμόρφωσης στα πλαίσια του οποίου αποσκοπεί να εξελίξει το ρόλο της ίδιας της τράπεζας στη βιώσιμη ανάπτυξη του κλάδου, αλλά και της κοινωνίας μέσω των δραστηριοτήτων αυτής. Συγκεκριμένα η στρατηγική που αφορά στο πλαίσιο ESG βασίζεται στους πυλώνες της βιωσιμότητας που έχει υιοθετήσει η ΕΤΕ. Έτσι, η εν λόγω στρατηγική περιλαμβάνει 9 θέματα- τομείς στρατηγικής αναφορικά με το περιβάλλον, την κοινωνία και τη διακυβέρνηση. Τα θέματα αυτά συνδέονται με τις βασικές εταιρικές αρχές της τράπεζας καθώς και με το όραμα ενός πιο βιώσιμου μέλλοντος, το οποίο να ευνοεί όχι απλώς τα συμφέροντα της ίδιας της τράπεζας αλλά και των συμμετεχόντων αυτής, ώστε σταδιακά να αποτελέσει μία τράπεζα ορόσημο για τη διαμόρφωση του τραπεζικού κλάδου στη χώρα. Στο πλαίσιο αυτό η τράπεζα έχει υιοθετήσει τους στόχους βιωσιμότητας και αειφόρου ανάπτυξης της Συμφωνίας του Παρισιού (Δικτυακός τόπος ETE- Principles for Responsible Banking).

Τα εννιά στρατηγικά θέματα του esg για την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος είναι τα εξής:

Περιβάλλον

Ο πυλώνας αυτός εστιάζει περισσότερο σε ζητήματα που αφορούν την διαχείριση ενέργειας και την κλιματική αλλαγή. Οι δράσεις που περιλαμβάνει αποσκοπούν στην προώθηση της μετάβασης σε μία πιο βιώσιμη οικονομία μέσω σχετικών πρωτοβουλιών από την πλευρά της τράπεζας. Έτσι η ίδια αναλαμβάνει και δεσμεύεται να (Δικτυακός τόπος ETE- Principles for Responsible Banking):

1. ηγηθεί της αγοράς σε ζητήματα που αφορούν τη χρηματοδότηση για βιώσιμη διαχείριση της ενέργειας,
2. επιταχύνει τη μετάβαση σε μία πιο βιώσιμη οικονομία,
3. να αποτελέσει την τράπεζα πρότυπο για τα ελληνικά δεδομένα για περιβαλλοντικά φιλικές πρακτικές.

Κοινωνία

Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος διατηρεί διαχρονικά μία ανθρωποκεντρική προσέγγιση στην στρατηγική της καθώς θέτει ως βασικό στόχο την συμβολή της στην διατήρηση στοιχείων της κοινωνίας, της εθνικής κουλτούρας και της ζωής. Οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνει και δεσμεύεται να τηρεί στο πλαίσιο του πυλώνα αυτού είναι να (Δικτυακός τόπος ETE- Principles for Responsible Banking):

4. προωθεί την διαφορετικότητα και την συμμετοχή όλων,
5. προωθεί την πρόσβαση στη δημόσια υγεία και την ευημερία,
6. προωθεί την Ελληνική κληρονομιά, κουλτούρα και δημιουργικότητα,
7. προστατεύει και να προωθεί την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία,
8. υποστηρίζει την ευημερία μέσω μάθησης και ψηφιακής καταξίωσης.

Διακυβέρνηση

Καθώς η τράπεζα αποσκοπεί στη διατήρηση ενός αρίστου επιπέδου διαφάνειας, φερεγγυότητας και αξιοπιστίας στον τρόπο λειτουργίας και λήψης αποφάσεων, οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνει εστιάζουν στο να (Δικτυακός τόπος ETE- Principles for Responsible Banking):

9. εμμένει στα υψηλότερα πρότυπα εταιρικής διακυβέρνησης.

Στα πλαίσια της σύνταξης του ετήσιου ισολογισμού για τις πρακτικές ESG, η ΕΤΕ συνεργάζεται με τον οίκο Pricewaterhousecoopers. Προκειμένου να διασφαλίσει ότι η εφαρμογή των πρακτικών που σχετίζονται με τα εννιά θέματα που παρουσιάστηκαν παραπάνω συνάδει με το πλαίσιο στοχοθεσίας SMART, η τράπεζα ακολουθεί τα παρακάτω βήματα (Δικτυακός τόπος ETE- Principles for Responsible Banking):

1. προσδιορισμός του στόχου,
2. καθορισμός προτύπων και περιεχομένου του στόχου,
3. διαρκής έλεγχος και παρακολούθηση της εξέλιξης των πρακτικών που σχετίζονται με τον στόχο,
4. έλεγχος και η εξασφάλιση ότι ο εκάστοτε στόχος συνάδει με κάποιον από τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης της Συμφωνίας του Παρισιού.

Όπως επίσης υποβάλει το πλαίσιο κανόνων GRI που η τράπεζα ακολουθεί, εφαρμόζει ανάλυση ουσιαστικότητας για τους στόχους βιωσιμότητας που θέτει. Έτσι σύμφωνα με την προτεραιοποίηση που περιλαμβάνει η ανάλυση ουσιαστικότητας προκύπτουν οι ακόλουθοι στόχοι (ETE - Έκθεση Βιώσιμης Ανάπτυξης 2020):

1. *Ενδοεπιχειρησιακές περιβαλλοντικές επιδράσεις*
2. *Επιδράσεις προϊόντων και υπηρεσιών στην κλιματική αλλαγή*
- 3 *Επιδράσεις προϊόντων και υπηρεσιών στην επιτάχυνση της κυκλικής οικονομίας*
4. *Επιδράσεις προϊόντων και υπηρεσιών στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης*
- 5 *Επιδράσεις προϊόντων και υπηρεσιών στην επιτάχυνση της οικονομικής σύγκλισης*
6. *Επιδράσεις προϊόντων και υπηρεσιών στην παροχή στέγασης*
- 7 *Επιδράσεις προϊόντων και υπηρεσιών στην ενίσχυση των υγιών και χωρίς αποκλεισμούς οικονομιών*
8. *Οικονομική προστασία των καταναλωτών*
9. *Απόρρητο και ασφάλεια δεδομένων*
10. *Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού*
11. *Υγεία, ασφάλεια και ευημερία στην εργασία*

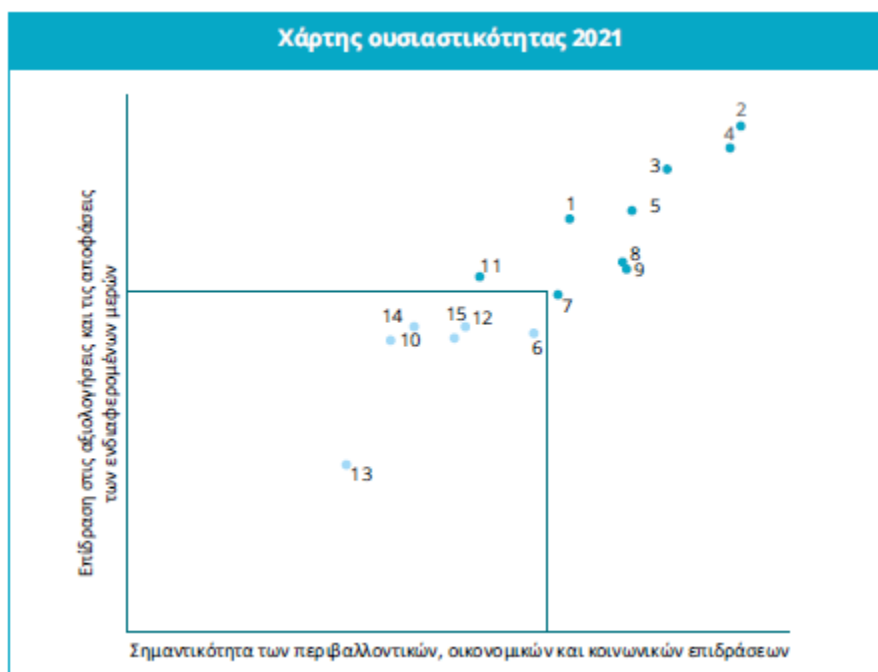
12. Αξιοπρέπεια και ισότητα

13. Σύνθεση οργάνων διακυβέρνησης, ρόλοι και αρμοδιότητες

14. Κανονιστική συμμόρφωση και επιχειρησιακή ηθική

15. Ενσωμάτωση των κριτηρίων ESG στην πιστωτική ανάλυση

Οι 15 αυτοί στόχοι προτεραιότητας παρουσιάζονται παρακάτω στον Χάρτη Ουσιαστικότητας που έχει δημοσιεύσει η τράπεζα περιλαμβάνοντας δύο διαστάσεις, την σημαντικότητα-επιπτώσεις αναφορικά με τους παράγοντες του ESG στην βιωσιμότητα του οργανισμού και την επίδραση που οι στόχοι έχουν στη λήψη αποφάσεων των συμμετεχόντων:

Γράφημα 15: Χάρτης ουσιαστικότητας στόχων βιωσιμότητας 2021, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος

Πηγή: ΕΤΕ - Έκθεση Βιώσιμης Ανάπτυξης 2020

3.4 Eurobank

Όπως και η προαναφερόμενη Εθνική Τράπεζα, η Eurobank αποτελεί ένα ακόμη παράδειγμα σύγχρονου τραπεζικού ομίλου ο οποίος εστιάζει στην περαιτέρω ανάπτυξη της στρατηγικής ESG. Συγκεκριμένα, αυτή βασίζεται στη μακροχρόνια βιώσιμη ανάπτυξη με στόχο τη δημιουργία αξίας για τους ανθρώπους εντός αλλά και εκτός της τράπεζας, όπως επίσης την

εξασφάλιση της αντοχής στις επερχόμενες αλλαγές, κάτι που συντελεί στην βιωσιμότητα της λειτουργίας της.

Το όραμα της Eurobank αναφορικά με το Πλαίσιο ESG περιλαμβάνει (Δικτυακός τόπος <https://www.eurobank.gr/el/omilos/esg-environment-society-governance/esg-stratigiki>):

- Τη χρηματοδότηση της βιώσιμης ανάπτυξης: η εν λόγω τράπεζα σχεδιάζει ολοένα και περισσότερα νέα τραπεζικά προϊόντα και λύσεις χρηματοδότησης για να βοηθήσει τους πελάτες της να υιοθετήσουν πιο βιώσιμες και περιβαλλοντικά πιο φιλικές λύσεις διαχείρισης ενέργειας.
- Δημιουργία αξίας για την κοινωνία,
- Βελτίωση της επίδρασης των δραστηριοτήτων της τράπεζας στους τρεις τομείς του ESG (περιβάλλον, κοινωνία, διακυβέρνηση). Μάλιστα η Eurobank διαθέτει ειδική διοικητική επιτροπή ESG η οποία αποσκοπεί να ενσωματώνει τους στόχους που τίθενται στο πλαίσιο του τελευταίου στην εταιρική στρατηγική, καθώς επίσης και αντίστροφα, να εναρμονίζει την τελευταία με τις δράσεις ESG.

Προκειμένου η τράπεζα να πετύχει υψηλές αποδόσεις αναφορικά με το ESG, ασχολείται ενεργά με τον συντονισμό των δικών της πρωτοβουλιών και δράσεων με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών και της Συμφωνίας του Παρισιού.

Ο πίνακας που ακολουθεί περιγράφει την διαχρονική βαθμολόγηση- κατάταξη σε συγκεκριμένους δείκτες αξιολόγησης δράσεων ESG στους οποίους συμμετέχει η Eurobank. Είναι άξιο λόγου ότι όπως παρατηρείται από τον πίνακα, η απόδοσή της στο πλαίσιο των παραγόντων ESG βελτιώνεται διαχρονικά σε όλους τους δείκτες ανεξαιρέτως (οι οποίοι προκύπτουν από μετρήσεις ανεξάρτητων φορέων, καθένας από τους οποίους έχει τον δικό του τρόπο μέτρησης και κλίμακα βαθμολόγησης των αντίστοιχων επιδόσεων):

ESG ratings	2017	2018	2019	2020	2021
MSCI ESG Rating 	B	BB	BB	BB	BBB
Sustainalytics 	—	—	—	28.5	15.3
S&P Global 	37	45	33	32	48
FTSE4Good Emerging Index 	✓	✓	✓	✓	✓
ISS ESG Quality Score* 	—	—	Environment: 2 Social: 3 Governance: 5 Sept 2020	Environment: 2 Social: 3 Governance: 5 Feb 2021	Environment: 2 Social: 3 Dec 2021
Vigeo Eiris 	—	—	—	—	38

* (ISS ESG score 1-10, 1 indicates lower risk and better disclosure)

Γράφημα 16: Διαχρονική εξέλιξη της βαθμολόγησης της επίδοσης της Eurobank σε δείκτες ανεξάρτητων φορέων, 2017-2021

Πηγή: <https://www.eurobank.gr/el/omilos/esg-environment-society-governance/esg-stratigiki>

Σύμφωνα με τον πιο πρόσφατο απολογισμό ESG της Eurobank για το 2020, οι ακόλουθες μετρήσεις της επίδοσης αναφορικά με τους τρεις πυλώνες του ESG αναφέρονται (Δικτυακός τόπος <https://www.eurobank.gr/-/media/eurobank/omilos/esg>):

Περιβάλλον

- 34% μείωση σε κατανάλωση ενέργειας από το 2014 έως το 2020,
- 67% μείωση σε εκπομπές αερίων θερμοκηπίου την ίδια περίοδο,

- 800% αύξηση πελατών που χρησιμοποιούν την υπηρεσία e-Statement κατά τα πρόσφατα έτη,
- 57% μείωση σε προμήθεια χαρτιού την ίδια περίοδο,
- από το 2020 (Μάιος), όλες οι κάρτες που εκδίδονται από την Eurobank είναι μόνο βιοδιασπώμενες.

Κοινωνία

- 60% του προσωπικού σε κεντροποιημένες θέσεις εργάζονταν εξ αποστάσεως καθημερινά,
- 46% αύξηση από το 2019 για επενδύσεις σε δράσεις ΕΚΕ (Εταιρική κοινωνική ευθύνη),
- Ισόρροπη εκπροσώπηση των δύο φύλων σε διοικητικές θέσεις (38% γυναίκες στη διοίκηση).

Διακυβέρνηση

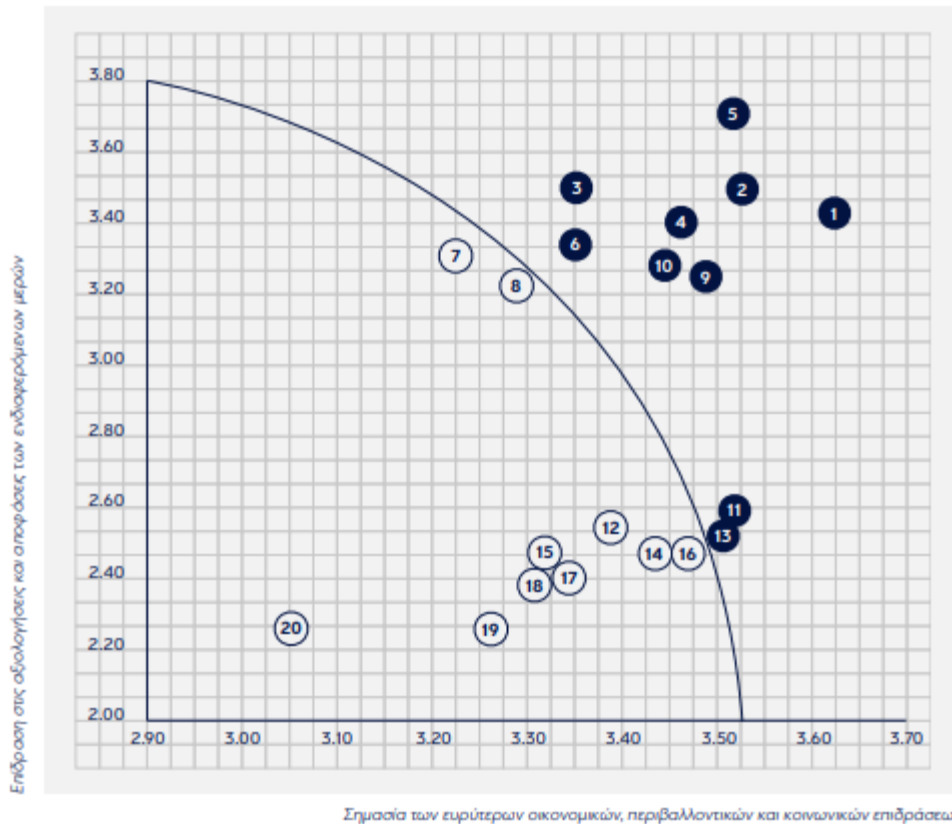
- Επιτροπή Δεοντολογίας στη Eurobank,
- Εφαρμογή και δέσμευση λειτουργίας σύμφωνα με τις Αρχές Υπεύθυνης Τραπεζικής του UNEP FI,
- Ένταξη σε περισσότερους δείκτες αξιολόγησης επίδοσης ESG από ανεξάρτητους φορείς,
- Άριστη προστασία και ασφάλεια δεδομένων.

Σύμφωνα με την ανάλυση ουσιαστικότητας που ακολουθεί η Eurobank, παρακάτω παρουσιάζονται οι 20 στόχοι ESG που έχουν λάβει προτεραιότητα και αναφέρονται σε επιχειρησιακές και χρηματοδοτικές επιδράσεις (Ετήσιος Απολογισμός Δραστηριοτήτων & Βιώσιμης Ανάπτυξης Eurobank, 2021):

1. Δημιουργία Άμεσης Οικονομικής Αξίας και Οικονομική Επίδοση
2. Καινοτομία και Ψηφιακή Οικονομία
3. Εταιρική Διακυβέρνηση, Στρατηγική, Κανονιστική Συμμόρφωση και Διαχείριση Κινδύνων
4. Ασφάλεια και Προστασία Δεδομένων Πελατών

5. *Υπεύθυνη Ενημέρωση και Προστασία των Πελατών*
6. *Περιβαλλοντικές Επιδράσεις από την Εσωτερική Λειτουργία*
7. *Προσέλκυση, Διακράτηση και Ανάπτυξη Ανθρώπινου Κεφαλαίου*
8. *Υγεία, Ασφάλεια και Ευεξία στο Εργασιακό Περιβάλλον*
9. *Διαφορετικότητα, Ισότητα και Συμπερίληψη*
10. *Συνεισφορά στην Αντιμετώπιση Κοινωνικοοικονομικών Προκλήσεων για το Μέλλον της Χώρας*
11. *Οικονομική Συμπερίληψη*
12. *Επιχειρηματικότητα Νέων*
13. *Κλίμα*
14. *Φυσικοί Πόροι*
15. *Απόβλητα και κυκλική οικονομία*
16. *Δημιουργία Απασχόλησης*
17. *Στέγαση*
18. *Μεταφορές*
19. *Σίτιση*
20. *Προστασία Πολιτιστικής Κληρονομιάς*

Το ακόλουθο διάγραμμα παρουσιάζει την ανάλυση ουσιαστικότητας όπου φαίνονται οι θέσεις των παραπάνω στόχων σύμφωνα με το συνδυασμό της σημασίας που έχουν οι δυνητικές επιδράσεις στους παράγοντες του ESG και του βαθμού επίδρασης των στόχων στις αποφάσεις και στις αξιολογήσεις των ενδιαφερόμενων μερών:

Γράφημα 17: Χάρτης ουσιαστικότητας στόχων βιωσιμότητας 2021, Eurobank

Πηγή: Ετήσιος Απολογισμός Δραστηριοτήτων & Βιώσιμης Ανάπτυξης Eurobank, 2021

Πρόσθετα, στον ετήσιο απολογισμό της για το 2021, η Eurobank παρουσιάζει τα παρακάτω δεδομένα που αφορούν στις περιβαλλοντικές της επιδόσεις:

	2020	2021
Δείκτης ενεργειακής έντασης (MWh/εκατ. ευρώ)	30,99	29,71
Δείκτης έντασης εκπομπών άνθρακα (tCO₂e/εκατ. ευρώ)	11,72	11,26
Προμήθεια χαρτιού (κιλά)	247.188	209.243
Προμήθεια χαρτιού ανά εργαζόμενο (κιλά/εργαζόμενο)	34,37	32,65
Μείωση της προμήθειας χαρτιού ως προς το έτος βάσης 2014 (%)	56,95%	63,56%
Κατανάλωση νερού (m³)	54.691	62.322
Εκπαίδευση προσωπικού (# εργαζομένων)	143	2.445
Κατανάλωση ενέργειας (MWh)	47.782	45.138
Κατανάλωση ενέργειας από ΑΠΕ (MWh)	41.772 (87%)	40.327 (89%)
Κατανάλωση ενέργειας από μη ΑΠΕ (MWh)	6.020	4.811
Κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας (MWh)	43.674	41.395
Συνολικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου (tCO₂e)	18.102,77	17.134,59
Ανακύκλωση άδειων μελανοδοχείων εκτυπωτών (# μελανοδοχείων)	3.787 (3.237 kg)	958 (59 kg)
Ανακύκλωση χαρτιού (κιλά)	147.105	166.724
Ανακύκλωση υλικών συσκευασίας (κιλά)	133,3	186,5
Ανακύκλωση ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (κιλά)	59.510	40.701
Ανακύκλωση λαμπτήρων (κιλά)	197,4	391,3
Ανακύκλωση συσσωρευτών (κιλά)	27.231	5.551
Επικίνδυνα απόβλητα (τόνοι)	86,9	46,6
Μη επικίνδυνα απόβλητα (τόνοι)	150,5	167,6

Γράφημα 18: Στοιχεία περιβαλλοντικής επίδοσης Eurobank 2020-21

Πηγή: Ετήσιος Απολογισμός Δραστηριοτήτων & Βιώσιμης Ανάπτυξης Eurobank, 2021

Παρατηρείται ότι με ελάχιστες εξαιρέσεις, οι τιμές των δεικτών παρουσίασαν θετική εξέλιξη το 2021 σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος.

Αναφορικά με τον άξονα της Κοινωνίας, ο ετήσιος απολογισμός περιλαμβάνει πλήθος δεικτών, ενημερώσεων και πληροφόρησης για τα ενδιαφερόμενα μέρη. Οι επιδόσεις σχετίζονται με τομείς όπως η ανάπτυξη και ίση μεταχείριση του εργατικού δυναμικού (όπως για παράδειγμα τα προγράμματα career planning, η προσέλκυση και διαχείριση ταλέντων, η εξασφάλιση υγείας και wellbeing στο εργασιακό περιβάλλον, προγράμματα mentoring, ειδικά προγράμματα στήριξης του εργαζομένου και της οικογένειάς του σε θέματα υγείας ή άλλων θεμάτων κ.α.), η βελτίωση

των σχέσεων και των καλών συνεργασιών εντός του οργανισμού, Η ασφάλεια των δεδομένων και η άριστη εξυπηρέτηση και επικοινωνία με τους πελάτες, η οικονομική συμπερίληψη, η κοινωνική χρηματοδότηση, η λήψη πρωτοβουλιών σε θέματα που αφορούν το δημογραφικό πρόβλημα και άλλες συναφείς προκλήσεις, τα προγράμματα εθελοντισμού για το προσωπικό, η εστίαση σε χορηγίες στον αθλητισμό και στις κοινωνικές δράσεις, η έμφαση που δίνεται για τη στήριξη του τουριστικού κλάδου που αποτελεί βασικό πυλώνα της Ελληνικής οικονομίας. Καθώς η παρουσίαση σχετικών πληροφοριών θεωρείται εκτενής για τα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας, ενδεικτικά παρουσιάζεται ένας από τους δείκτες αυτούς, ο βαθμός στον οποίο Eurobank διαχειρίστηκε παράπονα από τους πελάτες κατά το 2021:

2021 Υποθέσεις πελατών	
Αριθμός	19.824
Αριθμός επιλυμένων υποθέσεων	19.338
Συνολικός βαθμός επίλυσης	97,5%

Γράφημα 19: Διαχείριση παραπόνων πελατών στα πλαίσια του άξονα της Κοινωνίας, Eurobank 2021

Πηγή: Ετήσιος Απολογισμός Δραστηριοτήτων & Βιώσιμης Ανάπτυξης Eurobank, 2021

Αντίστοιχα, για τον άξονα της Διακυβέρνησης, ο ετήσιος απολογισμός παρέχει πληθώρα πληροφοριών σχετικά με ζητήματα που αφορούν την Επιτροπή Δεοντολογίας, τις αποδοχές του Διοικητικού Συμβουλίου, τις πρακτικές διαφάνειας και καταπολέμησης δωροδοκίας εντός του ομίλου της τράπεζας και πολλές άλλες σχετικές πληροφορίες.

3.5 Τράπεζα Πειραιώς

Ο όμιλος της Τράπεζας Πειραιώς περιλαμβάνει ως θυγατρική εταιρεία την ομώνυμη τράπεζα η οποία αποτελεί το μεγαλύτερο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα της Ελλάδας με εμφανή εστίαση σε πρακτικές ESG εδώ και πολλά χρόνια. Η Τράπεζα Πειραιώς ήταν η πρώτη στην αγορά της χώρας που δημιούργησε αμοιβαίο κεφάλαιο με κριτήρια ESG. Ειδικότερα, αναφορικά με τους τρεις πυλώνες του πλαισίου αυτού, η στρατηγική της τράπεζας διαμορφώνεται ως εξής (Τράπεζα Πειραιώς Sustainability Fact Sheet, 2021):

- *Περιβάλλον*: Υποστήριξη της πράσινης μετάβασης. Στόχος της Τράπεζας Πειραιώς είναι να συμβάλλει με τον τρόπο της στις αλλαγές που πρέπει να κάνουν οι πελάτες της ώστε να αξιοποιήσουν σωστά εναλλακτικές πηγές ενέργειας που είναι πιο φιλικές προς το περιβάλλον.
- *Κοινωνία*: Υποστήριξη μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς. Η τράπεζα εστιάζει στην ανάληψη πρωτοβουλιών και δράσεων που ευνοούν το κοινωνικό καλό και προωθούν την αποδοχή της διαφορετικότητας και της ισότητας για όλους και σε κάθε τομέα της ζωής.
- *Διακυβέρνηση*: Για την περιγραφή της στρατηγικής της Τράπεζας Πειραιώς αναφορικά με την εταιρική διακυβέρνηση χρησιμοποιείται η φράση “Δουλεύουμε με σωστό τρόπο”. Ακόμη και αν η φράση αυτή είναι απλή, εντούτοις αποτελεί στην πραγματικότητα την δέσμευση της διοίκησης της τράπεζας ως προς το ηθικό επιχειρείν και την βιώσιμη διαχείριση όλων των ζητημάτων που αφορούν τη διοίκηση.

Πιο ειδικά, από πλευράς της διοίκησης της τράπεζας, ο άξονας του Περιβάλλοντος περιλαμβάνει εκτός από τραπεζικά προϊόντα που αποσκοπούν στην προώθηση χρηματοδότησης για έργα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η ίδια εναρμονίζεται πλήρως ως προς τις απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για κριτήρια που αφορούν τις χορηγήσεις δανείων και τη διαχείριση κινδύνων αναφορικά με την κλιματική αλλαγή. Ο άξονας της Κοινωνίας περιλαμβάνει πληθώρα δράσεων που αφορούν σε χορηγίες για κοινωνικά και πολιτιστικά δρώμενα τα οποία προωθούν την βιωσιμότητα του πολιτισμού και των κοινωνικών αρχών, ενώ το εξειδικευμένο Πολιτιστικό Ίδρυμα της Τράπεζας Πειραιώς αναλαμβάνει σχετικές πρωτοβουλίες που προωθούν την διατήρηση της βιομηχανικής και βιοτεχνικής τεχνολογίας σε διάφορες περιοχές της χώρας. Ο άξονας της Διακυβέρνησης εστιάζει σε μεγάλο βαθμό στην διατήρηση και προώθηση της ισότητας των εργαζομένων σε ευκαιρίες ανέλιξης καθώς και την ισότητα των δύο φύλων και την εργασιακή τους ευημερία στον επαγγελματικό χώρο. Σε κάθε περίπτωση, όλοι οι στόχοι της στρατηγικής ESG της Τράπεζας Πειραιώς εναρμονίζονται πλήρως με τις Αρχές Υπεύθυνης Τραπεζικής του UNEP FI και τις Αρχές Υπεύθυνων Επενδύσεων, όπως επίσης και με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (Τράπεζα Πειραιώς Sustainability Fact Sheet, 2021).

Για το 2020, η απόδοση της Τράπεζας Πειραιώς σε διάφορους τομείς που αφορούν το ESG παρουσιάζεται ακολούθως (Τράπεζα Πειραιώς Sustainability Fact Sheet, 2021):

- *Χρηματοοικονομικό κεφάλαιο:* Η τράπεζα θεωρείται πρωτοπόρος σε θέματα που αφορούν τα πράσινα εγχώρια ομόλογα. Κατά τη διάρκεια του έτους προώθησε σε μεγάλο βαθμό χρηματοδοτήσεις που αφορούν σε έργα ΑΠΕ τα οποία συντελούν σε αποφυγή 4 εκατ. τόνων διοξειδίου του άνθρακα. Από τις κρατικές και ευρωπαϊκές ενισχύσεις που διοχέτευσε η Τράπεζα Πειραιώς στην ελληνική οικονομία, €2,7 δισεκατομμύρια προωθήθηκαν αμιγώς στον αγροτικό τομέα.
- *Φυσικό κεφάλαιο:* Το 100% της ενέργειας που χρησιμοποιήθηκε στις κτιριακές εγκαταστάσεις της τράπεζας κατά το έτος αυτό ήταν από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Κατά την περίοδο 2016 έως 2020, οι εκπομπές CO₂ / m² μειώθηκαν κατά 23,7%, και η κατανάλωση ενέργειας κατά 23,4%.
- *Κοινωνικό και πολιτιστικό κεφάλαιο:* Κατά το 2020, οι επενδύσεις του ομίλου σε χορηγίες και σε δράσεις που αφορούν στην κοινωνία και στον πολιτισμό αποτέλεσαν το 1,5% των λειτουργικών του εξόδων. Μεγάλο τμήμα του ποσού που επενδύθηκε αφορούν στη διασύνδεση της ανώτατης εκπαίδευσης με τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας (Project Future, πέντε κύκλων με πάνω από 2.500 συμμετέχοντες).
- *Ανθρώπινο κεφάλαιο:* Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, το ποσοστό των γυναικών που συμμετέχουν στην υψηλή ιεραρχία και σε θέσεις ευθύνης εντός του ομίλου αυξάνεται. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας του Covid19, η τράπεζα υποστήριξε την εργασία από το σπίτι καθώς και την πρόσβαση των εργαζομένων σε ιατρικούς συμβούλους.
- *Παραγωγικό κεφάλαιο:* Κατά τη διάρκεια του 2020, η πιο σημαντική ίσως εξέλιξη που έλαβε χώρα στην παραγωγική δραστηριότητα της Τράπεζας Πειραιώς ήταν η κατά 95% αύξηση των συναλλαγών των πελατών από ψηφιακά κανάλια.
- *Αύλο κεφάλαιο:* Η τράπεζα συνεχίζει να εξειδικεύεται περαιτέρω σε θέματα που αφορούν το ESG, ενώ πρωτοβουλίες όπως η δημιουργία Ενεργειακού Γραφείου εντός του ομίλου αποδεικνύουν την εστίαση της στρατηγικής της στους τρεις άξονες του πλαισίου αυτού.

Ο πίνακας που ακολουθεί περιλαμβάνει την βαθμολόγηση της Τράπεζας Πειραιώς σε πρακτικές που αφορούν το ESG από διάφορους δείκτες ανεξάρτητων φορέων αξιολόγησης επιδόσεων:

Πίνακας 5: Διαχρονική εξέλιξη της βαθμολόγησης της επίδοσης της Τράπεζας Πειραιώς σε δείκτες ανεξάρτητων φορέων, 2020-2021

Δείκτες αειφορίας	2021	2020
CDP	Level: Management Score: B	Level: Leadership Score: A
MSCI ESG Research	Level: BBB Score 4.3/10	Level: BBB Score 4.3/10
oekom Research	Level: Medium Score: C-	Level: Medium Score: C-
ISS Corporate Solutions - Environmental & Social Quality Score	Score: 1/10 (1 is highest)	Score: 1/10* (1 is highest)
ISS Governance Score	Score: 4/10 (1 is highest)	Score: 7/10 (1 is highest)
Forum Ethibel	Member: Ethibel EXCELLENCE Investment Register & Ethibel Pioneer	Member: Ethibel EXCELLENCE Investment Register & Ethibel Pioneer
Bloomberg Gender Equality Index	✓	-
Europe's Climate Leaders FT	✓	-
* Ιανουάριος 2021		

Πηγή: Τράπεζα Πειραιώς, Έκθεση βιώσιμης ανάπτυξης και δραστηριοτήτων 2021

Όπως φαίνεται από τις μετρήσεις των δεικτών αυτών, η Τράπεζα Πειραιώς κατορθώνει να διατηρεί τις υψηλές βαθμολογήσεις της σε επιδόσεις ESG ακόμη και υπό το δυσμενές οικονομικό και κοινωνικό κλίμα που επικράτησε κατά τα έτη 2020 και 2021 εξαιτίας της πανδημίας του Covid19.

Αναφορικά πάντα με τις πρακτικές και τη στρατηγική ESG της τράπεζας, οι παρακάτω 19 στόχοι προέκυψαν μετά την προτεραιοποίηση που περιλαμβάνει η ανάλυση ουσιαστικότητας (Τράπεζα Πειραιώς, Έκθεση βιώσιμης ανάπτυξης και δραστηριοτήτων 2021):

Q1. Δημιουργία οικονομικής αξίας

Q2. Αξιοποίηση νέων τεχνολογιών

Q3. Δυνατότητα πρόσβασης στις τραπεζικές υπηρεσίες

Q4. Υπεύθυνη Τραπεζική: Χρηματοδότηση της βιώσιμης ανάπτυξης με περιβαλλοντικά και κοινωνικά κριτήρια

Q5. Δέσμευση στις Αρχές Υπεύθυνης Τραπεζικής των Ηνωμένων Εθνών

Q6. Αντιμετώπιση κλιματικής αλλαγής

Q7. Ανθρακικό Αποτύπωμα: Διαχείριση Εκπομπών Διοξειδίου του Άνθρακα

Q8. Προστασία προσωπικών δεδομένων

Q9. Εταιρική διακυβέρνηση

Q10. Υπεύθυνη διαχείριση προμηθευτών

Q11. Εταιρική κουλτούρα σε περιβάλλον μετασχηματισμού

Q12. Συνεχής ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων

Q13. Υγεία και ευεξία εργαζομένων

Q14. Ενσωμάτωση και διαφορετικότητα

Q15. Δέσμευση στις Αρχές Ενδυνάμωσης των Γυναικών των Ηνωμένων Εθνών

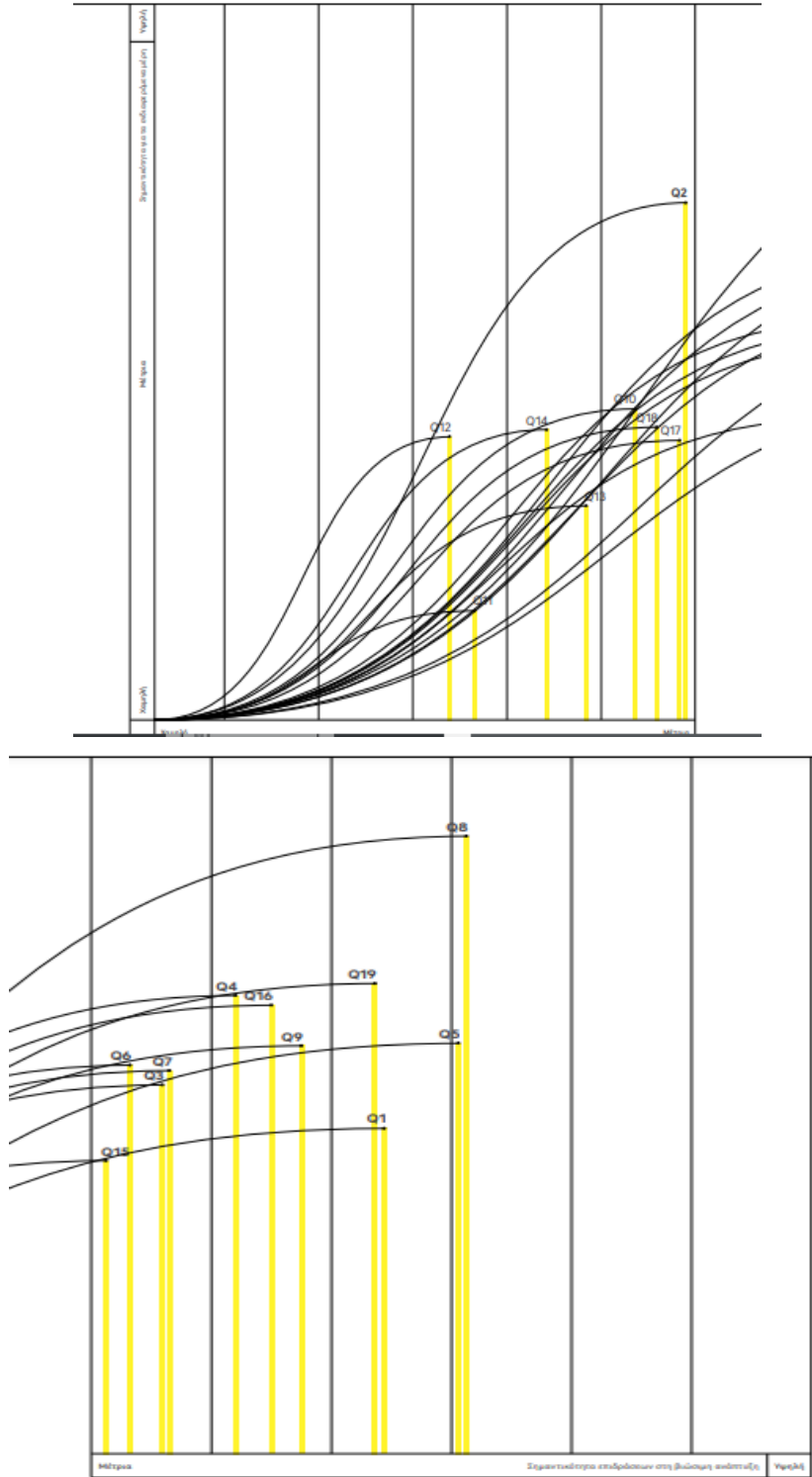
Q16. Υποστήριξη της νέας γενιάς

Q17. Στήριξη και προώθηση της δημιουργικής οικονομίας στην Ελλάδα

Q18. Υποστήριξη τοπικών κοινωνιών της ελληνικής περιφέρειας

Q19. Προώθηση της υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας

Το παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζει τον αντίστοιχο χάρτη ουσιαστικότητας στον οποίο τοποθετούνται οι 19 αυτοί στόχοι ανάλογα με δύο διαστάσεις, τη σημαντικότητα των επιδράσεων για τα ενδιαφερόμενα μέρη και τη σημαντικότητα των επιδράσεων για την βιώσιμη ανάπτυξη της τράπεζας:

Γράφημα 20: Χάρτης ουσιαστικότητας στόχων βιωσιμότητας 2021, Τράπεζα Πειραιώς

Πηγή: Τράπεζα Πειραιώς, Έκθεση βιώσιμης ανάπτυξης και δραστηριοτήτων 2021

3.6 Alpha Bank

Η Alpha Bank αποτελεί τη μοναδική ίσως τράπεζα η οποία μελετήθηκε στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας που παρείχε τις περισσότερες ποσοτικές πληροφορίες αναφορικά με τις επιδόσεις της στους τρεις άξονες του ESG.

Όπως δηλώνει η ίδια η τράπεζα, σκοπός της στρατηγικής βιωσιμότητάς της είναι να αυξάνει το θετικό της αποτύπωμα στην κοινωνία και το περιβάλλον και να μειώνει τις όποιες αρνητικές επιδράσεις προκύπτουν από τη δραστηριότητά της (Απολογισμός Βιώσιμης Ανάπτυξης 2021 Alpha Bank). Όλοι οι στόχοι που θέτει σχετικά εναρμονίζονται πλήρως με τις έξι Αρχές της Υπεύθυνης Τραπεζικής των Ηνωμένων Εθνών, όπως επίσης και με τους αντίστοιχους στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του οργανισμού αυτού.

Η στρατηγική ESG του ομίλου της Alpha Bank βασίζεται σε συγκεκριμένους τομείς (Απολογισμός Βιώσιμης Ανάπτυξης 2021 Alpha Bank):

- *Χρηματοοικονομικό κεφάλαιο:* Στα πλαίσια της βιωσιμότητας της δραστηριότητά της, η Alpha Bank διατήρησε συνολική αξία Ενεργητικού (περιουσιακών στοιχείων) μεγαλύτερη από την αξία των Υποχρεώσεών της.
- *Ανθρώπινο κεφάλαιο:* Η τράπεζα εστιάζει στην ανάπτυξη της επαγγελματικής ζωής του εργατικού δυναμικού εξασφαλίζοντας ευημερία στο χώρο εργασίας και είσαι ευκαιρίες εκπαίδευσης για όλους.
- *Παραγωγικό κεφάλαιο:* Η τράπεζα επενδύει διαρκώς στην ανάπτυξη των υποδομών του δικτύου των καταστημάτων της για να μπορεί να παρέχει απρόσκοπτα τις υπηρεσίες στους πελάτες της.
- *Πνευματικό κεφάλαιο:* Η καινοτομία αποτελεί βασικό άξονα στην αειφόρο ανάπτυξη της τράπεζας, η οποία με τη σειρά της αποτελεί συστατικό μέρος της εταιρικής κουλτούρας.
- *Φυσικό κεφάλαιο:* Στόχος της τράπεζας είναι ο συστηματικός περιορισμός της ενέργειας και η ορθή αξιοποίηση εναλλακτικών πηγών ενέργειας για τις δραστηριότητες του ομίλου.

- *Κοινωνικό κεφάλαιο:* Σκοπός της Alpha Bank είναι να προωθεί και να συμβάλλει στην κοινωνική ευημερία μέσω ανάληψης πρωτοβουλιών και δράσεων που συνάδουν με την εταιρική της κουλτούρα και τους στόχους που θέτει για το πλαίσιο ESG.

Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει τις επιδόσεις και τη διαχρονική εξέλιξη αυτών στον άξονα του Περιβάλλοντος για την Alpha Bank τα τελευταία 3 έτη:

Πίνακας 6: Στοιχεία περιβαλλοντικής επίδοσης Alpha Bank 2019-21

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	2019	2020	2021
Κατανάλωση ενέργειας εντός του Οργανισμού (MWh)	66.414	59.627	53.059
Ποσοστό ηλεκτρικής ενέργειας που προέρχεται από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (%) ²	92	100	98
Άμεσες εκπομπές (Scope 1) (tn CO2 eq) ²	2.098	1.793	1.514
Έμμεσες εκπομπές (Scope 2) (tn CO2 eq) ²	36.356	32.638	28.316
Συνολικές έμμεσες εκπομπές (Scope 3) (tn CO2 eq) ²	-	548.648	497.006
Κατανάλωση πόσιμου νερού (m ³) ²	76.919	60.505	41.983
Ποσότητα χαρτιού που ανακυκλώθηκε (tn)	84	494	726
Ποσοστό ανακύκλωσης αναλωσίμων εκτυπωτών (%) ²	81	110	149
Σύνολο απορριμμάτων που ανακυκλώθηκαν (tn) ²	632	585	835
Ποσοστό κρεωστικών και πιστωτικών καρτών για τις οποίες αποστέλλεται ηλεκτρονικός μηνιαίος λογαριασμός (e-statements) (%)	-	45	48
Νέες χρηματοδοτήσεις για έργα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας κατά τη διάρκεια του έτους (εκατ. Ευρώ)	-	179	161
ISO 14001 (Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης)	✓	✓	✓

Πηγή: Δείκτες επίδοσης της Alpha Υπηρεσιών και Συμμετοχών σε θέματα ESG, 2022

Όπως παρατηρείται από την εξέλιξη των δεικτών που παρουσιάζονται στον παραπάνω πίνακα, οι επιδόσεις της Alpha Bank στην πλειοψηφία των δεικτών αυτών τείνουν να βελτιώνονται.

Ομοίως, ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τις επιδόσεις της Alpha Bank αναφορικά με τον άξονα της Κοινωνίας για τα έτη 2019-2021:

Πίνακας 7: Στοιχεία κοινωνικής επίδοσης Alpha Bank 2019-21

ΚΟΙΝΩΝΙΑ	2019	2020	2021
Αριθμός Εργαζομένων	10.530	10.528	8.939
Ποσοστό Εργαζομένων που καλύπτεται από Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας (%)	76	68	72
Γυναίκες Εργαζόμενες (%)	59	60	62
Γυναίκες Εργαζόμενες σε Διευθυντικές θέσεις(%)	42	43	43
Εργαζόμενοι με αναπηρία (ΑμεΑ)	136	120	88
Μισθολογική διαφορά μεταξύ των δύο φύλων στο που συμπεριλαμβάνονται στο ανώτατο 10% των Εργαζομένων, βάσει των συνολικών αποδοκών (% υπέρ των ανδρών) ⁴	-	-	22,6
Μισθολογική διαφορά μεταξύ των δύο φύλων που συμπεριλαμβάνονται στο κατώτερο 90% των Εργαζομένων, βάσει των συνολικών αποδοκών (% υπέρ των ανδρών) ⁴	-	-	16,9
Αναλογία αμοιβής Διευθύνοντος Συμβούλου- Εργαζομένων ⁵	12,72:1	10,83:1	11,4:1
Δείκτης κινητικότητας Εργαζομένων (%)	15 ⁶	13,3 ⁶	14
Ανθρωποώρες εκπαίδευσης	238.980	138.261	253.382
Εκπαίδευση Εργαζομένων (ώρες εκπαίδευσης ανά εργαζόμενο)	23	13	28
Δαπάνες εκπαίδευσης Εργαζομένων (εκατ. Ευρώ)	-	1,27 ⁶	1,78
Αριθμός τραυματισμών	4	1	6
Αριθμός θανάτων	0	0	0
Ποσοστό Καταστημάτων που είναι προσβάσιμα σε ΑμεΑ (%)	71	74	76
ΑΤΜ με ειδικές ρυθμίσεις για άτομα με προβλήματα όρασης (%)	14	19	20
Ποσοστό εγχρήματων συναλλαγών που πραγματοποιήθηκαν μέσω ψηφιακών δικτύων κατά τη διάρκεια του έτους (%)	85	90	93

Πηγή: Δείκτες επίδοσης της Alpha Υπηρεσιών και Συμμετοχών σε θέματα ESG, 2022

Η πορεία των δεικτών που παρουσιάζονται στον παραπάνω πίνακα υποδεικνύει ότι ενώ υπάρχουν τομείς που οι επιδόσεις της Alpha Bank βελτιώθηκαν κυρίως μεταξύ των 2 τελευταίων ετών, εντούτοις υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης πρόσφατων δεικτών.

Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει την εξέλιξη των επιδόσεων της Alpha Bank στον άξονα της εταιρικής Διακυβέρνησης για την περίοδο 2019-2021, η οποία όπως παρατηρείται παρακάτω φαίνεται αρκετά ικανοποιητική διαχρονικά:

Πίνακας 8: Στοιχεία επίδοσης αναφορικά με την Διακυβέρνηση, Alpha Bank 2019-21

ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ			
	2019	2020	2021
Κώδικας Δεοντολογίας	✓	✓	✓
Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης	✓	✓	✓
Πολιτική Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα	✓	✓	✓
Πολιτική και Διαδικασίες Αναφορών	✓	✓	✓
Πολιτική Εταιρικής Υπευθυνότητας	✓	✓	✓
Πολιτική Περιβαλλοντικής Διαχείρισης Ομίλου	✓	✓	✓
Πολιτική για την Πρόληψη και Καταστολή της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας	✓	✓	✓
Πολιτική Αποδοχών για την Alpha Υπηρεσιών και Συμμετοχών και τις άλλες Εταιρίες του Ομίλου	✓	✓	✓
Πολιτική Διαφορετικότητας	-	✓	✓
Πολιτική κατά της δωροδοκίας και της διαφθοράς	-	✓	✓
Ποσοστό γυναικών στο Διοικητικό Συμβούλιο (%)	8,3	15,38	17
Ποσοστό μη εκτελεστικών μελών Διοικητικού Συμβουλίου (%)	69	85	83
Καταδικαστικές αποφάσεις εις βάρος της Ανώτατης Διοίκησης για οποιοδήποτε αδίκημα διαφθοράς	0	0	0
Καταδικαστικές αποφάσεις σε βάρος της Ανώτατης Διοίκησης για οποιοδήποτε περιστατικό καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά τη διάρκεια του έτους	0	0	0
Εποπτεία βιώσιμης ανάπτυξης σε επίπεδο επιτροπής Διοικητικού Συμβουλίου	-	-	✓
Εξωτερική διασφάλιση δημοσιευμένων μη-χρηματοοικονομικών πληροφοριών (βλ. ετήσιο Απολογισμό Βιώσιμης Ανάπτυξης)	✓	✓	✓

Πηγή: Δείκτες επίδοσης της Alpha Υπηρεσιών και Συμμετοχών σε θέματα ESG, 2022

Τέλος, ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει την αξιολόγηση των επιδόσεων της Alpha Bank από ανεξάρτητους φορείς μέσω των αντίστοιχων δεικτών για την περίοδο 2019-2021:

Πίνακας 9: Διαχρονική εξέλιξη της βαθμολόγησης της επίδοσης της Alpha Bank σε δείκτες ανεξάρτητων φορέων, 2019-2021

ESG ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ	2019	2020	2021
MSCI ESG Rating (κλίμακα αξιολόγησης CCC-AAA)	A	AA	AA
ATHEX ESG Index	-	-	✓
FTSE4Good Emerging Index	✓	✓	✓
ISS ESG Quality Score (βαθμολογία 1-10, 1 υποδεικνύει χαμηλότερο κίνδυνο και καλύτερη διαφάνεια)	Π: 1 Κ: 2 Δ: 9 Οκτώβριος 2019	Π: 1 Κ: 2 Δ: 4 Δεκέμβριος 2020	Π: 1 Κ: 2 Δ: 6 Δεκέμβριος 2021
Vigeo Eiris Best Emerging Market Performers	✓	✓	✓
Climate Change CDP	C	C	B-
Bloomberg Gender Equality Index	✓ (Index 2020)	✓ (Index 2021)	✓ (Index 2022)

Πηγή: Δείκτες επίδοσης της Alpha Υπηρεσιών και Συμμετοχών σε θέματα ESG, 2022

Πέραν της βελτίωσης που παρατηρήθηκε τόσο στον δείκτη MSCI ESG Rating και στον δείκτη Climate Change CDP, παρατηρείται ότι στον δείκτη ISS ESG Quality Score, η βαθμολόγηση της Alpha Bank χειροτέρευσε από το 2020 στο 2021 αναφορικά με τον άξονα της Διακυβέρνησης.

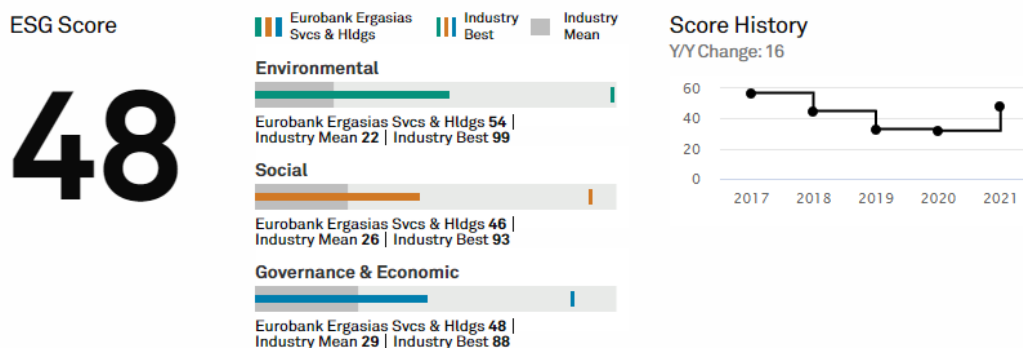
3.7 Σύγκριση των δεικτών επίδοσης ESG των τεσσάρων τραπεζών

Βάσει της παρουσίασης των δράσεων, της στρατηγικής και της όλης κουλτούρας που η εκάστοτε τράπεζα έχει διαμορφώσει αναφορικά με το πλαίσιο ESG, θεωρείται σκόπιμη μία σύγκριση μεταξύ των δημοσιευμένων δεικτών- αξιολογήσεων των σχετικών επιδόσεων εκ μέρους ανεξάρτητων φορέων.

3.7.1 S&P Global ESG Scores

Στον δείκτη S&P Global ESG Scores, δυνατότητα πρόσβασης στη σχετική βαθμολόγηση δίνεται στις τρεις από τις τέσσερις τράπεζες (εξαιρείται η Τράπεζα Πειραιώς). Έτσι, για τις τρεις αυτές επιχειρήσεις παρατηρούνται τα εξής:

- **Eurobank**

Γράφημα 21: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της Eurobank από τον οργανισμό S&P Global

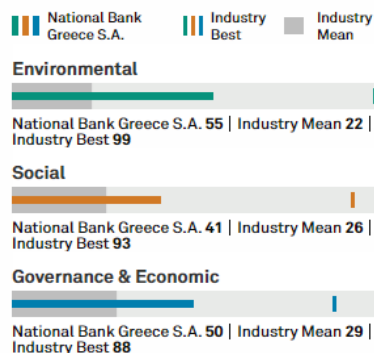
Πηγή: <https://www.spglobal.com/esg/scores/results?cid=4145113>

Σύμφωνα με την βαθμολόγηση αυτή, στον άξονα του Περιβάλλοντος η επίδοση της Eurobank υπερβαίνει κατά πολύ τον μέσο όρο του κλάδου. Το ίδιο ισχύει και για τον άξονα της Κοινωνίας αλλά και για τον άξονα της Διακυβέρνησης. Συγκριτικά στους τρεις άξονες, καλύτερη επίδοση φαίνεται να υπάρχει στον άξονα του Περιβάλλοντος, κατόπιν της Διακυβέρνησης και τέλος της Κοινωνίας. Συγκριτικά με τα προηγούμενα 5 έτη, η βαθμολόγηση που δίνει ο οργανισμός στη Eurobank (σχετικά πάντα με το ESG), μειώνεται από το 2017 έως το 2020 και παρουσιάζει ανάκαμψη το 2021.

- **Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος**

ESG Score

48

Score History

Y/Y Change: 15

Γράφημα 22: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της ΕΤΕ από τον οργανισμό S&P Global

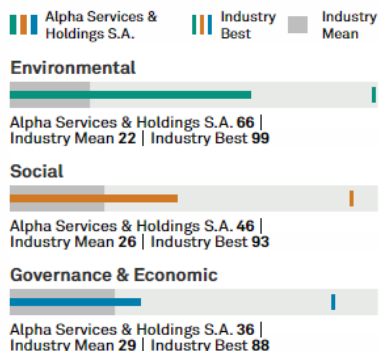
Πηγή: <https://www.spglobal.com/esg/scores/results?cid=4048999>

Ίδια βαθμολόγηση λαμβάνει από τον ίδιο οργανισμό και η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος. Πιο ειδικά, στον άξονα του Περιβάλλοντος, η επίδοση της τράπεζας υπερβαίνει τον μέσο όρο του κλάδου, κάτι το οποίο ισχύει και για τους άλλους δύο άξονες. Καλύτερη επίδοση παρατηρείται όπως και στην περίπτωση της Eurobank- στον άξονα του Περιβάλλοντος, κατόπιν της Διακυβέρνησης και τέλος της Κοινωνίας. Διαχρονικά, η βαθμολόγηση που λαμβάνει η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος από τον οργανισμό τείνει να μειώνεται έως το 2019, ενώ έκτοτε αυξάνεται.

- **Alpha Bank**

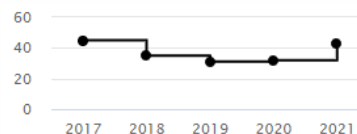
ESG Score

43

Score History

Y/Y Change: 11

Γράφημα 23: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της Alpha Bank από τον οργανισμό S&P Global

Πηγή: <https://www.spglobal.com/esg/scores/results?cid=4080963>

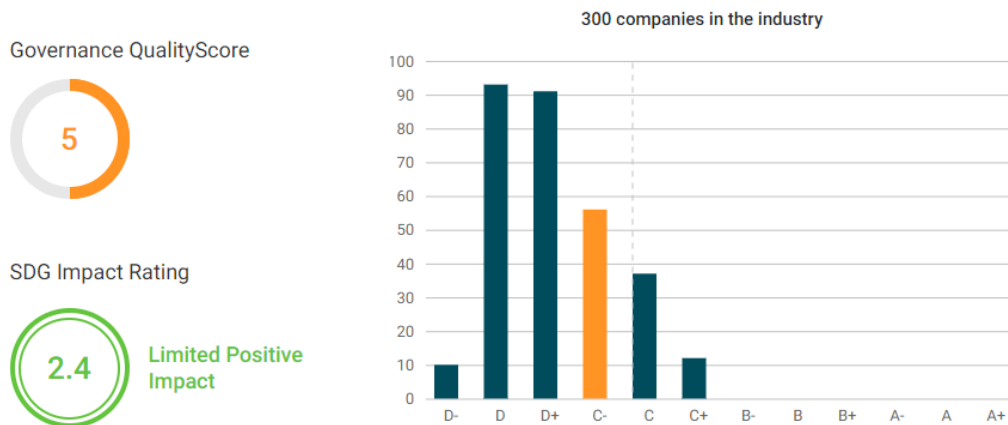
Παρόμοια εικόνα με τις ανταγωνίστριές της παρουσιάζει η Alpha Bank σύμφωνα με τη βαθμολόγηση του δείκτη S&P Global ESG Score. Πιο ειδικά, και στους τρεις άξονες η επίδοσή της είναι υψηλότερη από το μέσο όρο του κλάδου, με καλύτερη επίδοση να παρουσιάζεται στον άξονα του Περιβάλλοντος, κατόπιν της Κοινωνίας (σε αντίθεση με τις δύο προηγούμενες τράπεζες) και τέλος της Διακυβέρνησης. Συγκεκριμένα αναφορικά με τον τελευταίο άξονα, παρατηρείται ότι η επίδοση της Alpha Bank είναι σε μικρό βαθμό υψηλότερη από τον μέσο όρο του κλάδου, ενώ αντίθετα στον άξονα του Περιβάλλοντος η επίδοσή της είναι σημαντικά υψηλότερη από αυτόν και μάλιστα αρκετά υψηλότερη από τις δύο προηγούμενες ανταγωνίστριες τράπεζες. Εξαιτίας της χαμηλής βαθμολόγησης σε θέματα Διακυβέρνησης, η Alpha Bank λαμβάνει συγκεντρωτικά μικρότερη βαθμολόγηση σε σχέση με τη Eurobank και την ΕΤΕ. Διαχρονικά η εξέλιξη της βαθμολόγησης που λαμβάνει από τον οργανισμό τείνει να μειώνεται ως το 2020, ενώ αυξήθηκε το 2021.

3.7.2 ISS ESG Rating

Στον δείκτη ISS ESG Rating συμμετέχουν και οι τέσσερις υπό εξέταση τράπεζες.

- **Eurobank**

Αναφορικά με τον άξονα της Διακυβέρνησης, όπως φαίνεται στο ακόλουθο γράφημα, η Eurobank βαθμολογείται με 5/ 10 επίδοση, και με 2,4 βαθμολόγηση αναφορικά με την επίδοση της σε Στόχους Βιωσιμότητας (Sustainable Development Goals- SDG), η οποία χαρακτηρίζεται ως περιορισμένη θετική επίπτωση (σε περιβάλλον και κοινωνία). Συνολικά ο δείκτης ISS βαθμολογεί την Eurobank με C-, το οποίο όπως φαίνεται συγκριτικά με τους λοιπούς παίκτες της αγοράς να είναι χαμηλότερο από την πλειοψηφία αυτών (η οποία τοποθετείται στο C):

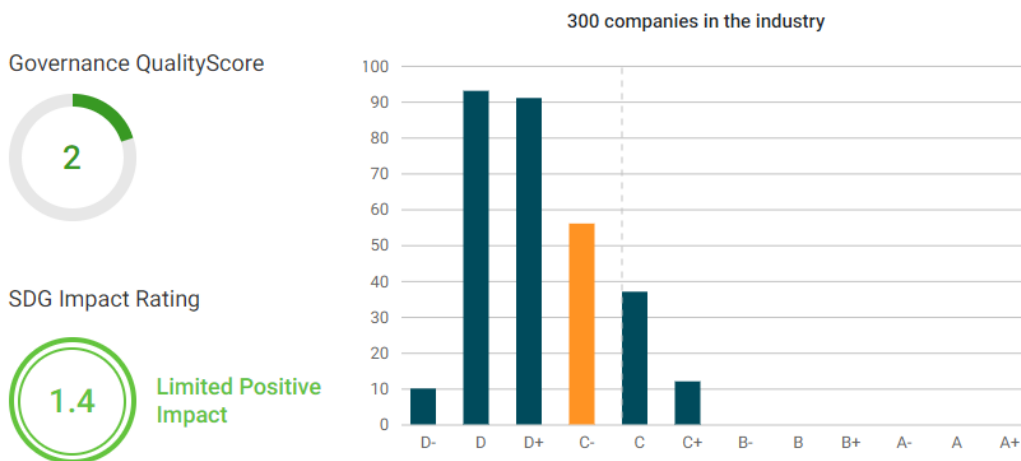

Γράφημα 24: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της Eurobank από τον ISS ESG Ratings

Πηγή: <https://www.issgovernance.com/esg/iss-esg-gateway/#1644821447568-fc77ad8a-ca63>

- **Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος**

Όπως φαίνεται στο γράφημα που ακολουθεί, ο δείκτης ISS βαθμολογεί τις επιδόσεις της ΕΤΕ αναφορικά με τον άξονα της Διακυβέρνησης με μόλις 2/10, και τις επιδόσεις σε στόχους SDG με 1,4, βαθμολόγηση που χαρακτηρίζεται ως περιορισμένη θετική. Οι βαθμολογήσεις αυτές είναι χαμηλότερες συγκριτικά με τη Eurobank που παρουσιάστηκε προηγουμένως, ενώ η συνολική βαθμολόγηση της ΕΤΕ είναι επίσης C-:

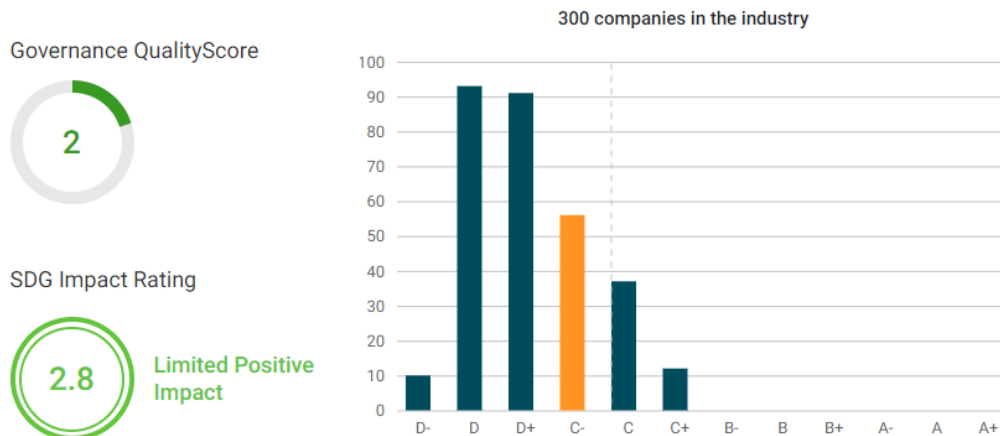

Γράφημα 25: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της ΕΤΕ από τον ISS ESG Ratings

Πηγή: <https://www.issgovernance.com/esg/iss-esg-gateway/#1644821447568-fc77ad8a-ca63>

- **Τράπεζα Πειραιώς**

Στην περίπτωση της Τράπεζας Πειραιώς, η αξιολόγηση του δείκτη ISS είναι χαμηλή στον άξονα της Διακυβέρνησης (2/10), η οποία είναι ίση με την αντίστοιχη βαθμολόγηση για τον άξονα αυτό στην περίπτωση της Εθνικής Τράπεζας. Αναφορικά με τους στόχους SDG, η Τράπεζα Πειραιώς λαμβάνει υψηλότερη βαθμολογία σε σχέση με τις ανταγωνίστριές της (2,8), η οποία όμως και πάλι χαρακτηρίζεται ως περιορισμένη θετική. Συνολικά οι επιδόσεις της στο ESG βαθμολογούνται επίσης με C-, όπως και οι προηγούμενες τράπεζες που παρουσιάστηκαν:

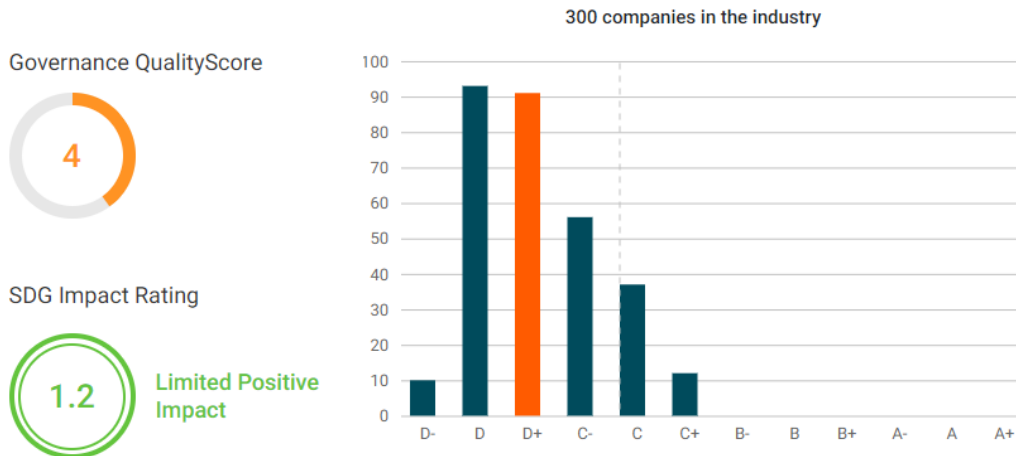

Γράφημα 26: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της Τράπεζας Πειραιώς από τον ISS ESG Ratings

Πηγή: <https://www.issgovernance.com/esg/iss-esg-gateway/#1644821447568-fc77ad8a-ca63>

- **Alpha Bank**

Για την τράπεζα αυτή, η επίδοση στον άξονα της Διακυβέρνησης βαθμολογείται με 4/10, αξιολόγηση που είναι καλύτερη από την αντίστοιχη της Εθνικής Τράπεζας και της Τράπεζας Πειραιώς και οριακά χαμηλότερη από αυτή της Eurobank. Αναφορικά με τις επιδόσεις στους δείκτες SDG, η Alpha Bank λαμβάνει τη χαμηλότερη βαθμολογία (1,2) σε σύγκριση με τις υπόλοιπες τράπεζες. Συνολικά η βαθμολογία της είναι D+, η οποία όπως προκύπτει είναι χαμηλότερη σε σχέση με τις τελευταίες:

Γράφημα 27: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της Alpha Bank από τον ISS ESG Ratings

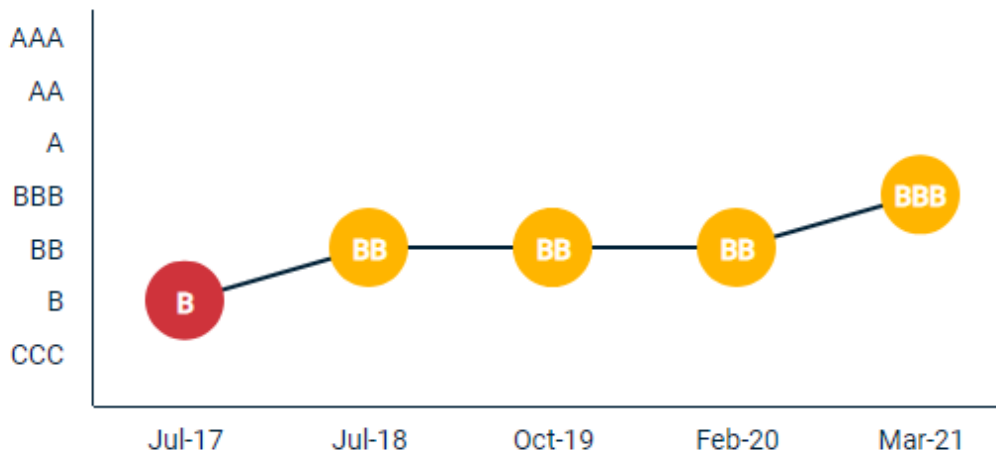
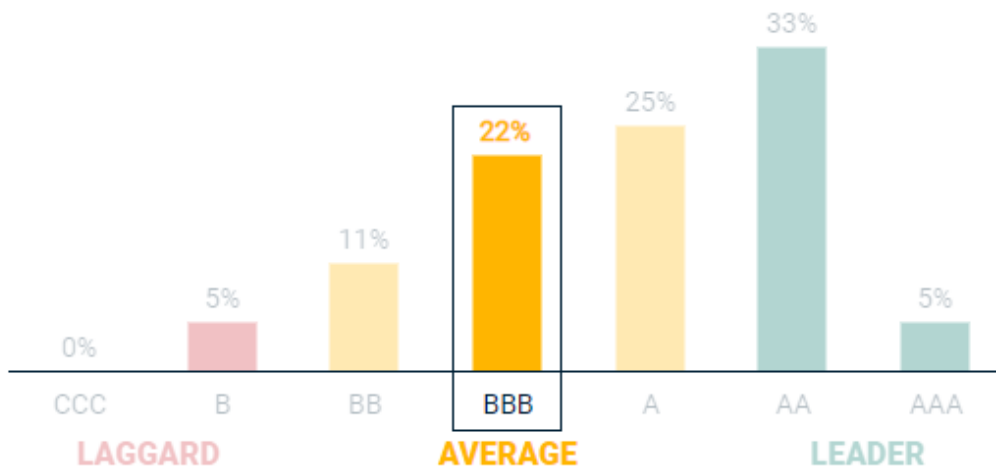
Πηγή: <https://www.issgovernance.com/esg/iss-esg-gateway/#1644821447568-fc77ad8a-ca63>

3.7.3 Δείκτης MSCI ESG Ratings

Στο συγκεκριμένο δείκτη υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες για τη βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG τριών από τις τέσσερις τράπεζες υπό μελέτη (εξαιρείται και πάλι η περίπτωση της Τράπεζας Πειραιώς).

- **Eurobank**

Όπως φαίνεται στο γράφημα που ακολουθεί, ο δείκτης MSCI βαθμολογεί τις εταιρείες σύμφωνα με τις επιδόσεις τους στο πλαίσιο ESG σε μία κλίμακα από το CCC (χειρότερη δυνατή κατάταξη) ως το AAA (βέλτιστη δυνατή η κατάταξη). Στην περίπτωση της Eurobank η βαθμολογία της είναι στο BBB, το οποίο κρίνεται ως μέτρια επίδοση και βρίσκεται κάτω από την πλειοψηφία των επιχειρήσεων του κλάδου που συμμετέχουν στο δείκτη διεθνώς. Διαχρονικά την τελευταία πενταετία η αξιολόγηση της Eurobank βελτιώθηκε καθώς ξεκινά από το B το 2017 και το 2021 αξιολογείται με BBB:

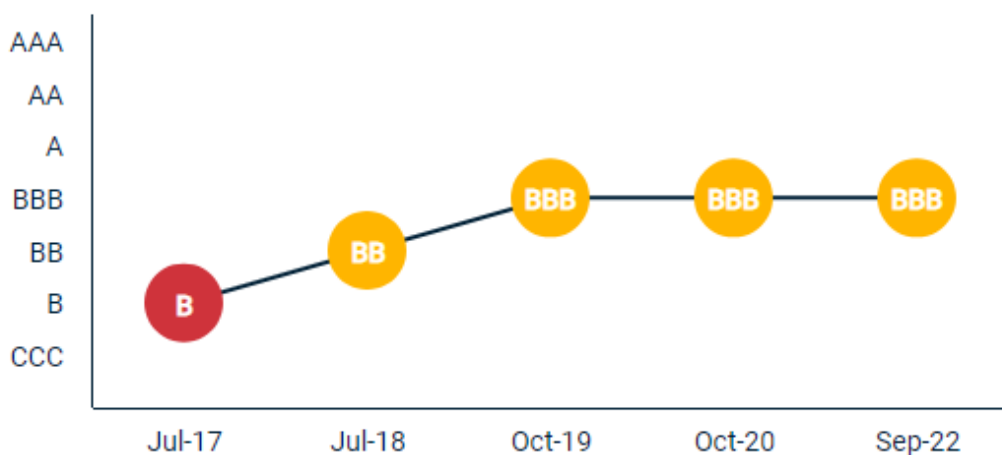
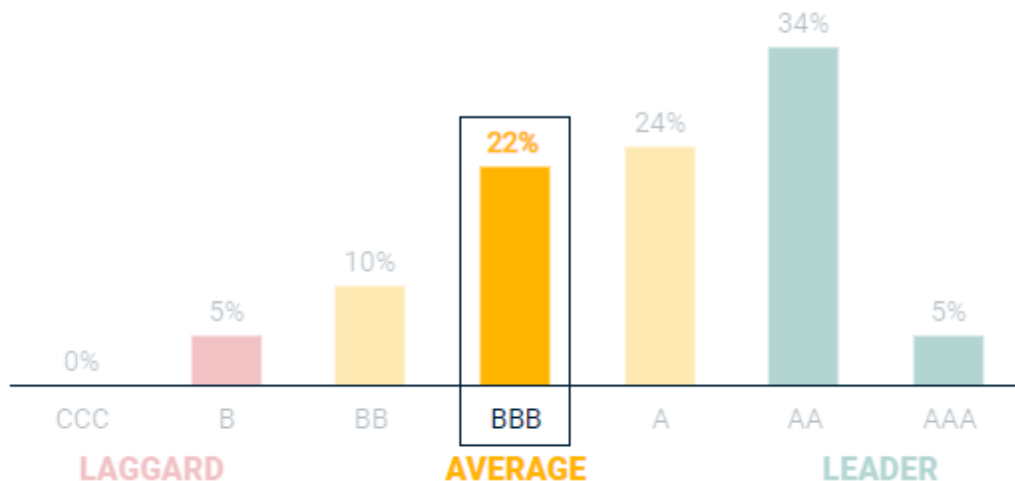
Γράφημα 28: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της Eurobank από τον MSCI ESG Ratings

Πηγή: <https://www.msci.com/zh/esg-ratings/issuer/eurobank-ergasias-services-and-holdings-sa/IID000000002126091>

- **Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος**

Στην περίπτωση της ΕΤΕ, ο δείκτης βαθμολογεί την τράπεζα με BBB, το οποίο χαρακτηρίζεται ως μία μέτρια επίδοση, ενώ διαχρονικά οι αξιολογήσεις της από το 2017 έως το 2019

βελτιώνονται και έκτοτε παραμένουν σταθερές (βαθμολογία BBB):

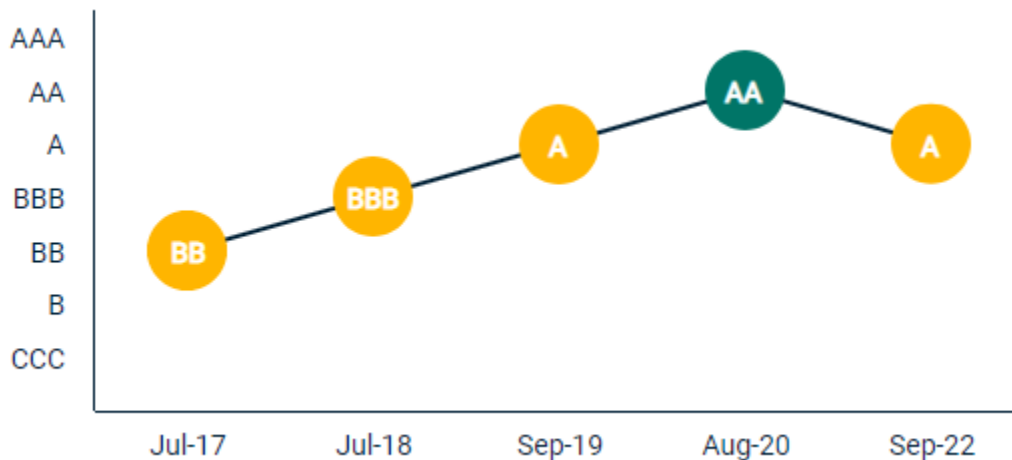
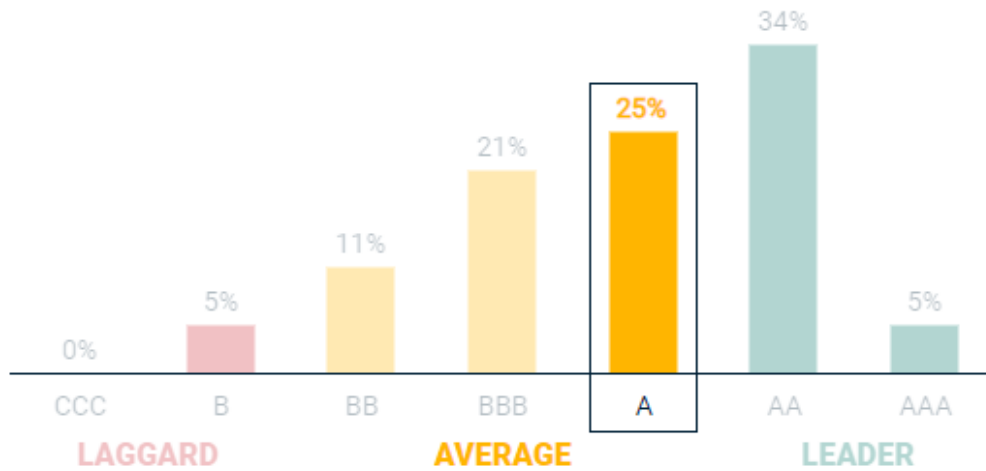
Γράφημα 29: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της ETE από τον MSCI ESG Ratings

Πηγή: <https://www.msci.com/zh/esg-ratings/issuer/national-bank-of-greece-sa/IIID000000002140784>

- **Alpha Bank**

Στην περίπτωση της Alpha Bank η εταιρεία παίρνει την καλύτερη κατάταξη μεταξύ των ανταγωνιστών της στον δείκτη καθώς βαθμολογείται με A. Παράλληλα, κρίνεται σκόπιμο να τονιστεί ότι στη διάρκεια της τελευταίας πενταετίας, η αξιολόγηση των επιδόσεων ESG της Alpha Bank ξεκινά το 2017 με BB, βαθμολογία υψηλότερη μεταξύ των ανταγωνιστών της, και

εξελίσσεται κάθε χρόνο σε υψηλότερο επίπεδο φτάνοντας μάλιστα το 2020 το AA (καθιστώντας την στην ανάμεσα στους ηγέτες της αγοράς). Το 2021 η βαθμολόγηση της μειώνεται σε A, το οποίο ακόμη και αν αποτελεί χαμηλότερη βαθμολόγηση σε σχέση με το προηγούμενο έτος, εντούτοις είναι σε υψηλότερο επίπεδο μεταξύ των ανταγωνιστών της που παρουσιάστηκαν παραπάνω:

Γράφημα 30: Βαθμολόγηση των επιδόσεων ESG της Alpha Bank από τον MSCI ESG Ratings

Πηγή: <https://www.msci.com/zh/esg-ratings/issuer/alpha-services-and-holdings-sa/IID000000002156925>

Κεφάλαιο 4: Συμπεράσματα

4.1 Συμπεράσματα και συζήτηση

Η βιωσιμότητα είναι μία έννοια που με την πάροδο των ετών απασχολεί ολοένα και περισσότερες επιχειρήσεις αλλά και μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς και φορείς σε όλο τον κόσμο. Το ενδιαφέρον για τη λεγόμενη αειφόρο ανάπτυξη προκύπτει ως μία διαπίστωση ότι ο τρόπος ζωής των κοινωνιών έως τα τέλη του 20ου αιώνα και ο τρόπος λειτουργίας των επιχειρήσεων την ίδια περίοδο οδήγησε σε κατασπατάληση φυσικών πόρων, καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος όπως επίσης την απαξίωση πολιτιστικών και κοινωνικών ιδιαιτεροτήτων και θεσμών. Παράλληλα με τις συνέπειες αυτές, έγινε σαφές ότι η πρόσκαιρη επίτευξη κέρδους οφείλει να μην αποτελεί τον βασικό στόχο μιας επιχείρησης που αποσκοπεί να ευημερεί μακροπρόθεσμα.

Τα προβλήματα αυτά υποδηλώνουν ότι οι σύγχρονες επιχειρήσεις έχουν πιο διευρυμένο ρόλο σε μία κοινωνία από ότι να αποτελούν τον παραγωγό και προμηθευτή προϊόντων και υπηρεσιών. Κυρίως οι επιχειρήσεις μεγάλου μεγέθους τείνουν να αφήνουν το αποτύπωμά τους στον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία λειτουργεί και συνεπώς έχουν τη δύναμη να επηρεάσουν τόσο τις τοπικές οικονομίες όσο και κατ' επέκταση τη σύγχρονη ζωή. Αναγνωρίζοντας λοιπόν ότι ως τμήμα της κοινωνίας αυτής οι επιχειρήσεις οφείλουν να σέβονται το περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιούνται, αλλά ταυτόχρονα και τον ίδιο τον εαυτό τους, στο πλαίσιο επίτευξης βιωσιμότητας αναγνωρίζονται τρεις κύριοι άξονες- τομείς ενδιαφέροντος, το Περιβάλλον, η Κοινωνία και η εταιρική Διακυβέρνηση. Το τρίπτυχο του ESG αποτελεί λοιπόν την κορωνίδα των στρατηγικών βιωσιμότητας των σύγχρονων επιχειρήσεων.

Στην ουσία το ESG οφείλει να αποτελεί τμήμα της εταιρικής κουλτούρας και να διαμορφώνει την όλη στρατηγική του οργανισμού. Η όλη φιλοσοφία του πλαισίου αυτού εστιάζει τόσο στον περιορισμό των αρνητικών επιδράσεων από τη λειτουργία μιας επιχείρησης στο φυσικό και το κοινωνικό περιβάλλον, όσο και στη συμβολή αυτής για την πρόωση ευεργετικών επιπτώσεων στο τελευταίο παράλληλα πάντα με την επίτευξη των εταιρικών στόχων και ευημερίας. Σε πιο πρακτική βάση, μία επιχείρηση αποσκοπεί τόσο να αναδιαμορφώσει τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνουν χώρα οι πρακτικές της ώστε να εξασφαλίσει το ελάχιστο δυνατό αρνητικό αποτύπωμα όσο και να αναλάβει πρωτοβουλίες και δράσεις που να ευνοούν σχετικούς με το

ESG στόχους. Καθώς λοιπόν το πλαίσιο αυτό σταδιακά αποτελεί βασικό τμήμα των στρατηγικών των επιχειρήσεων, έχουν αναπτυχθεί διεθνώς σχετικοί δείκτες μέτρησης-αξιολόγησης των επιδόσεων των εταιριών στους τομείς αυτούς, όπως επίσης υπάρχουν ειδικά πρότυπα και κανονισμοί που βοηθούν τις τελευταίες να ενσωματώσουν μετρήσεις αλλά και δράσεις ESG στην καθημερινότητά τους.

Ένας από τους κλάδους όπου το ESG είναι ιδιαίτερα διαδεδομένο τουλάχιστον τις τελευταίες δεκαετίες είναι αυτός των τραπεζών. Το πλαίσιο αυτό στην περίπτωση των τελευταίων έχει ιδιαίτερη σημασία και κρισιμότητα. Από τη μία πλευρά, οι τράπεζες αποτελούν μεγάλου μεγέθους κερδοσκοπικούς οργανισμούς που αναπόφευκτα έχουν επίπτωση σε κατανάλωση φυσικών πόρων, όπως επίσης στη διατήρηση ή όχι κοινωνικών χαρακτηριστικών. Από την άλλη πλευρά, οι τράπεζες αποτελούν το βασικό μηχανισμό επιρροής και διαμόρφωσης των οικονομικών συνθηκών σε μία αγορά καθώς ασκούν τον διαμεσολαβητικό ρόλο μεταξύ των ελλειμματικών και πλεονασματικών μονάδων των οικονομιών, αποτελώντας παράλληλα τον εκτελεστικό μηχανισμό για την εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής μιας χώρας. Αυτό σημαίνει ότι οι υπόλοιπες επιχειρήσεις μιας οικονομίας που ανήκουν σε διαφορετικούς τομείς από ότι ο τραπεζικός συνεργάζονται με μεγάλα τραπεζικά ιδρύματα στα πλαίσια της χρηματοδότησης των επενδύσεων τους. Η κακή διαχείριση των οικονομικών μεγεθών εκ μέρους των τραπεζών μπορεί συνεπώς αναπόφευκτα να οδηγήσει σε ένα ντόμινο αρνητικών εξελίξεων μέσα σε μία οικονομία. Πρόσθετα, για το λόγο αυτό, οι τράπεζες αναλαμβάνουν την ευθύνη πρόβλεψης και διαχείρισης τυχόν κρίσεων που μπορεί να προκληθούν από μακροοικονομικούς παράγοντες ή από απρόβλεπτες καταστάσεις και να επηρεάσουν δυσμενώς την δυνατότητα της τράπεζας να συνεργαστεί όπως αναμένεται με τις επιχειρήσεις- αλλά και τους μεμονωμένους επενδυτές- της οικονομίας. Για το λόγο αυτό, το πλαίσιο ESG στη λειτουργία των τραπεζών θεωρείται πρακτικά αναγκαίο για να εξασφαλιστεί η υψηλή αποδοτικότητα αυτών προς όφελος τόσο των ίδιων αλλά και κατ' επέκταση της οικονομίας και της κοινωνίας ολόκληρης.

Για τα ελληνικά δεδομένα, η εφαρμογή του ESG είναι σαφώς πιο περιορισμένη από ότι σε άλλες χώρες του δυτικού κόσμου. Μόλις πρόσφατα, το 2021, το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών απέκτησε τον πρώτο σχετικό δείκτη, τον ATHEX ESG, στον οποίο συμμετέχουν ελληνικές επιχειρήσεις με σαφή στρατηγική ESG, που πληρούν τα αντίστοιχα κριτήρια συμμετοχής σε αυτόν. Ανάμεσα σε αυτές είναι οι τέσσερις συστημικές τράπεζες, η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, η Eurobank, η Τράπεζα Πειραιώς και η Alpha Bank. Από την ανάλυση που

διενεργήθηκε στα πλαίσια της εργασίας αυτής διαπιστώθηκε ότι η κάθε μία από αυτές διαθέτει μία αναπτυγμένη στρατηγική στο ESG με σαφείς στόχους, όραμα και δράσεις. Η καταγραφή των βασικών χαρακτηριστικών αυτών για την κάθε τράπεζα οδηγεί στο συμπέρασμα ότι κι οι τέσσερις προβαίνουν διαρκώς στην ανάληψη πρωτοβουλιών και στην πραγματοποίηση σημαντικών επενδύσεων για τη βελτίωση της δικής τους θέσης και του δικού τους ρόλου για τον βέλτιστο δυνατό περιβαλλοντικό, κοινωνικό και εταιρικό τους αντίκτυπο. Επιπλέον, το ESG εξασφαλίζει ότι αυτές συνάδουν με τις εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στον τραπεζικό κλάδο και αγορά ώστε να μπορούν να διατηρήσουν το ανταγωνιστικό προφίλ τους παράλληλα με τους εγχώριους αλλά και ξένους ανταγωνιστές.

Από τη μελέτη που έλαβε χώρα, διαπιστώθηκε ότι περισσότερες πληροφορίες και ποσοτικές μετρήσεις- επιδόσεις σε δείκτες ESG παρέχει η Alpha Bank ενώ πιο περιορισμένες παρέχει η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος. Αναφορικά με τη σύγκριση που έλαβε χώρα για τις αξιολογήσεις που έχουν λάβει τα πρόσφατα έτη οι τέσσερις τράπεζες από διεθνείς ανεξάρτητους φορείς που δημοσιεύουν σχετικούς δείκτες αξιολόγησης των επιδόσεων στο ESG, διαπιστώθηκε ότι οι τρεις από τις τέσσερις τράπεζες συμμετέχουν στον δείκτη S&P global, με τη Eurobank και την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος να έχουν υψηλότερη βαθμολογία σε σύγκριση με την Alpha Bank (εξαιτίας χαμηλής επίδοσης στον τομέα της Διακυβέρνησης). Αντίστοιχα ο δείκτης ISS ESG βαθμολογεί τη Eurobank, την Εθνική Τράπεζα και την Τράπεζα Πειραιώς στο ίδιο επίπεδο συνολικής επίδοσης, ενώ την Alpha Bank χαμηλότερα εξαιτίας της χαμηλής επίδοσης της στον άξονα αυτό. Μάλιστα η Eurobank φαίνεται να λαμβάνει υψηλότερη βαθμολογία στη Διακυβέρνηση ενώ η Τράπεζα Πειραιώς έχει καλύτερη απόδοση στην επίτευξη στόχων SDG. Αντίθετα ο δείκτης MSCI βαθμολογεί υψηλότερα από τις υπόλοιπες την Alpha Bank, παρέχοντας της βαθμολογία η οποία είναι κοντινή με την ομάδα των ηγετών της αγοράς. Παρόλα αυτά, και στις υπόλοιπες τρεις τράπεζες ο δείκτης παρουσιάζει είτε βελτίωση είτε σταθερή πορεία για το 2021 σε σύγκριση με το παρελθόν. Η διαφορά αυτή στον τρόπο κατάταξης και βαθμολόγησης της Alpha Bank προφανώς οφείλεται στα διαφορετικά κριτήρια που περιλαμβάνουν οι μετρήσεις του εκάστοτε δείκτη.

Από τις πληροφορίες αυτές συνάγεται το συμπέρασμα ότι οι ελληνικές τράπεζες προβαίνουν σε μία συντονισμένη και μεγάλη προσπάθεια να αναπτύξουν τις δράσεις του πλαισίου ESG. Ακόμη και αν υπάρχουν διαφορές στις βαθμολογίες και στις μετρήσεις τους, καθίσταται σαφές ότι μεμονωμένα η καθεμία προβαίνει στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή αποτελεσματικών

στρατηγικών ESG με απώτερο σκοπό όχι απλώς τον περιορισμό των παρελθοντικών αρνητικών επιπτώσεων που είχε η λειτουργία τους στο περιβάλλον, την κοινωνία ή ακόμη και στην ίδια την εταιρική απόδοση, αλλά και την προώθηση των συμφερόντων και της ευημερίας του φυσικού περιβάλλοντος και των κοινωνικών θεσμών, εξασφαλίζοντας παράλληλα την βιώσιμη επίτευξη των συμφερόντων των ενδιαφερόμενων μερών.

4.2 Περιορισμοί της έρευνας

Η μελέτη που έλαβε χώρα βασίστηκε σε δευτερογενείς πηγές βάσει των δημοσιευμένων πληροφοριών των τεσσάρων συστημικών τραπεζών καθώς και ανεξάρτητων διεθνών φορέων που δημοσιεύουν σχετικούς δείκτες αξιολόγησης των επιδόσεων ESG. Η πρόσβαση σε ποσοτικές πληροφορίες ή ακόμη και σε οικονομικά μεγέθη που σχετίζονται με το ESG αποδείχθηκε προβληματική, πιθανώς καθώς η δημοσίευση δράσεων για τους τρεις τομείς του πλαισίου αυτού δεν είναι τόσο ανεπτυγμένη στην Ελλάδα όσο σε χώρες του εξωτερικού. Βασικό σημείο προβληματισμού αποτέλεσε το γεγονός ότι η κάθε μία τράπεζα αναπτύσσει την ετήσια αναφορά- απολογισμό για το ESG σύμφωνα με τον τρόπο που επιλέγει η ίδια, καθώς όπως φαίνεται δεν υπάρχει ένα σαφές νομολογικό πλαίσιο που να επιβάλλει την καταγραφή συγκεκριμένων δεικτών επίδοσης. Αυτό οδηγεί σε εξαιρετικά περιορισμένη δυνατότητα σύγκρισης των επιδόσεων των οργανισμών αυτών στους άξονες του ESG. Συνεπώς οι όποιες πληροφορίες παρέχονται στην εργασία αυτή προκύπτουν αμιγώς από τις υπάρχουσες δημοσιευμένες πληροφορίες των εκθέσεων και των δικτυακών τόπων των εταιρειών αυτών.

Βιβλιογραφία

Akisik, O., & Gal, G. (2011). Sustainability in businesses, corporate social responsibility, and accounting standards: An empirical study. *International Journal of Accounting & Information Management*.

Amel-Zadeh, A., & Serafeim, G. (2018). Why and how investors use ESG information: Evidence from a global survey. *Financial Analysts Journal*, 74(3), 87-103.

Ben Youssef, K., Leicht, T., Pellicelli, M., & Kitchen, P. J. (2018). The importance of corporate social responsibility (CSR) for branding and business success in small and medium-sized enterprises (SME) in a business-to-distributor (B2D) context. *Journal of Strategic Marketing*, 26(8), 723-739.

Breuer, H., Fichter, K., Lüdeke-Freund, F., & Tiemann, I. (2018). Sustainability-oriented business model development: Principles, criteria and tools. *International Journal of Entrepreneurial Venturing*, 10(2), 256-286.

Brockhaus, S., Kersten, W., & Knemeyer, A. M. (2013). Where do we go from here? Progressing sustainability implementation efforts across supply chains. *Journal of Business Logistics*, 34(2), 167-182.

Brown, A., Schultz, D. E., Baccarani, C., Gaetano, M., Gatti, C., & Volpe, L. (2015). Sustainability, stakeholders and business. Editorial. *Sinergie Italian Journal of Management*, 33(Jan-Apr), 9-15.

Caradonna, J. L. (2014). *Sustainability: A history*. Oxford University Press.

Chen, M., & Mussalli, G. (2020). An integrated approach to quantitative ESG investing. *The Journal of Portfolio Management*, 46(3), 65-74.

Chouaibi, S., Chouaibi, J., & Rossi, M. (2021). ESG and corporate financial performance: the mediating role of green innovation: UK common law versus Germany civil law. *EuroMed Journal of Business*.

- Cornell, B. (2020). ESG Investing: Conceptual Issues. *The Journal of Wealth Management*, 23(3), 61-69.
- Crous, C., Battisti, E., & Leonidou, E. (2021). Non-financial reporting and company financial performance: a systematic literature review and integrated framework. *EuroMed Journal of Business*.
- De Lucia, C., Pazienza, P., & Bartlett, M. (2020). Does good ESG lead to better financial performances by firms? Machine learning and logistic regression models of public enterprises in Europe. *Sustainability*, 12(13), 5317.
- Duke, G. (2015). Sustainable private equity investments and ESG due diligence frameworks. In *Responsible Investment Banking* (pp. 349-358). Springer, Cham.
- Eweje, G. (2011). A shift in corporate practice? Facilitating sustainability strategy in companies. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 18(3), 125-136.
- Falkenberg, J., & Brunsæl, P. (2011). Corporate social responsibility: a strategic advantage or a strategic necessity?. *Journal of business ethics*, 99(1), 9-16.
- Fatemi, A., Glaum, M., & Kaiser, S. (2018). ESG performance and firm value: The moderating role of disclosure. *Global Finance Journal*, 38, 45-64.
- Ferrell, O. C., Harrison, D. E., Ferrell, L., & Hair, J. F. (2019). Business ethics, corporate social responsibility, and brand attitudes: An exploratory study. *Journal of Business Research*, 95, 491-501.
- Frynas, J. G. (2005). The false developmental promise of corporate social responsibility: Evidence from multinational oil companies. *International affairs*, 81(3), 581-598.
- Galbreath, J. (2013). ESG in focus: The Australian evidence. *Journal of business ethics*, 118(3), 529-541.

Garcia, A. S., Mendes-Da-Silva, W., & Orsato, R. J. (2017). Sensitive industries produce better ESG performance: Evidence from emerging markets. *Journal of cleaner production*, *150*, 135-147.

Giese, G., Lee, L. E., Melas, D., Nagy, Z., & Nishikawa, L. (2019). Foundations of ESG investing: How ESG affects equity valuation, risk, and performance. *The Journal of Portfolio Management*, *45*(5), 69-83.

Gunawan, J., Permatasari, P., & Sharma, U. (2022). Exploring sustainability and green banking disclosures: a study of banking sector. *Environment, Development and Sustainability*, *24*(9), 11153-11194.

Hoang, T. (2018). The role of the integrated reporting in raising awareness of environmental, social and corporate governance (ESG) performance. In *Stakeholders, Governance and Responsibility*. Emerald Publishing Limited.

Husted, B. W., & de Jesus Salazar, J. (2006). Taking Friedman seriously: Maximizing profits and social performance. *Journal of Management studies*, *43*(1), 75-91.

Kahraman Akdoğan, S. (2017). The link between CSR and sustainable development in a global economy. In *Corporate Social Responsibility* (pp. 223-240). Springer, Cham.

Khan, M. (2019). Corporate governance, ESG, and stock returns around the world. *Financial Analysts Journal*, *75*(4), 103-123.

Kolk, A., & Van Tulder, R. (2010). International business, corporate social responsibility and sustainable development. *International business review*, *19*(2), 119-125.

Kotsantonis, S., & Serafeim, G. (2020). Human Capital and the Future of Work: implications for investors and ESG integration. *Journal of Financial Transformation*, *51*, 115-130.

Křižanová, A., & Gajanová, E. (2016, September). The importance of CSR implementation. In *CBU International Conference Proceedings* (Vol. 4, pp. 515-519).

- Li, T. T., Wang, K., Sueyoshi, T., & Wang, D. D. (2021). ESG: Research Progress and Future Prospects. *Sustainability*, 13(21), 11663.
- Lokuwaduge, C. S. D. S., & Heenetigala, K. (2017). Integrating environmental, social and governance (ESG) disclosure for a sustainable development: An Australian study. *Business Strategy and the Environment*, 26(4), 438-450.
- Löwy, M. (2014). Ecosocial struggles of indigenous peoples. *Capitalism Nature Socialism*, 25(2), 14-24.
- Marquis, C., & Battilana, J. (2009). Acting globally but thinking locally? The enduring influence of local communities on organizations. *Research in organizational behavior*, 29, 283-302.
- Marsat, S., & Williams, B. (2014). Does the market value social pillar?. Available at SSRN 2419387.
- Middlemiss, N. (2003). Authentic not cosmetic: CSR as brand enhancement. *Journal of Brand Management*, 10(4), 353-361.
- Ng, K. (2016). New guidance on ESG reporting. *Governance Directions*, 68(7), 439-441.
- Nwoke, U. (2016). Two complimentary duties under corporate social responsibility: Multinationals and the moral minimum in Nigeria's Delta region. *International Journal of Law and Management*.
- Paolone, F., Cucari, N., Wu, J., & Tiscini, R. (2021). How do ESG pillars impact firms' marketing performance? A configurational analysis in the pharmaceutical sector. *Journal of Business & Industrial Marketing*.
- Porter, T., & Derry, R. (2012). Sustainability and business in a complex world. *Business and Society Review*, 117(1), 33-53.
- Ramanna, K. (2020). Friedman at 50: Is It Still the Social Responsibility of Business to Increase Profits?. *California Management Review*, 62(3), 28-41.

- Rangan, K., Chase, L., & Karim, S. (2015). The truth about CSR. *Harvard Business Review*, 93(1/2), 40-49.
- Rezaee, Z. (2016). Business sustainability research: A theoretical and integrated perspective. *Journal of Accounting literature*, 36, 48-64.
- Riskos, K., Dekoulou, P., & Tsourvakas, G. (2019). Contemporary Environmental CSR Strategies in the Banking Sector: The Case of Piraeus Bank. In *Cases on Corporate Social Responsibility and Contemporary Issues in Organizations* (pp. 90-109). IGI Global.
- Sciarelli, M., Cosimato, S., Landi, G., & Iandolo, F. (2021). Socially responsible investment strategies for the transition towards sustainable development: The importance of integrating and communicating ESG. *The TQM Journal*.
- Shakil, M. H., Mahmood, N., Tasnia, M., & Munim, Z. H. (2019). Do environmental, social and governance performance affect the financial performance of banks? A cross-country study of emerging market banks. *Management of Environmental Quality: An International Journal*.
- Shandu, S. (2005). Shareholders' interests versus social demands: incongruous agendas: note. *Obiter*, 26(1), 87-99.
- Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1997). A survey of corporate governance. *The journal of finance*, 52(2), 737-783.
- Shrivastava, P., & Addas, A. (2014). The impact of corporate governance on sustainability performance. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 4(1), 21-37.
- Siddiq, S., & Javed, S. (2014). Impact of CSR on organizational performance. *European Journal of Business and Management*, 6(27), 40-45.
- Sridhar, K. (2012). The relationship between the adoption of triple bottom line and enhanced corporate reputation and legitimacy. *Corporate Reputation Review*, 15(2), 69-87.
- Tai, F. M., & Chuang, S. H. (2014). Corporate social responsibility. *Ibusiness*, 6(03), 117.

ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

Antea Group, (24/03/2021). *7 Steps to Develop and Implement an ESG Strategy*: <https://us.anteagroup.com/news-events/blog/develop-and-implement-an-esg-strategy>

Athex Group, (2019). *Οδηγός Δημοσιοποίησης Πληροφοριών ESG 2019*: <https://www.athexgroup.gr/documents/10180/5665122/GR-ESG+REPORTING+GUIDE/e4f7fa48-d16a-4156-b9da-fbc27282a227>

Ernst & Young, (07/2021). *How to realize the full potential of ESG+*: https://www.ey.com/en_sy/sustainability/realize-potential-esg-plus

Furber, S. (25/09/2019). *Greek banks get tougher on governance, sustainability*: <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/trending/HTDvoXvCx6HjILV8jWof5A2>

Grant Thornton-a, (12/2021). *Εκθέσεις Βιωσιμότητας ESG & Sustainability- Οι τάσεις στην Ελλάδα*: https://www.grant-thornton.gr/globalassets/markets/grc/media/pdfs/gt_esg--sustainability-survey_2021.pdf

Grant Thornton-b, (12/2021). *Μετάβαση στο πλαίσιο ESG*: https://www.grant-thornton.gr/globalassets/markets/grc/media/pdfs/gt_esg_transition_2021.pdf

KPMG, (2019). *Integrating ESG into your business*: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/cn/pdf/en/2020/01/integrating-esg-into-your-business.pdf>

OECD, (2020). *ESG Investing: Practices, Progress and Challenges*: <https://www.oecd.org/finance/ESG-Investing-Practices-Progress-Challenges.pdf>

PriceWaterhouseCoopers, (28/10/2021). *The economic realities of ESG*: <https://www.pwc.com/gx/en/issues/reinventing-the-future/take-on-tomorrow/download/sbpwc-2021-10-28-Economic-realities-ESG.pdf>

S&P, (24/02/2020). *What is the “S” in ESG?*: <https://www.spglobal.com/en/research-insights/articles/what-is-the-s-in-esg>

Γκίτση, Α. (03/09/2021). Το ESG ήρθε και αφορά όλες τις βιομηχανίες: <https://industry-news.gr/to-esg-irthe-kai-afora-oles-tis-viomichanies/>

Κούρταλη, Ε. (21/07/2021). Με 35 εισηγμένες ο νέος δείκτης ESG του Χρηματιστηρίου: <https://www.kathimerini.gr/economy/561440452/me-35-eisigmenes-o-neos-deiktis-esg-toy-chrimatistirioy/>

Δικτυακός τόπος capital.gr, (20/07/2021). Δημιουργία δείκτη ESG από το Χρηματιστήριο Αθηνών: <https://www.capital.gr/agores/3561051/dimiourgia-deikti-esg-apo-to-xrimatistirio-athinon>

Δικτυακός τόπος greennews.gr, (11/11/2021). Αγώνας δρόμου από τις ελληνικές εταιρείες στην εφαρμογή κριτηρίων ESG: <http://greennews.gr/2021/11/11/a%CE%B3%CF%8E%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CE%B4%CF%81%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%85-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B9%CF%82-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B5/>

Δικτυακός τόπος www.hfsf.gr, (17/09/2020). Environmental, Social & Governance (ESG) Practices in the Banking Sector: <https://hfsf.gr/en/environmental-social-governance-esg-practices-in-the-banking-sector/>

<https://www.sustainalytics.com/corporate-solutions/know-your-esg-score/national-bank-of-greece-sa/1008286353>

https://www.naftemporiki.gr/finance/quote/athex_esg.ath/deiktis-athex-esg?tab=4

https://www.naftemporiki.gr/finance/indexComposition/athex_esg.ath/deiktis-athex-esg?tab=3&data=capital&market=&type=indexcomp&id=athex_esg.ath

Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος:

Principles for Responsible Banking: <https://www.nbg.gr/-/jssmedia/Files/Group/esg/Ektheseis/Principles-for-Responsible-Banking.pdf?rev=e1efe36eca17484d809c3f4c245ef875&hash=6FE7F9EC0B0C46F10E072607A8A3A5C6>

ETE - Έκθεση Βιώσιμης Ανάπτυξης 2020: https://www.nbg.gr/-/jssmedia/Files/Group/esg/Ektheseis/NBG_ESG_REPORT-2020_GR.pdf?rev=-1&hash=C614AAB5F4845B0952E91295BEF13603

Eurobank:

<https://www.eurobank.gr/el/omilos/esg-environment-society-governance/esg-aksiologiseis-epidoseis>

Ετήσιος Απολογισμός Δραστηριοτήτων & Βιώσιμης Ανάπτυξης 2021: <https://www.eurobank.gr/-/media/holding/omilos/annual-reports/etisios-apologismos-2021/annual-report.pdf>

<https://www.eurobank.gr/-/media/eurobank/omilos/esg/esg-environment-society-governance/pdf/performance-at-glance-gr.pdf>

Τράπεζα Πειραιώς:

Έκθεση βιώσιμης ανάπτυξης και δραστηριοτήτων 2021: file:///C:/Users/30697/Downloads/2020_Sustainability_Policy_Piraeus_Group_EL.pdf

Sustainability fact sheet: <https://www.piraeusholdings.gr/el/sustainable-banking>

Alpha Bank:

Απολογισμός Βιώσιμης Ανάπτυξης 2021: https://www.alphaholdings.gr/flipbooks/apologismoike/alpha_sustainability_2021_gr/pdf/alpha_sustainability_report_2021_gr.pdf

Δείκτες επίδοσης της Alpha Υπηρεσιών και Συμμετοχών σε θέματα ESG 2022:
<https://www.alphaholdings.gr/-/media/alphaholdings/files/enimerosi-ependuton/apologismoietairikis-upeuthinotitas/esg-report-2022.pdf>

S&P Global ESG Scores:

<https://www.spglobal.com/esg/scores/results?cid=4145113>

<https://www.spglobal.com/esg/scores/results?cid=4048999>

<https://www.spglobal.com/esg/scores/results?cid=4080963>

ISS ESG Rating:

<https://www.issgovernance.com/esg/iss-esg-gateway/#1644821447568-fc77ad8a-ca63>

MSCI ESG Ratings:

<https://www.msci.com/zh/esg-ratings/issuer/eurobank-ergasias-services-and-holdings-sa/IID000000002126091>

<https://www.msci.com/zh/esg-ratings/issuer/national-bank-of-greece-sa/IID000000002140784>

<https://www.msci.com/zh/esg-ratings/issuer/alpha-services-and-holdings-sa/IID000000002156925>